

André Gide

ROMAN

AHLAKSIZ

Türkçesi: Mehmet Ali Aksoğan

2. BASKI

André Gide

Ahlaksız

Türkçesi: Mehmet Ali Ağaoğulları

İmge Kitapevi

*Ey Tanım! Beni bu denli hayran
olunacak bir yaratık yaptığın için
sana şükrederim.*

İncil, Mezamir CXXXIX, 14

ÖNSÖZ

Bu kitap neyse, odur. O, acı küllerle dolu bir meyvadır; kavurucu bölgelerde yetişen ve susuzluğa daha dayanılmaz bir yakıcılık ekleyen, ama altın sarısı kumlar üzerinde güzellikten de yoksun olmayan çölün Ebu Cehil karpuzları gibidir.

Kahramanımı örnek olarak verseydim, kabul etmek gerekir ki, hiç de başarılı olamazdım; Michel'in macerasıyla birkaç kişinin isteyerek ilgilenmesi, iyiliklerinin bütün gücüyle onu kınamak içindi. Marceline'i bu kadar erdemle boşuna donatmadım; Michel'in kendisi yerine onu tercih etmemesi affedilmedi.

Eğer bu kitabı Michel'e karşı bir suçlama belgesi olarak ortaya koysaydım, yine de daha başarılı olamazdım; çünkü hiç kimse kahramanıma karşı duyduğu öfkeden dolayı bana minnettar kalmadı; bu öfke, öyle anlaşılıyor ki, bana rağmen duyuldu ve Michel'den benim üzerime doğru taşı: az kalsın beni onunla bir tutacaklardı.

Ancak ben bu kitapta, ne bir savunmada, ne de bir suçlamada bulunmak istedim ve yargılamaktan kaçındım. Fakat günümüzde okuyucu, yazarın olayı resmettikten sonra olumlu ya da olumsuz bir yargıda bulunmamasını affetmiyor artık; hatta dramın gidişi içinde onun taraf tutmasını, açıkça ya Alceste'in ya da Philinte'in, Hamlet'in ya da Ophelie'nin, Faust'un ya da Marguerite'in, Adem'in ya da Yehova'nın yanında yer almasını istiyor. Kuşkusuz tarafsızlığın (kararsızlığın, diyecektim), yüce bir düşüncenin güvenilir belirtisi olduğunu ileri sürmüyorum; fakat birçok büyük düşünürün sonuçlar çıkarmaktan epey tiksindiklerini sanıyorum - ve ayrıca bir sorunu ortaya atmanın onun önceden çözüldüğü anlamına gelmediğine inanıyorum.

"Sorun" sözcüğünü burada istemiyerek kullanıyorum. Gerçekten sanatta sorunlar olmaz - sanat yapıtı da sorunun yeterli çözümü değildir.

"Sorun"dan "dram" anlaşılacaksa, kahramanımın ruhunda oynanmak üzere bu kitabın anlattığı şeylerin, onun eşsiz macerasının sınırları içinde kalacak denli daha az genel olmadığını söylemeliyim. Bu "sorun"u keşfetmiş olduğumu iddia etmiyorum: o, kitabımdan önce de vardı; Michel boşarsa da, başarısızlığa uğrasa da, "sorun" var olmaya devam edecektir; ve yazar ne yengiyi, he de yenilgiyi kesin edinilmiş olarak önermektedir.

Eğer bazı seçkin kafalar, bu dramda yalnızca acayip bir olayın anlatımını, kahramanında da yalnızca hasta bir adamı görmeyi kabul etmişlerse ve genel düzeyde bir önem taşıyan bazı ateşli düşüncelerin herşeye karşın burada yer aldıklarını anlayamamışlarsa - kabahat bu düşüncelerde ya da bu dramda değil yazardadır, daha doğrusu yazarın beceriksizliğindedir - üstelik bu kitaba yazar bütün tutkularını, gözyaşlarını ve özenini yerleştirmiş olduğu halde. Fakat bir yapıtın gerçek değeri ile belli bir dönemin okuyucularının ona verdikleri değer, birbirinden çok ayrı iki şeydir. Kanımca, fazla kendini beğenmişliğe düşmeden, saçmalıklardan hoşlanan bir okuyucu kitlesini yarını olmayan bir coşkunluğa yöneltmektense, ilginç şeylerle ilk gün hiç ilgilendirmemek tehlikesini göze almak daha iyidir.

Zaten hiçbir şeyi kanıtlamaya değil, fakat resmimi iyi çizmeye ve iyice aydınlatmaya çalıştım.

Sayın Bay D. R.

Kurul Başkanı

Sidi B.M. 30 Temmuz 189.

Evet sevgili kardeşim, düşündüğüm gibi oldu, Michel bizimle konuştu. İşte bize anlattığı öykü. Bunu istemiştin; ben de sana bunun için söz vermiştim; fakat gönderme aşamasında bile tereddüt ediyorum ve okudukça da bana daha korkunç görünüyor. Ah! Dostumuz hakkında kim bilir neler düşüneceksin? Ben bile neler düşünüyorum acaba?... Zalimlik olarak kendini gösteren yeteneklerin iyiye dönüştürülebileceğini yadsıyarak yalnızca dışlayacak mıyız onu? -Ama korkarım, günümüzde bu öyküde kendini tanımaktan çekinmeyen birçok insan var. Bu kadar fazla zekanın ve gücün bir işte kullanılabilecek mi- yoksa bunlara var olma hakkı tanınmayacak mı?

Michel ne şekilde devlete hizmet edebilir? Bilmediğimi itiraf etmeliyim.. Ona bir uğraş gerekli. Büyük yeteneklerinin sana sağladığı yüksek mevki ile elinde tuttuğun iktidar, bu uğraşı bulmanda sana yardımcı olabilirler mi? — Çabuk ol. Michel devlete sadıktır, hâlâ da öyle; ancak pek yakında yalnız kendine sadık olacak.

Sana masmavi bir gök altında yazıyorum; Deniz, Daniel ve benim burada bulunduğumuz on iki günden beri ne tek bir bulut, ne de güneş ışınlarında bir azalma var. Michel gökyüzünün iki aydır tertemiz olduğunu söylüyor.

Ben üzgün de değilim, neşeli de; buranın havası, insanı belli belirsiz bir coşkunlukla dolduruyor ve acıdan olduğu kadar neşeden de uzak olduğu duygusu veren bir durum içine sokuyor; belki budur mutluluk.

Michel'in yanında kalıyoruz, onu terketmek istemiyoruz; bu sayfaları okumak istersen nedenini anlarsın; işte burada, onun evinde yanıtını bekliyoruz; geciktirme.

Zamanında güçlü olan, her yıl daha da büyüyen okul dostluğunun ne denli Michel'i Denis'ye, Daniel'e ve bana bağladığını biliyorsun. Dördümüz arasında bir tür anlaşma yapılmıştı: Birimizin en küçük çağrısına diğer üçümüz uymak zorundaydı. Dolayısıyla Michel'in bu gizemli alarm çığı bana ulaşır ulaşmaz Daniel ile Denis'ye haber verdim ve üçümüz her şeyi yüzüstü bırakıp yola koyulduk.

Üç yıldır Michel'i görmemiştik. Michel evlenmiş, karısını geziye götürmüştü ve Paris'e son gelişinde Denis Yunanistan'da, Daniel Rusya'daydı, ben ise, bildiğin gibi, babamızın başucundan ayrılamamıştım. Bununla birlikte ondan habersiz değildik; ancak Michel'i son gören Silas ile Will'in verdiği haberler bizde tam bir şaşkınlık yaratmıştı. Michel, henüz nedenini açıklayamadığımız bir değişim geçirmekteydi. Artık o. Alışkanlıklarının yol açtığı beceriksizce davranışlarda bulunan ve çoğu kez karşısında bizim fazla açık saçık söyleşilerimizin kesildiği parlak bakışları olan daha dünkü bilgili püriten değildi. O..., ama kendi öyküsünün sana anlatacaklarına benim şimdiden değinmeme ne gerek var ki!

İşte sana, benim Denis ile Daniel'le birlikte dinlediğim bu öyküyü yolluyorum. Michel öyküsünü, karanlıkta. yıldızların aydınlığı altında uzandığımız taraçada anlattı. Öykü sona erdiğinde ovanın üzerinde günün ağardığını gördük. Michel'in evi, hem ovaya, hem de pek uzakta olmayan köye hakim. Bütün ekini biçilmiş bu ova, sıcakta bir çölü andırıyor.

Michel'in evi, yoksul ve acayip olmakla birlikte çok sevimli. Kışın ayaz kesmeli, çünkü pencerelerde cam yok ya da daha doğrusu hiç pencere yok, fakat duvarlarda geniş delikler var. Şimdi öylesine sıcak ki, dışarıda hasırlar üzerinde yatıyoruz.

Ayrıca sana, yolculuğumuzun iyi geçtiğini de söylemeliyim. Buraya, ilk önce Cezayir'de, sonra da Konstantin'de hiç oyalanmadan, yeniliklerden sarhoş ve sıcaktan bitkin bir durumda gece vakti

ulaştıktık. Konstantin'den bir başka trenle Sidi B.M.ye gittik; orada bizi küçük bir at arabası bekliyordu. Yol köyden çok önce sona eriyor. Köy, tıpkı Ombria'nın bazı kasabaları gibi bir kayanın tepesine oturtulmuş. Buraya yürüyerek çıktık; bavullarımızı iki katır taşıdı. Bu yoldan gelindiğinde. Michel'in evi köydekilerin ilki. Evi, içinde eğri büğrü üç nar ağacı ile harika bir zakkum ağacının yükseldiğı alçak duvarlarla kapalı bir bahçe, daha doğrusu bir toprak parçası çevreliyor. Kabil'li bir çocuk vardı orada, biz yaklaşınca patavatsız bir biçimde duvara tırmandı ve kaçıp gözden kayboldu.

Michel, bizi sevinç belirtisinde bulunmadan karşıladı; yapmacıksız, her türlü sevgi gösterisinden çekiniyor gibiydi; ama hemen eşikte, üçümüzü de teker teker ciddi bir şekilde kucakladı.

Geceye değin iki çift laf etmedik. Çok sade bir akşam yemeğı, şatafatlı süs eşyalarının bizi şaşırttığı bir salonda hazırlanmıştı; bu süs eşyalarının nedenini Michel'in öyküsü sana açıklayacak. Yemeğın ardından, Michel. bize, kendisinin yapmaya özen gösterdiği kahveden ikram etti. Sonra, manzaranın alabildiğine uzandığı tıraçaya çıktık ve üçümüz de, tıpkı Eyüb'ün üç arkadaşı gibi, ateşten ovanın üzerindeki ani gün batışını hayranlıkla seyrederek, bekledik.

Gece olunca Michel anlatmaya başladı...

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Sevgili dostlarım, sizin sadık olduğunuzu biliyordum. Çağırma koşup geldiniz, tıpkı sizin çağrılarınızı benim yanıtlayacağım gibi. Oysa üç yıldır beni görmüyordunuz. Ayrılığa böylesine İyi dayanan dostluğunuz, size anlatacağım öyküye de aynı direnci gösterebilsin isterim. Çünkü ansızın çağırıp uzaktaki evime kadar size yolculuk yaptırttıysam, bu yalnızca sizi görmem ve sizin de beni dinleyebilmeniz içindi. Sizinle konuşmak dışında başka bir yardım İstemiyorum sizden — Çünkü yaşamımın öyle bir noktasındayım ki, artık bunu aşmaya olanağım yok. Ancak bu, bıkkınlık da değil. Nedir hiç anlayamıyorum. İhtiyacım var... Size söylüyorum, konuşmaya ihtiyacım var. özgürleşmeyi bilmek hiçbir şey değil; güç olan, özgür olmayı bilmektir. — İzin verirsiniz kendimden söz edeceğim; açıkça, alçak gönüllülük taslamadan ve kibirlenişte bulunmadan, sanki kendimle konuşuyormuş gibi en açık bir biçimde yaşamımı anlatacağım size. Dinleyin beni:

Anımsadığıma göre, en son, nikâh törenimin yapıldığı Angers yakınlarındaki küçük köy kilisesinde görüşmüştük. Pek fazla kişi yoktu ve dostların varlığı bu sıradan töreni dokunaklı bir törene dönüştürmüştü. Herkesin uygulandığı hissine kapılmışım, bu da beni duygulandırmıştı. Kilise çıkışında, karım olan kişinin evinde verilen kahkahasız ve gürültüsüz kısa bir yemek boyunca birlikte olmuştuk. Sonra, evlilik düşüncesini zihinlerimizde bir ayrılık limanı görüntüsüne bağlayan göreneğe uygun olarak tutulmuş bir arabayla aranızdan ayrılmıştık.

Karımı çok az tanıyordum ve bundan pek fazla etkilenmeksizin onun da beni tanımadığını düşünüyordum. Onunla, aşık olmadan, daha çok beni yalnız bırakmaktan kaygılanan ölüm döşeğindeki babamı hoşnut kılmak İçin evlendim. Babama sevgiyle bağlıydım; aklım fikrim onun çektiği can acısıyla meşgul olduğundan, bu kötü dönemde düşündüğüm tek şey son günlerinin daha huzurlu geçmesini sağlamaktı; böylece, yaşamın ne olduğunu bilmeksizin, yaşamımı tutup bir yükümlülük altına sokuverdim, ölüm döşeğindeki babamın başucunda yapılan nişanımız neşeli geçmedi, fakat ciddi bir sevinçten de yoksun kalmadı, çünkü babam çok büyük bir huzura kavuşmuştu. Söylediğim gibi, her ne kadar nişanımı sevmiyor idiysem de, en azından başka hiçbir kadını da sevmemiştim. Bu durum, bana göre mutluluğumuzu sağlamak İçin yeterliydi; ve henüz kendi kendimi tanımadan, kendimi tümüyle ona verdiğimi sandım. O da yetimdi; İki erkek kardeşiyle birlikte yaşıyordu. Adı Marcellne'di ve henüz yirmi yaşındaydı; ben ondan dört yaş daha büyüktüm.

Onu hiç sevmediğimi söyledim — en azından, aşk denen şeyden en ufak bir kırıntı bile duymuyordum onun için, fakat bununla sevecenlik, bir çeşit acıma ve epey büyük bir saygı anlaşılması gerekirse onu seviyordum. Katolikti; ben ise Protestanım ... fakat öylesine az Protestan olduğuma İnanıyordum ki, papaz beni kabul etti, ben de onu. Bu oyun karşılıklı oynanıp bitti.

Babam, "tanrıtanımaz" denilen bir insandı— daha doğrusu, onun öyle olduğunu sanıyorum; çünkü benimle paylaştığına inandığım yıkılmaz sıkılganlığından ötürü, inançları hakkında onunla hiç konuşamamıştım. Annemin katı Kalvinist Protestan eğitimi, onun güzel görüntüsüyle birlikte, ağır ağır gönlümden silinmişti; annemi genç yaşta kaybettiğimi biliyorsunuz. O zamanlar, bu ilk çocuk ahlâkının. bizi ne denli etkisi altına aldığını ve zihnimizde ne gibi izler bıraktığını düşünemiyordum.

Annemin bana ilkelerini aşılarken tat almamı da sağladığı bir tür yaşam katılığı anlayışını bütünüyle çalışmalarına yönelttim. Annemi yitirdiğimde on beş yaşındaydım; babam benimle ilgilendi ve bir an yanımdan ayrılmaksızın tutkuyla beni yetiştirmeye koyuldu. Daha o zamanlar Latince ile Yunancayı iyi biliyordum; babamın katkısıyla, İbraniceyi, Sanskritçeyi ve sonunda Acemce ile Arapçayı çabucak öğrendim. Yirmi yaşına doğru öylesine pişmişim ki, babam beni çalışmalarına ortak etmekten çekinmedi. Benim kendisinin eşiti olduğumu ileri sürmekten zevk duyuyordu ve bana bunun kanıtını göstermek istedi. Kendi adı altında yayımlanan ***Frigyalıların İbadetleri Üzerine Bir Deneme***, gerçekten benim yapıtımdı; hiçbir şey ona bu denli övgü sağlamamıştı. Sevinçten ağzı kulaklarındaydı. Ben ise, bu kurnazlığın başarısı karşısında şaşkına dönmüştüm. Fakat, istim üzerine de konmuştum. Artık en büyük bilim adamları beni meslekdaşları olarak kabul ediyorlardı. Şimdi, bana gösterilen bütün bu saygınlıklara gülüyorum... Böylece, hemen hemen harabelerden ya da kitaplardan başka bir şey görmeden ve yaşam hakkında hiçbir şey bilmeden yirmi beşime vardım; çalışmalarına benzersiz bir coşkuyla sarılmıştım. Sizin de aralarında bulunduğunuz birkaç dostu, ama onların kişiliğinden çok dostluğun kendisini seviyordum; onlara yönelik olan bağlılığım büyüktü, ama bu bir asillik gereksinimiydi; kendimdeki her güzel duyguya önem veriyordum. Sonuçta, kendimi tanımadığım gibi dostlarımı da tanıımıyordum. Bir an olsun farklı bir yaşam sürdürebileceğimi ya da farklı bir yaşamın olabileceğini kafamın ucundan bile geçilmemiştim.

Babamla bana basit şeyler yeterli oluyordu: ikimiz de öylesine az harcıyorduk ki, yirmi beş yaşına bastığımda hâlâ zengin olduğumuzu bilmiyordum. Pek düşünmeksizin, yalnızca geçinebilecek kadar gelirimiz olduğunu sanıyordum; babamın yanında o kadar çok tasarruf alışkanlığı edinmişim ki, çok daha fazla gelire sahip olduğumuzu anladığım zaman neredeyse canım sıkılmıştı. Bu işlere karşı son derece İlgisizdim: Tek mirasçısı olduğum babamın ölümünden sonra değil de, ancak nikâhım sırasında servetim hakkında az buçuk bir fikir sahibi oldum ve aynı anda Marcel ne'in bana hemen hemen hiçbir şey getirmediğini farkettim.

Belki daha önemli olan bilmediğim bir başka şey, sağlığımın çok nazik olmasıydı. Bunu, denemeye kalkışmadan nasıl bilebilirdim ki? Zaman zaman nezle olurdu ve baştan savma bir tedavi uygulardım. Sürdürdüğüm çok sakın yaşam, beni hem güçsüzleştiriyor, hem de koruyordu. Marceline, tersine güçlü görünüyordu, — ve birazdan öğreneceğiniz gibi gerçekten benden daha güçlüydü.

Düğünümüzün gecesi, İki odası bizim için hazırlanmış olan Paris'teki apartman dairemde yattık. Paris'te yapılması gereken alışverişler süresince kaldık ve ardından Marsilya'ya gelip hiç zaman yitirmeksizin Tunus'a gitmek üzere gemiye bindik.

İvedi İşler, hızla olup biten son olayların şaşkınlığı, yasımın daha gerçek duyarlılığının hemen ardından gelen düğünün duyarlılığı, bunların, hepsi beni bitkin düşürmüştü. Ancak gemide yorgunluğumun farkına vardım. O zamana kadar her uğraş, yorgunluğumu artırarak, hissetmemi engellemişti: Gemideki zorunlu dinlenme, nihayet bana düşünme fırsatı verdi. Sanırım, bu ilk kez oluyordu.

Aynı şekilde ilk kez olarak çalışmalarımın uzun süre yoksun bırakılmayı kabul ediyordum. O güne değin kendime ancak kısa dinlenceler tanımıştım. Annemin ölümünden az bir zaman sonra, babamla İspanya'ya yaptığımız gezi, doğrusu, bir aydan fazla sürmüştü; Almanya'ya yapılan bir diğeri altı hafta; daha öteki geziler — fakat bunlar inceleme gezileriydi; babam, oralardaki değerli araştırmalarından bir an bile ayrılmıyordu. Ben, onu izlemediğim zamanlar okuyordum. Bununla birlikte, Marsilya'yı terkeder etmez. Granada ile Sevilla'ya ait birçok anı, berrak gökyüzü, keskin gölgeler, bayramlar, kahkaha ve şarkılar kafamda canlanıverdiler. İşte yeniden bulacağımız şeyler

diye geçirdim aklımdan. Geminin güvertesine çıktım ve uzaklaşan Marsilya'yı seyretmeye koyuldum.

Sonra birdenbire, Marceline'i biraz ihmal ettiğimi düşündüm.

Geminin baş tarafında oturuyordu; yaklaştım ve gerçekten ilk kez baktım ona.

Marceline çok güzeldi. Siz de biliyorsunuz, onu görmüştünüz. Güzelliğini önceden farkedemediğim için kendime kıızıyordum. Yeni bir gözle göremeyecek kadar iyi tanıyordum onu; ailelerimiz her zaman biraradaydı; büyüdüğünü izlemiş inceliğine alışmıştım... İlk kez şaşkınlığa düşüyordum, bu incelik bana öylesine büyük görünüyordu ki!

Sade hasır şapkasının üstünden büyük bir tülü dalgalanmaya bırakmıştı; sarışındı, fakat narin görünmüyordu. Eteğiyle bluzu, birlikte seçtiğimiz ekose bir kumaştan yapılmıştı. Benim yaşımdan dolayı kararmasını istememiştim.

Kendisine baktığımı hissedip bana doğru döndü... O zamana değin ona karşı yalnızca ısmarlama bir yakınlık duyuyordum; iyi kötü, aşkın yerine, onu biraz rahatsız ettiğini çok iyi anladığım bir tür soğuk kibarlık yerleştirmiştim; o anda kendisine farklı bir biçimde baktığımı Marceline hissetti mi acaba? O da bana gözlerini dikti; sonra, tatlı tatlı gülümsedi. Tek sözcük etmeden yanına oturdum. Kendim için ya da en azından kendime göre yaşamıştım o güne kadar. Karımda bir arkadaştan başka birşey görmeksizin, birlikteliğimizin yaşamımı değiştirebileceğini iyice kavrayamaksızın evlenivermiştim. Monoloğun burada sona erdiğini anlamıştım nihayet.

Güvertede bizden başka kimse yoktu. Alnını bana doğru uzattı; Marceline'i hafifçe göğsüme yasladım; gözlerini kaldırdı; göz kapaklarından öptüm ve birdenbire öpücüğüm nedeniyle yepyeni bir acıma duygusuna kapıldım; bu duygu öylesine güçlüydü ki. gözyaşlarımı tutmayı başaramadım.

"Neyin var?" dedi Marceline.

Konuşmaya başladık. Tatlı sözleri çok hoşuma gitti. Kadınların budalalığı hakkında bazı düşünceler edinmiştim olabildiğince. Oysa bu gece, onun yanında, acemi ve aptal görünen bendim.

Yaşamımı bağladığım insanın da özgün ve gerçek bir yaşamı vardı demek ki! Bu düşüncenin önemi, birçok kez uyanmama neden oldu o gece; birçok kez yatağında doğrulup, benimkinden daha alçak bir yatakta yatan Marceline'in, karımın uyuyuşunu seyrettim.

Ertesi gün gökyüzü bir harikaydı; deniz hemen hemen sakindi. Ateşli olmayan birkaç konuşma, sıklıklağımızı daha da azalttı. Evlilik gerçekten başlıyordu. Ekim ayının son gününün sabahı, gemiden inip Tunus'a ayak bastık.

Amacım Tunus'ta çok az kalmaktı. Budalalığımı itiraf edeceğim size: Bu yeni ülkede, Kartaca ile birkaç Roma harabesinden yani, Octave'ın bana sözünü ettiği Timgad'dan, Süse mozaiklerinden ye özellikle bir an

önce gitmeyi kafama koyduğum El Cem amfiteatrından başka beni çeken hiçbir şey yoktu. İlk önce Suse'ye ulaşmak, sonra da posta arabasına binmek gerekiyordu. Oraya gidinceye kadar, burada benim ilgimi çekmeye değer herhangi bir şeyin olmasını istemiyordum.

Ancak Tunus, beni fazlasıyla şaşırttı. Yeni duyumların dokunuşuyla, henüz kullanılmadığından ötürü bütün gizemli gençliklerini korumuş olan uyuyan yetilerim, varlığımın bazı bölümleri, uyanıp heyecana geliyorlardı. Hareketlenmekten çok şaşkınlıktan serseme dönmüştüm; en çok hoşuma giden ise Marceline'in sevinciydi.

Bununla birlikte, yorgunluğum gün geçtikçe daha artıyordu; fakat buna teslim olmayı da utanç verici buluyordum. Öksürüyor ve göğsümün üst kısmında acayip bir rahatsızlık hissediyordum. Nasıl olsa

güneye doğru gidiyoruz, sıcak beni eski halime getirecek, diye düşünüyordum.

Sefakis posta arabası, Suse'den akşam sekizde hareket edip, gece saat birde El Cem'den geçer. Arabadaki iki yeri öpceden ayırtmıştık. Rahatsız bir yük arabasıyla karşılaşacağımızı bekliyordum; oysa, epey rahat bir biçimde yerleştik. Fakat sağlık!... Ne diye güneyin yumuşak havasına güvenip, ikimiz de ince giysiler içinde, bir şaldan başka bir şey almamıştık yanımıza? Suse'den ve tepelerin korumasından çıkar çıkmaz rüzgar başladı; ovanın üzerinde hızla esiyor, böğürüyor, ıslık çalıyor, araba kapılarının aralıklarından içeriye giriyordu; ondan korunmak olası değildi. Yolculuğun sonunda soğuktan donmuş bir durumdaydık; üstelik ben, arabanın sarsıntılarından ve beni daha da fazla sarsan dehşetli bir öksürükten bitkin düşmüştüm. Ne geceydi ama! — El Cem'e vardık, yatacak bir han yok; berbat bir yapı han vazifesi görüyordu. Ne yapmalı? Posta arabası hareket etmek üzereydi. Köy uykuya dalmıştı; insana sonsuz gibi gelen gecenin içinden harabelerin korkunç yığını seçiliyordu belli belirsiz. İçinde iki kötü yatağın hazırlanmış olduğu toprak tabanlı bir odaya girdik. Marceline soğuktan titriyordu, fakat hiç olmazsa rüzgâr bize ulaşamıyordu burada.

Ertesi gün iç karartıcı bir gün oldu. Dışarı çıktığı-mızda, baştanbaşa gri bir gökyüzüyle karşılaşmak bizi şaşkınlığa düşürdü. Hala rüzgâr esiyordu, fakat dünkünden daha az şiddetliydi. Posta arabası ancak akşam geçecekti buradan... Size söylediğim gibi berbat bir gündü. Kısa sürede şöyle bir dolaştığım amfiteatr beni düş kırıklığına uğrattı; hatta bu donuk gökyüzünün altında bana çirkin bile göründü. Belki de yorgunluğum can sıkıntımı besliyor, artmasına neden oluyordu. Öğleye doğru, aylaklıktan, taşlar üzerinde boşu boşuna yazıtlar arayarak buraya geri döndüm. Marceline, rüzgardan korunan bir yerde, yanında getirmeyi akıl ettiği İngilizce bir kitabı okuyordu. Gidip yanına oturdum. Ona:

- Ne sıkıcı bir gün! Canın fazla sıkılmıyor mu? dedim.
- Hayır, görüyorsun, okuyorum.
- Buraya ne yapmaya geldik sanki? Üşümüyorsun ya?
- Pek değil. Ya sen? Gerçekten benzin solmuş.
- Hayır...

Geceleyn rüzgâr yeniden şiddetlendi... Sonunda posta arabası geldi. Tekrar yola koyulduk.

Henüz ilk sarsıntılarla birlikte kendimi paramparça olmuş hissettim. Çok yorulmuş olan Marceline, hemen omuzuma yaslanıp uyudu. Fakat öksürüğüm onu uyandıracak diye düşündüm ve yavaşça onu kendimden uzaklaştırıp arabanın kenarına yasladım. Oysa artık öksürmüyordum, hayır, tükürüyordum; yeni bir şeydi bu. Tükürüğüm, kendimi zorlamaksızın, belli aralıklarla, küçük darbelerle geliyordu.

Bu öylesine acayip bir duyguydu ki, önceleri neredeyse hoşuma bile gitti; fakat ağzımda bıraktığı bilinmeyen tattan dolayı kısa sürede midem bulanıverdi. Mendilim çabucak kullanılmaz duruma gelmişti. Parmaklarım bile tükürüğe bulaşmıştı. Marceline'i uyandırayım mı?.. Bereket versin, beline bağladığı büyük fular geldi aklıma. Yavaşça çekip aldım. Artık tutamadığım balgamlar, ağız dolusuyla boşaldılar. Büyük ölçüde rahatlamıştım. Bu, nezlenin sonudur, diye geçirdim aklımdan. Birden kendimi çok zayıf hissettim; herşey dönmeye başladı ve bayılacağımı sandım. Onu uyandırayım mı?... Ah! Of!.. (Püriten çocukluğumdan beri, zayıflık yüzünden her türlü kendini bırakmaya karşı nefret duymayı sürdürdüm, sanırım; bunu alçaklık olarak adlandırırım hemen) Kendimi toplayıp, dayandım ve sonunda baş dönmesini yendim... Yeniden denizin üzerinde olduğumu sandım; tekerleklerin gürültüsü dalga gürültüsüne dönüşüyordu... Fakat balgamın arkası kesilmişti.

Sonra, bir çeşit uykunun içine yuvarlandım.

Uyandığımda, gökyüzünü şafak kaplamıştı bile; Mar-celine hâlâ uyuyordu. Yaklaşıyorduk. Elimde tuttuğum fular koyu renk olduğundan, ilk bakışta hiçbir şey farkedilmiyordu; fakat mendilimi tekrar çıkarttığımda, şaşkınlıkla kan içinde olduğunu gördüm.

İlk düşüncem kanı Marceline'den' saklamak oldu. Ama nasıl? — Her yanıma kana bulanmıştı; şimdi her yerde kan olduğunu görüyordum, özellikle de parmaklarımda.... — Burnum kanamış olabilirdi... Evet buldum; eğer sorarsa, ona burnumun kanadığım söyleyeceğim.

Marceline hâlâ uyuyordu. Geldik. İlk önce onun inmesi gerekti ve hiçbir şey görmedi. Bize iki oda ayrılmıştı. Kendimi odaya dar attım, yıkayıp kan lekelerini yok ettim. Marceline hiçbir şey görmemişti.

Bu arada kendimi çok zayıf hissediyordum, ikimiz için odaya çay getirttim. Marceline. çok sakın, biraz solgun ve güleç bir biçimde çayı hazırlarken, onun hiçbir şey görememiş olması nedeniyle bir çeşit öfkeye kapıldım. Gerçekten kendimi haksız buluyordum; eğer hiçbir şey görmediyse, diyordum kendime, bu iyi saklamış olmamdandı; ne önemi var, hiçbir şey olmadı. Bu düşünce, bir içgüdü gibi içimde büyüüp beni sardı..., sonunda çok güçlü oldu, kendimi tutamadım, sanki önemsemiyormuşcasına ona:

- Kan tükürdüm bu gece, dedim.

Ağzından bir çığlık çıkmadı; yalnızca daha da solgunlaştı, sendeledi, kendine hakim olmaya çalıştı ve bir külçe gibi yere yıkıldı.

Bir tür kızgınlıkla ona doğru atıldım: "Marceline! Marceline!" —Hadi canım, ne yaptım ki? *Benim* hasta olmam yeterli değil miydi sanki?— Fakat söyledim ya, çok zayıfım; neredeyse ben de düşüp bayılıverecektim. Kapıyı açıp seslendim: koşup geldiler.

Bavulumun içinde, kentte görevli bir subaya yazılmış bir tavsiye mektubunun bulunduğunu anımsadım; bunun üzerine, bu askeri doktoru gidip çağırımlarını istedim.

Marceline kendine gelmişti bu arada; şimdi, içinde ateşten titrediğim yatağımın başucunda bulunuyordu. Askeri doktor gelip her ikimizi de muayene etti. Düşüşünden ağrı duymayan Marceline'in bir şeyi olmadığını belirtti; ben ise ciddi bir biçimde hastalanmışım; hatta doktor, bir açıklamada bulunmak istemedi ve akşamüstü yeniden gelmeye söz verdi.

Gülümseyerek gelen doktor, benimle konuştu ve çeşitli ilaçlar verdi. Bana ölecek gözüyle baktığını anladım.

— Size itiraf edeyim, kıpırdamadım bile. Yorgundum. Yalnızca kendimi bıraktım. — Stoacılığımı yeterince güzel bularak, "Her şeyden öte yaşam bana ne veriyor? Sonuna kadar iyi çalıştım, görevimi azimle ve tutkuyla yerine getirdim. Gerisi... Of! Ne önemi var?" diye düşünüyordum. Fakat asıl katlanamadığını şey, bulunduğum yerin çirkinliğiydi. "Bu otel odası korkunç" — ve gözlerimi odada gezdirdim. Birdenbire, yan tarafta, benimkinin benzeri bir odada karımın, Marceline'in bulunduğunu geçirdim aklımdan; konuştuğunu işittim. Doktor gitmemişi, alçak sesle konuşmaya çalışarak karımla konuşuyordu. — Az bir zaman geçti; uyumuş olmalıyım...

Uyandığımda Marceline odamdaydı. Ağlamış olduğunu anladım. Kendine acıyacak kadar yaşamı yeterince sevmiyordum, fakat buranın çirkinliği beni rahatsız ediyordu; neredeyse keyifle gözlerimi Marceline'in üzerine diktim.

Şimdi, yanıbaşımdaydı mektup yazmaktaydı. Bana çok hoş görünüyordu. Onun birçok zarfı kapattığını gördüm. Sonra kalkıp yatağıma yaklaştı ve sevgiyle elimi tutarak bana;

- Şimdi kendini nasıl hissediyorsun? diye sordu. Gülümsedim ve kederli bir biçimde,

- İyileşecek miyim? dedim. Fakat hemen bana "iyileşeceksin" yanıtını öylesine tutkulu bir inançla verdi ki, ben bile hemen hemen ikna olmuşçasına, yaşamın olabildiği her şeye, onun yaşam sevgisine, dokunaklı güzelliklerin belli belirsiz görünümüne ilişkin karışık bir duyguya kapıldım — ve gözyaşlarını boşandı, onlara engel olmaya gücüm de, isteğim de maksızın uzun uzun ağladım.

Hangi aşk şiddetiyle Marceline, Suse'yi terkettirebildi bana; öylesine sevecen bir ihtimamla sarılmış, korunmuş, yardım edilmiş, bakılmıştı ki... Suse'den Tunus'a, sonra Tunus'tan Konstantin'e kadar Marceline bir harikaydı. Biskra'da iyileşecektim. Buna güveni tamdı; gayreti bir an olsun azalmadı. Her şeyi hazırlıyor, gidişleri belirliyor ve kalınacak yerleri temin ediyordu. Ne yazık ki, bu yolculuğun daha az korkunç olması için elinden birşey gelmiyordu! Birçok kez, durup bu işi burada bitirmek gerektiğini düşündüm. Can çekişen bir insan gibi terliyor, nefes alamıyor ve zaman zaman kendimi kaybediyordum. — Üçüncü günün sonunda, tıpkı bir ölü gibi Biskra'ya vardım.

II

İlk günlerden neden söz edeyim? Onlardan geriye ne kaldı ki? İğrenç anılarının dili yok. Ne kim olduğumu, ne de nerede bulunduğumu biliyordum. Yalnızca, ölüm döşegimin başucunda üzerime eğilen Marceline'i, biricik hayatımı, karımı, görüyordum. Tutkulu ihtimamı ile sadece aşkı sayesinde kurtulduğumu biliyorum. Sonunda bir gün, tıpkı denizde kaybolmuş bir gemicinin karayı görmesi gibi, bir yaşam ışığının canlandığını hissettim; Marceline'e gülümseyebildim. — Bütün bunları ne diye anlatıyorum ki? Önemli olan, söylendiği gibi, ölümün soğuk yüzünün bana dokunmuş olmasıydı. Benim için yaşayabilmenin çok şaşılacak bir şey, günün ise umutsuz bir ışık olmasıydı önemli olan. Önceden yaşadığımı anlayamamış olduğumu düşünüyordum. Yaşamın yürek hoplatan keşfini yapmış olmalıydım.

Yataktan kalkabildiğim gün gelip çattı. Evimize tam anlamıyla hayran kaldım. Hemen hemen tek bir taraçadan oluşmuştu. Ama ne taraça!. Marceline'in odasıyla benimkinin açıldığı taraça, çatının üstünde uzanıyordu. Çatının en üst noktasına ulaşıldığında, evlerin ötesinden hurma ağaçları, hurma ağaçlarının üzerinden ise çöl görünüyordu. Taraçanın diğer tarafı, kentin bahçelerine bitişikti ve akasyaların dallarıyla gölgelenmişti; en sonunda taraça, içinde sıra ile dizilmiş altı hurma ağacı olan küçük ve düzenli avlu boyunca uzanıyor ve kendisini avluya bağlayan merdivende son buluyordu. Benim odam geniş ve havadardı: kireçle beyazlaşmış duvarlarda hiçbir şey yoktu; küçük bir kapıdan Marceline'in odasına geçiliyor, büyük camlı bir kapı ise taraçaya açılıyordu.

Saatsiz günler burada geçti. Yalnızlığım içinde, bu yavaş günleri kaç kez yeniden gözümde canlandırdım!... Marceline, yanımda, okuyor, dikiş dikiyor, yazıyor. Ben, hiçbir şey yapmaksızın onu seyrediyorum. Ah Marceline!... Bakıyorum, güneşi gözlüyorum, sonra gölgeyi ve gölgenin çizgisinin yer değiştirdiğini; düşünecek çok az şeyim olduğu için bunu izlemekle yetiniyorum. Hâlâ çok zayıfım; güçlkle nefes alıyorum; herşey beni yoruyor, okumak bile; zaten ne diye okuyayım? Varolmak, yeterince meşgul ediyor beni.

Bir sabah Marceline gülerek içeri girdi ve

- Sana bir dost getiriyorum, dedi. Arkasından esmer tenli küçük bir Arabın girdiğini gördüm. Adı Elachir, bana bakan kocaman sessiz gözleri var. Bu olay biraz canımı sıkıyor ve bu sıkıntı beni yormaya yetiyor; ağzımı açmayıp kızgın görünüyorum. Çocuk, benim soğuk karşılayışıma şaşırıyor, Marceline'e dönüyor: okşanmayı isteyen hayvansal bir incelikle ona sokuluyor ve elini tutup çıplak kollarını ortaya çıkaran bir hareketle öpüyor. İnce beyaz gundurah'ı ile yamalı bumous'u altında tamamen çıplak olduğunu farkediyorum. Sıkıntımı gören Marceline ona:

- Haydi! Otur bakalım şuraya ve uslu uslu oyna, diyor.

Çocuk yere oturup, bumous'unun kukuletasından bir bıçak ile bir tahta parçası çıkarıyor ve onu yontmaya koyuluyor. Yanılmıyorsam, bir düdük yapmayı amaçlıyor.

Az bir zaman sonra, varlığından sıkılmıyorum artık. Onu seyrediyorum; burada olduğunu sanki unutmuş gibi. Ayakları çıplak; ayak bilekleri çok hoş, ellerininkiler de öyle ya. Kör bıçağını, insanı eğlendiren bir beceriyle kullanıyor... Gerçekten, bununla mı ilgileneceğim?... Saçları Arap tarzında kesilmiş; başında, püskül yerine bir delik bulunan eski püskü bir şeşia var. Üzerinden hafifçe düşmüş olan gandurah'ı, narin omuzunu ortaya çıkarıyor. Ona dokunmak gereksinimi duyuyorum. Eğiliyorum; bana doğru dönüp gülümsüyor. Düdüğünü bana vermesini işaret ediyorum; elime alıyorum düdüğü ve hayran kalmış gibi yapıyorum. — Artık gitmek istiyor. Marceline ona bir pasta veriyor, ben ise iki kuruş.

Ertesi günü, ilk kez canım sıkılıyor; bekliyorum; neyi

bekliyorum ki? Kendimi işsiz güçsüz hissediyorum, endişeliyim. Sonunda daha fazla tutamıyorum kendimi;

- Bachir gelmeyecek mi, bu sabah? .

- İstersen, gidip bakayım.

Marceline, beni bırakıp çıkıyor; kısa bir süre sonra tek başına dönüyor. Hastalık bana ne yaptı böyle? Onun Bachir'siz geldiğini gördüğüm için ağlayacak kadar üzgünüm. Bana:

- Çok geç, diyor; çocuklar okuldan çıkmışlar ve her yana dağılmışlar. İçlerinde çok sevimlileri var, biliyor musun? Sanırım, artık hepsi beni tanıyor.

- Hiç olmazsa, yarın burada olmasını sağla.

Ertesi gün Bachir geldi. Bir önceki gün gibi oturup bıçağım çıkarttı çok sert bir tahta parçasını yontmak istedi; ama o kadar çok zorladı ki bıçağı baş parmağına batırdı. Dehşetten ürperdim; gülerek parlayan kesiği gösterdi; kanının aktığını görmek hoşuna gidiyordu. Güldüğünde bembeyaz dişleri çıkıyordu ortaya; zevkle yarasını yaladı; dili bir kedininki kadar pempeydi. Of! Ne kadar sağlıklıydı! İşte, onda tutulduğum şey buydu: Sağ-lık. Bu küçük bedenin sağlığı çok güzeldi.

Bir sonraki gün bilyalar getirdi. Benim onlarla oynamamı istedi. Marceline burada değildi; olsaydı beni engellerdi. Karar veremiyordum, Bachir'e baktım; çocuk kolumu tutup bilyaları elime koydu, beni oynamaya zorladı. Eğilirken nefesim daralıyordu, fakat oynamaya çabaladım yine de. Sonunda, dayanamadım artık. Terden sıırılsıklamdım. Bilyaları fırlattım ve bir koltuğa yığıldım. Bachir, biraz şaşkın, bana bakıyordu. Kibarca:

- Hasta? diye sordu; sesinin tınlaması çok hoştu. Marceline içeriye girdi. Ona:

- Götür onu, dedim; bu sabah yorgunum.

Birkaç saat sonra ağzımdan kan geldi; tıraçada güçlkle yürürken oldu bu; Marceline odasında bir şeylerle uğraşıyordu; bereket versin hiçbir şey görmedi. Nefes darlığım nedeniyle derin bir nefes aldım ve birden kan gelip ağzımı doldurdu... Fakat ilk balgamlardaki gibi temiz bir kan değil, iğrenerek yere tükürdüğüm korkunç ve büyücek bir pıhtıydı.

Bir kaç adım attım sendeleyerek. Korkunç derecede heyecanlıydım. Titriyor, korkuyor, kızıyordum. — Çünkü o ana dek, iyileşmenin adım adım gelmekte olduğunu ve onu beklemekten başka yapacak bir şey kalmadığını düşünüyordum. Bu kaba felaket, beni yeniden gerisin geriye itiverdi. İşin ilginç, ilk tükürükler bende bu denli bir etki yaratmamışlardı; anımsadığıma göre, dinginliğimi bile hemen

hemen hiç sarsmamışlardı. Öyleyse, şimdiki bu korkum, bu dehşetim nereden geliyordu? Ne yazık ki yaşamı sevmeye başlıyordum da ondan!

Geriye döndüm, eğilip tükürüğümü buldum, sonra bir saman çöpü aldım ve bununla pıhtıyı kaldırıp mendilimin üzerine koydum. Baktım. Neredeyse kapkara çirkin bir kandı, ürkütücü yapışkan birşeydi. Bachir'in pırıl pıl kırmızı kanı geldi aklıma... Birden, bir istek, bir arzu, o ana kadar duyduklarımdan daha hırçın, daha güçlü birşey sarıverdi benliğimi: Yaşamak! Yaşamak istiyorum. Yaşamak istiyorum. Dişlerimi, yumruklarımı sıktım ve kendimi tümüyle varolmaya yönelik bu çabaya bıraktım çıldırasıya bir perişanlıkla.

Bir gün evvel T...’den bir mektup almıştım; mektubu, Marceline'in kaygılı sorularına yanıt olarak, tıbbi öğütlerle doluydu; hatta T..., mektubuyla birlikte, birkaç basit tıbbi broşür, bir de uzmanlık gerektirdiğinden ötürü bana daha ciddi görünen bir kitap yollamıştı.

Mektubu üstünkörü okumuş, broşürlere bakmamıştım bile; çünkü, herşeyden önce, bu broşürlerin çocukluğumu rahatsız etmiş olan küçük ahlâk risalelerini andırışı, bende hiç de olumlu bir etki yaratmamıştı; bundan başka, her türlü öğüt canımı sıkıyordu; ayrıca, bu "Veremlilere Öğütler"’in, "Veremin Pratik Tedavisi"’nin benim durumuma uygulanabileceğini düşünemiyordum. Veremli olduğuma inanmıyordum. İlk kan tükürüşümü, başka bir nedene bağlıyordum kolayca; ya da gerçeği söylemek gerekirse, hiçbir şeye bağlamıyordum; bunu düşünmekten kaçınıyor, kesinlikle düşünmüyor ve iyileştigime ya da en azından iyileşmekte olduğuma karar veriyordum... Mektubu okudum; kitap ile broşürleri bir çırpıda okuyup bitirdim. Birden, ürkünç bir açıklıkla, kendime gerektiği gibi bakmamış olduğumu gördüm. O zamana kadar, belli belirsiz bir umuda güvenerek yaşamaya bırakmıştım kendimi; — birdenbire yaşamım bir saldırıya, merkezine yönelen acımasız bir saldırıya uğramış göründü bana. Hatırı sayılır etkin bir düşman yaşıyordu içimde. Onu dinledim, gözledim ve hissettim. Savaşmadan onu yenemeyecektim.. ve kendi kendimi buna daha iyi ikna etmek istercesine alçak sesle ekledim: Bu bir irade sorunu.

Savaş durumuna geçtim.

Akşam oluyordu; stratejimi hazırladım. Bir süre boyunca, iyileşmem, benim biricik çalışma konum olmalıydı; görevim sağlığımdı; yararına olan her şeyi iyi olarak değerlendirmek, iyi olarak adlandırmak, şifa vermeyen her şeyi ise unutmak, reddetmek gerekiyordu. — Akşam yemeğinden önce, solunum, beden eğitimi ve gıdam konularında kararlar aldım.

Yemeklerimizi, her yanı taraçayla çevrili bir çeşit küçük dam köşkünde yiyorduk. Yalnız, sakın, her şeyden uzak, kısacası başbaşa oluyorduk yemeklerde. Yaşlı bir zenci, yakın bir otelden sıradan yemekler getiriyordu bize.. Marceline listeyi inceleyerek bir yemek ısmarlıyor, bir diğerini olmazlıyordu.. Genellikle pek fazla iştahım olmadığından, ne eksik yemeklerden, ne de yeterli olmayan listelerden şikayetçi oluyordum. Çok yemek yemeğe alışkın olmayan Marceline, benim yeterince yemediğimi anlamıyor, bunun bilincine varamıyordu. Çok yemek yemem aldığım kararların ilkiydi ve bu kararımı, bu akşamdan başlayarak uygulamayı kafama koymuştum. — Yapamadım. Yenemeyecek derecede kötü, ne olduğu anlaşılmayan soslu bir av etiyle çok fazla pişirilmiş bir kızartma vardı yemekte.

Öylesine sinirlenmişim ki, kızgınlığımı Marceline'in üzerine yönelterek en olmadık sözlerle saldırdım kendisine. Onu suçluyordum; benim dırdırımı dinlemek, yemeklerin kötü kalitesinden dolayı kendisini sorumlu tutmasına neden olmuş gibiydi. Uygulamaya karar verdiğim beslenme rejimindeki bu küçük gecikme, çok önemliydi sanki; önceki günleri unutmuştum ve bu kötü yemek her şeyi berbat etmişti. İnat ettim. Marceline, bir konserve, ne türden olursa olsun bir et ezmesi aramak

için kente inmek zorunda kaldı.

Kısa bir süre sonra, elinde küçük bir güveçle geri geldi ve ben, sanki ikimize de ne denli çok yemem gerektiğini kanıtlamak istercesine, bunun içindekini hemen hemen silip süpürdüm.

Aynı akşam şunu kararlaştırdık: Yemekler daha iyi olacak, ayrıca sabah saat altı buçuktan başlamak üzere, daha sık bir biçimde, üç saatte bir yenilecekti. Her türden bol konserve ile otelin yemeklerinin yetersizliği giderilecekti..

O gece uyuyamadım, yeni erdemlerimin önsezisi öylesine kafamı karıştırıyordu ki! Biraz ateşim vardı, zannederseniz; yakınım da bir şişe maden suyu; birinci bardağı, sonra ikinci bardağı içtim, üçüncüsünde ise şişeyi kafama dikiverdim. İrademi iyice bellemek için kafamın içinde yineleyip duruyordum tıpkı bir ders gibi. Düşmanlığımı öğreniyor, onu her şey üzerine yöneltiyordum: her şeye karşı savaşmalıyım. Esenliğim yalnızca bana bağlıydı.

Sonunda, gecenin solduğunu gördüm: gün aydınlandı.

Bu. benim hazırlık yaptığım gece olmuştu.

Ertesi gün pazardı. İtiraf etmeliyim ki, o güne kadar Marceline'in inançlarıyla ilgilenmemiştim: gerek duyarsızlığımdan, gerek edebimden ötürü. Bunun beni ilgilendirmediğini düşünüyordum: üstelik önem de vermiyordum. O gün, Marceline ayine gitti. Dönüşünde, benim için dua etmiş olduğunu öğrendim. Gözlerimi diktim üzerine, sonra olabildiğince en yumuşak sesimle:

- Benim için dua edilmesine gerek yok, Marceline, dedim.
- Niçin? diye sordu, biraz şaşkınca.
- Korunmayı sevmem.
- Tanrı'nın yardımını red mi ediyorsun?
- Sonra minnettarlığıma hak kazanacak. Yükümlülükler doğurur bu; ben de bunu istemiyorum.

Şakalaşır gibiydik, ama sözlerimizin önemini anlamamış değildik kesinlikle.

- Tek başına iyi olamayacaksın, zavallı dostum,

diye içini çekti.

- Öyleyse, yazıklar olsun!...

Sonra, kederini görüp daha az kabaca sürdürdüm sözümü:

- Bana sen yardım edeceksin.

III

Bedenimden söz edeceğim uzun uzadıya. Öylesine çok söz edeceğim ki, ruhun payını unuttuğumu sanacaksınız ilk bakışta. Öykümdeki bu savsama kastidir; oysa orada gerçektir. Çift yaşamı besleyebilecek yeterli gücüm yoktu; ruh ve geri kalanıyla, daha sonra, iyi olduğum zaman ilgilenmeyi düşünüyordum.

İyi olmaktan çok uzaktım henüz. Hiç yoktan terliyor ve durup dururken üşütüyordum; Rousseau'nun deyişiyle "kısa soluklu"ydum; ara sıra biraz ateş, çoğu kez de sabahtan başlayan berbat bir yorgunluk duygusu; o zaman bir koltuğa bitkin bir biçimde gömülüp, herşeye kayıtsız, bencil kalarak yalnızca İyi solunmaya çalışırdım. Güçlülükle, fakat yöntemle ve özenle solunuyordum; soluk vermelerim, yay gibi gerilmiş irademin tümüyle engelleyemediği sarsıcı iki harekette oluyordu; bunlardan, çok sonraları, o

da dikkatimin gücüyle kurtulabildim ancak.

Fakat beni en fazla rahatsız eden şey, her türlü ısı değişikliğine olan hastalıklı duyarlılığımda. Bugün düşündüğümde, genel bir sinir bozukluğunun hastalığıma eklenmiş olduğu kanısına varıyorum; çünkü, basit verem durumuna indirgenemeyecek bir dizi olayı başka türlü açıklamak olası değil gibi geliyor bana. Her zaman, ya çok sıcaklıyor ya da çok üşüyordum; hemen gülünç bir aşırılıkla örtünüyordum, terlemek için titremekten kurtuluyordum; biraz üstümü açıyor ve terlemediğim anda titremeye koyuluyordum. Bedenimin bazı bölümleri buz kesiyor ve terlememe karşın, dokunulduğunda bir mermer kadar soğuk oluyordu; onları hiçbir şey yeniden ısılamıyordu artık. Soğuğa o derece duyarlıydım ki, temizlenirken ayağımın üzerine bir parça su damlasa hemen nezle oluyordum... Bu duyarlılığı sürdürdüm, hâlâ da sürdürüyorum, fakat bugün şehvetli bir zevk almak için yapıyorum bunu. Kanımca, her güçlü duyarlılık, organizmanın sağlam ya da zayıf oluşuna göre, hazzın ya da elemnin nedeni olabilir. Daha önceleri beni rahatsız eden her şey, bir zevke dönüştü şimdi.

Bilemiyorum, nasıl oldu da o zamana kadar kapalı pencerelerle yatmayı başardım; T...’nin öğütleri üzerine geceleri pencereleri açık bırakmayı denedim; ilk önce biraz; sonra' ardına kadar açtım; kısa sürede. Bu, öyle bir alışkanlık, öyle bir gereksinme haline geldi ki, pencere kapanır kapanmaz boğuluyordum. Daha sonraları, ne büyük bir hazla hissedeceğim bana doğru geldiklerini gecenin rüzgârını, ayın ışığını...

Bu ilk sağlık kıpırdanışları hakkında sözü fazla uzatmayayım. Sürekli bakımlar, temiz hava ve iyi gıda sayesinde, daha iyi olmakta gecikmedim gerçekten. O zamana kadar, merdivenin beni soluksuz bırakmasından korkarak, taraçadan ayrılmaya cesaret edememiştim; ocak ayının son günlerinde, nihayet merdivenden inip bahçede başıboş dolaştım.

Marceline elinde bir şalla bana eşlik ediyordu. Öğleden sonra üç sularındaydık. Bu ülkede çoğu kez şiddetle esen ve üç gündüz beni epey rahatsız etmiş olan rüzgâr dinmişti. Hoş bir yumuşak hava vardı.

Park.... Orada akasya denilen çok yüksek iki dişi mimoza ile gölgelenmiş çok geniş bir yol, parkı ikiye ayırıyordu. Bu ağaçların gölgesinde kanapeler. Kanal haline getirilmiş, yani geniş olmaktan çok derin olan ve ağaçlıklı yol boyunca hemen hemen dümdüz uzanan bir ırmak; sonra ırmağın suyunu bölerek bahçe içinde çiçeklere ulaştıran daha küçük kanallar; bulanık su toprak rengine, pembe ya da gri kil rengine. Hemen hemen hiç yabancı yok, yalnızca birkaç Arap; geziniyorlar ve güneşi terk etmeleriyle birlikte beyaz giysileri gölgenin rengine bürünüveriyor hemen.

Bu garip gölgenin içine girdiğim zaman acayip bir ürperme sarıverdi beni; şalıma sarındım; oysa hiç huzursuz değilim, tersine... Bir kanapeye oturduk. Marceline susuyordu. Birçok Arap geçti yanımdan; sonra bir grup çocuk beliriverdi. Marceline içlerinden birçoğunu tanıyordu; onlara işaret etti; yaklaştılar. Bana teker teker adlarını söyledi; sorular soruldu, yanıtlar verildi, gülündü, suratlar asıldı, gırgır geçildi. Bütün bunlar beni biraz sıkıyordu ve rahatsızlığım yeniden beliriverdi; yorgun ve terli hissettim kendimi. Ancak, itiraf etmeliyim ki, beni sıkan çocuklar değil, Marceline'di. Evet, azda olsa, varlığı bezdirmişti beni. Yerimden kalksam beni izleyecek, şalımını çıkarsam taşımak isteyecek, yeniden şalı üzerime alsam "Üşüyor musun?" diye sormaya kalkacaktı. Üstelik, çocuklarla konuşmaya cesaret edemiyordum onun yanında; içlerinden bazı çocukları kayırdığımı anlıyordum; kendime rağmen, ama taraf tutarak, ben de diğerleriyle ilgileniyordum. "Dönelim", dedim ve parka tek başıma geri gelmeyi kafama koydum.

Ertesi sabah Marceline saat ona doğru sokağa çıkmıştı; hemen bundan yararlandım. Genellikle sabahları pek gelmemezlik etmeyen küçük Bachir şalımını aldı; kendimi çevik, gönlümü hafif

hissediordum. Aalıklı yolda bizden başka hemen hemen kimse yoktu; ağır ağır yürüyor, bir an için oturuyor, sonra yeniden adımlamaya koyuluyordum. Bachir beni izliyordu, gevezelik ederek; bir köpek kadar sadık ve uysal. Kadınların amaşır yıkamaya geldikleri kanal bölgesine vardım; akan suyun ortasına düz bir taş yerleştirilmişti; üstünde, yüzükoyun yatmış, yüzünü suya eğmiş küçük bir kız, eli suda, dal parçaları atıyor ya da yakalıyordu. Suyun içindeki çıplak ayakları, bu banyonun ıslak izini koruyorlardı; ayaklarının cildi ise daha koyu görünüyordu. Bachir ona yaklaşıp birşeyler söyledi; kız çocuğu bana dönüp gülümsedi ve Bachir'le Arapça konuştu. "Kız kardeşim" dedi Bachir bana; sonra, annesinin çamaşır yıkamaya geleceğini ve kızkardeşinin de onu beklediğini açıkladı. Kızın adı Rhadra'ydı, yeşil anlamına geliyordu Arapça. Benim duyduğum heyecan kadar o da hoş, duru, çocuksu bir sesle anlatıyordu bütün bunları.

- Kendisine iki kuruş vermeni istiyor, diye ekledi.

On kuruş verdim ona ve gitmeye hazırlandığım anda çamaşırcı anne çıkageldi. Çok çekici, irice, geniş alnında mavi bir dövme bulunan bir kadındı; Antik kaneforos'lar gibi başının üzerinde bir çamaşır sepeti taşıyordu ve tıpkı onlar gibi bele kadar bolca gelip birden ayaklara doğru düşen koyu mavi renkte geniş bir kumaşa bürünmüştü. Bachir'i görür görmez, azarladı onu. Bachir de kabaca karşılık verdi; küçük kız aralarına girdi ve üçü arasında çok sıcak bir tartışma başladı. Sonunda Bachir yenilgiye uğramışasına, annesinin bu sabah kendisine gereksinimi olduğunu açıkladı bana; şalımlı uzattı üzgün bir biçimde ve ben de kendi başıma yürüyüşe devam etmek zorunda kaldım.

Henüz yirmi adım atmamıştım ki, şalım dayanılmaz bir ağırlıktaymış gibi geldi bana; terden sıırılsıklam, gördüğüm ilk kanepeye bıraktım kendimi. Beni bu yükten . kurtaracak bir çocuğun belirmesini umut ediyordum. Kısa bir süre sonra, bana kendiliğinden yardımını sunan ilk kişi, hiç de ürkek olmayan, bir Sudanlı kadar siyah ondört yaşlarında bir ocuk oldu. Ashour'du adı. Eğer bir gözü kör 'olmasaydı, bana güzel bile görünecekti. Çene almayı seviyordu; ırmağın nereden kaynaklandığını, parktan sonra nasıl vahaya uzanıp onu baştan aşağı katettiğini anlattı. Yorgunluğumu unutmuş onu dinliyordum. Her ne kadar Bachir bana epey eğlendirici geliyorsa da, onu çok fazla tanıyordum artık ve arkadaş değiştirmekten de mutluydum. Hatta, bir başka gün tek başıma parka inme ve bir kanepeye oturup mutlu bir karşılaşma raslantısı bekleme kararı bile aldım kendi kendime.

Sık sık duraklamalar yaptıktan sonra, Ashour ve ben, kapımın önüne vardık. Onu eve davet etmeyi arzuluyordum, ancak Marceline'in ne düşüneceğini bilemediğimden cesaret edemedim.

Marceline'i yemek odasında, pek cılız ve çelimsiz görünüşü nedeniyle bende ilk önce acımadan öte tikslenme duygusu uyandıran küçük bir çocukla ilgilenirken buldum. Biraz ekingen bir biçimde.

- Zavallı küçük, hasta, dedi Marceline.

- Hastalığı bulaşıcı olmasa bari! Nesi var?

- Tam olarak bilmiyorum henüz. Her yerinden az çok yakınıyor. Epey kötü konuşuyor Fransızca'yı; Bachir yarın burada olduğunda, ona çevirmenlik yapmakta yararlı olur... Ona biraz çay veriyorum..

Sonra, sanki kendini affettirmek istercesine ve ben orada, öyle hiçbir şey söylemeden ayakta dikildiğim için:

- işte diye sürdürdü konuşmasını, çoktandır tanıyorum onu; eve getirmeye cesaret edememiştım bir türlü; seni yormaktan ya da belki canını sıkmaktan çekiniyordum.

- Neden olsun ki? diye bağırdım; eğleniyorsan eğer, istediğin bütün çocukları topla buraya.

Hemen ardından, Ashour'u kolaylıkla içeri alabileceğimi düşündüm ve bunu yapmadığımı da biraz sinirlendim.

Bu anda karıma bakıyordum, anaç ve sevecendi. Sevgisi öylesine dokunaklıydı ki, küçük çocuk biraz sonra giderken tamamıyla canlanmıştı. — Gezintimden söz ettim ve niçin tek başıma çıkmayı yeğlediğimi tatlılıkla Marceline'e açıkladım.

Genellikle gecelerim, gene buz kesmiş ya da terden sıırıslıklam olmuş bir halde uyandıran sıçramalarla kopuk kopuktu. Bu gecem hemen hemen hiç uyanmadan çok iyi geçti. Ertesi sabah, henüz saat dokuzda çıkmaya hazırdım. Hava güzeldi; kendimi epeyce dinlenmiş, hiç zayıf değil, neşeli, hatta eğlenceli buluyordum. Hava ılık ve sakindi, fakat yine de, taşıtacağım kimseyle ahbaplık kurmak amacıyla şalı mı yanıma aldım. Parkın taraçamıza bitişik olduğunu söylemiştim; dolayısıyla bir an sonra oradaydım. Büyük bir hayranlıkla gölgesinin içine dalıverdim. Çiçekleri yapraklarından çok önce açan akasyalar çevreye kokular saçıyorlardı; tabii eğer, duyumlarımla içime işlediği hissine kapılıp beni heyecanlandıran bu bilinmeyen hafif koku her yönden, her şeyden yayılmıyorsa. Çok kolaylıkla soluk alıyordum zaten; adımlarım daha rahattı; ancak ilk kanapeye oturdum, fakat yorgun olmaktan çok şaşkın, sanki kendimden geçmiş gibi. Bakındım. Gölgeler değişken ve hafifti; toprağın üzerine düşmeyip yalnızca ilişiyorlardı sanki. Ey işte! — Dinledim. Ne işitiyordum? Hiçbir şey; herşey; eğleniyordum her gürültüden. — Küçük bir ağacı anımsıyorum; kabuğunun dokusu uzaktan bana öylesine acayip görünmüştü ki, ona elimi sürmek için yerimden kalkmak zorunda kaldım. Okşarcasına dokundum ona; bir hayranlık kapladı içimi. Anımsıyorum.. Bu sabah mı doğacaktım, nihayet?

Yalnız olduğumu unutmuş, hiçbir şey beklemiyordum, saatin bile farkında değildim. O güne kadar çok düşündüğüm için az hissetmişim gibi geliyordu bana; öyle ki sonunda şaşkınlığa düştüm; Duygum bir düşünce kadar güçlü oluyordu.

"Öyle geliyordu bana" dedim — çünkü, ilk çocukluğumun, geçmişinin derinliklerinde, darmadağınık binlerce duygudan binlerce ışı k' uyanıyordu nihayet. Yeniden duygularımın bilincine varmam, onları endişeli bir biçimde tanımama yol açıyordu. Evet, artık uyanmış olan duygularım, bir tarih içinde buluşuyorlar, kendilerine yeniden bir geçmiş kuruyorlardı. Yaşıyorlardı duygularım! Yaşıyorlardı! Yaşamamazlık etmemişlerdi hiçbir zaman; çalışma yıllarımın, belirsiz ve hileli bir yaşamın içinden bile çıkıp ortaya koyuyorlardı kendilerini.

O gün hiç kimseye rastlamadım, iyi de oldu; cebimden, Marsilya'dan hareket ettiğimden beri açmadığım Homeros'un küçük bir kitabını çıkarıp Odysseia'dan üç cümle okudum, ezberledim, sonra ritimlerinde yeterli bir gıda bularak ve dilediğimce bir haz duyarak kitabı kapadım ve titreyerek, olunabileceğine inandığımdan çok daha canlı ve zihnim mutluluktan uyuşmuş bir halde öylesine kala kaldım...

IV

Bu arada, sağlığımanın iyiye gittiğini sevinçle gören Marceline, birkaç gündür vahanın olağanüstü meyva bahçelerinden söz etmeye başlamıştı. Açık havayı ve yürüyüş yapmayı seviyordu. Hastalığının ona sağladığı özgürlük, büyülenmişcesine döndüğü uzun yürüyüşler yapmasına olanak tanımıştı; o zamana kadar, kendisiyle gelmem için beni özendirmeye cesaret edemeyerek ve henüz tadamayacağım zevklerin öyküsüyle kederlendiğimi görmekten korkarak bunlardan hiç söz etmemişti. Fakat şimdi iyi olduğuma göre, iyileşmemi tamamlamakta bu zevklerin çekiciliğine güveniyordu. Yürümekten ve bakınmaktan duymaya başladığım tat, beni bunlara doğru yöneltiyordu. Ertesi sabah birlikte dışarıya çıktık.

Marceline, hiçbir ülkede benzerini görmediğim acayip bir yolda önden yürümeye başladı. Yol,

epey yüksek iki toprak duvar arasında sanki kaygısızca dolanıyor; bu yüksek duvarların sınırladıkları bahçelerin biçimleri onu gönüllerince eğip büküyor; yol bir kavis çiziyor ya da çizgisini değiştiriveriyor; girer girmez, bir dolambaçta kayboluyorsunuz; artık ne nereden geldiğinizi, ne de nereye gittiğinizi biliyorsunuz. Irmağın sadık suyu patikayı izleyerek duvarlardan biri boyunca uzanıp gidiyor; duvarlar yolun kendi toprağından, yani vahanın her tarafındaki bu pembemsi ya da açık gri renkli killi topraktan yapılma; su, toprağın rengini biraz koyulaştırıyor; yakıcı güneş ise ısıyla onu çatlatıp sertleştiriyor. Fakat ilk sağanakla birlikte toprak yumuşuyor ve o zaman üzerinde çıplak ayakların iz bıraktığı plastik bir zemine dönüşüyor. — Duvarların ötesinde hurma ağaçları. Biz yaklaşıncı kumrular uçuştı. Marceline bana bakıyordu.

Yorgunluğumu ve sıkıntımı unutmuştum. Bir tür esrime, suskun bir sevinç, beden ve duygular heyecanı içinde yürüyordum. Bu anda, hafif bir esinti çıktı; bütün hurmalar sallandı ve biz, en yüksek hurma ağaçlarının eğildiğini gördük; — sonra hava yeniden duruldu ve duvarın ardından yükselen bir kaval sesi duydum açıkça. — Duvarda bir gedik; oradan girdik.

Burası gölge ve ışık dolu bir yerdi; sakın ve sanki zaman ötesinde gibiydi; sessizlik ve hışırtılarla dopdolu, akararak hurma ağaçlarını sulayan ve ağaçtan ağaca uzanan suyun hafif şırıltısı, kumruların belli belirsiz çağ-rışları, bir çocuğun çaldığı kavalın sesi. Çocuk, bir keçi sürüsüne bakıyordu; yan çıplak, devrilmiş bir hurma ağacının kütüğü üzerine oturmuştu; yaklaşmamızdan ürkmedi, kaçmadı, yalnız kaval çalışma ara verdi bir an.

Bu kısa ara sırasında, uzaktan bir başka kavalın ona yanıt vermekte olduğunu far kettim. Biraz daha ilerledik, sonra,

- Daha uzağa gitmek gereksiz, dedi Marceline. Bu meyva bahçelerinin hepsi birbirine benzer; tek farkı, vahanın sonuna doğru biraz daha geniştirler... Şalı yere serdi:

- Dinlen.

Orada ne kadar kaldık? Hiç bilmiyorum; — saatin ne önemi vardı ki? Marceline yanımdaydı, uzanıp başımı dizlerinin üzerine koydum. Kavalın sesi hala şırıldıyor, zaman zaman kesiliyor, yeniden başlıyordu; suyun şırıltısı.... Bir keçi meliyordu ara sıra. Gözlerimi kapadım; alnıma Marceline'in serin elinin dokunduğunu hissettim; hurma ağaçlarının yaprakları arasından hafifçe sızan yakıcı güneşi hissediyor, hiçbir şey düşünmüyordum; düşünceden bana ne! öylesine olağanüstü hissediyordum ki...

Ve zaman zaman yeni bir gürültü; gözlerimi açtım; hurmaların çevresindeki hafif rüzgârdı bu; bize kadar inmiyor, yalnızca yükseklerdeki hurmaları oynatıyordu.

Ertesi sabah, aynı bahçeye Marceline ile birlikte gittim, aynı günün akşamı ise tek başıma. Kaval çalan keçi çobanı oradaydı. Yaklaşıp konuştum onunla. Lassifdi adı, on iki yaşındaydı ve güzeldi. Bana, keçilerinin adlarını, kanallara *segghias* dendiğini söyledi, hepsinin her gün akmadığını anlattı; akıllıca ve tutumluca dağıtılan su, bitkilerin susuzluğunu gideriyor, sonra da hemen kesiliyordu. Her hurma ağacının dibine, ağacı sulamak için suyu içinde toplayan dar bir çukur kazılmıştı: çocuğun kapaklarla oynayarak bana açıkladığı ustaca yapılmış bir bend sistemi, suyu yönetip susuzluğun fazla olduğu yerlere yönlendiriyordu.

Bir sonraki gün, Lassifin erkek kardeşlerinden birini gördüm; yaşça biraz daha büyük, daha az güzeldi, adı Lachmi'ydi. Kesilmiş eski hurma ağaçlarının gövdelerindeki çentiklerden bir merdivenmiş gibi yararlanarak, başı budanmış bir hurma ağacının tepesine kadar tırmandı; sonra dalgalanan giysisinin altından parlak bir çıplaklığı göstererek, çevik bir biçimde indi. Budanmış ağacın tepesinden küçük bir toprak matara getiriyordu. Matara oraya, yeni açılmış çentiğin yanına,

Arapların çok hoşlandığı tatlı bir şarap yapmakta kullanılan hurma ağacının öz suyunu toplaması için asılmıştı. Lachmi'nin ısrarı üzerine tadına baktım; fakat yavan, buruk ve şurubumsu tadı hiç de hoşuma gitmedi.

Ondan sonraki günler daha ilerilere gittim; başka bahçeler, başka ağaçlar ve başka keçiler gördüm. Marceline'in dediği gibi, bu bahçelerin hepsi birbirinin aynıydı; ancak yine de farklıydılar.

Ara sıra Marceline bana eşlik ediyordu; fakat çoğu kez, meyva bahçelerine girer girmez, onu yorgun olduğuma, oturmak istediğime, daha fazla yürümek gereksinimi olduğundan beni boşu boşuna beklemek zorunda kalmamasına ikna ederek, terkediyordum; böylece, gezintiyi bensiz tamamlıyordu. — Ben çocukların yanında kalıyordum. Kısa sürede çoğunu tanıdım; onlarla uzun uzun çene çalıyor, oyunlarını öğrenip onlara yeni oyunlar gösteriyor, bilye oyununda bütün paramı kaybediyordum. Bazıları uzaklara kadar bana eşlik ediyorlardı (yürüyüşlerimi her gün biraz daha uzatıyordum); eve dönmek için yeni bir geçit gösteriyorlar, paltomla şalımını yanımda getirdiğim zamanlarda da yükümü elimden alıp taşıyorlardı; onları terketmeden önce birkaç kuruş dağıtıyordum; ara sıra beni evime kadar geçiriyorlardı, hep oynayarak; bazen de kapıdan içeri giriyorlardı.

Öte yandan Marceline de çocuklar getiriyordu. Okula gidenleri getiriyor, onları çalışmaya özendiriyordu; okul' çıkışı, uslu ve uysal olanlar yukarı çıkıyorlardı; benim getirdiklerim ise farklıydılar; fakat oyunlar birbirine kaynaştırıyordu onları. Her zaman şurup ile şekerlemeler bulundurmaya özen gösteriyorduk. Kısa süre sonra, başka çocuklar gelmeye başladılar kendiliğinden, bizden davet beklemeksizin. Hepsini teker teker anımsıyorum; hepsi gözümün önünde...

Ocak ayının sonuna doğru havalar birden soğudu; soğuk bir rüzgar esmeye başladı ve sağlığım bundan hemen etkilendi. Vahayı kentten ayıran büyük açıklık, benim için aşılmaz oldu ve ben yine park ile yetinmek zorunda kaldım. Sonra yağmur yağdı; kuzeyde, iyice ufuktaki dağları karla örten dondurucu bir yağmur.

Bu sıkıcı günleri ateş başında, tasalı, kötü havayla ağırlığını hissettiren hastalığa karşı şiddetle savaşıyor geçirdim. İç karartıcı günler; Ne okuyabiliyor, ne de çalışabiliyordum; en küçük bir hareket, bunaltıcı terler dökmeme yol açıyordu; dikkatimi bir şey üzerinde toplamak beni bitkin düşünüyordu; özenle soluk almaya titizlik göstermediğimden boğuluyordum.

Bu sıkıcı günlerde, benim için olası tek eğlence çocuklardı. Yağmur yüzünden en samimi olanlar geliyordu eve; giysileri sıırıslıklam olmuş bir halde halka yapıp ateşin karşısına oturuyorlardı. Uzun saatler geçiyor hiçbir şey söylemeksizin. Onlara bakmanın dışında başka bir şey yapamayacak denli çok yorgun, çok hastaydım; ama sağlıklarının varlığı iyileşmeme katkıda bulunuyordu. Marceline'in üstüne titrediği çocuklar, zayıf, cılız ve çok usluydular; hem bu çocuklara, hemde Marceline'e sinirleniyordum ve sonunda dışladım hepsini. Doğrusu, korkutuyorlardı beni.

Bir sabah, kendim hakkında şaşırtıcı bir keşifte bulundum; Karımın himaye ettikleri arasında (Belki de güzel olduğu için) beni sinirlendirmeyen tek çocuk olan Moktir, odamda benimle yalnızdı; o zamana kadar pek sevmemiştim bu çocuğu, fakat parlak ve koyu bakışları aklımı çeliyordu. Kendime iyice açıklayamadığım bir merak, hareketlerini izlememe neden oluyordu. Ateşin karşısında dirseklerim şömineye dayalı bir halde ayakta duruyor ve önümdeki kitaba dalmış gibi görünüyordum, ama arkamı döndüğüm çocuğun hareketlerini aynadaki yansımalarından izleyebiliyordum. Moktir, gözetlendiğinin farkında değildi ve benim okumaya daldığımı sanıyordu. Onun gürültü çıkarmaksızın, Marceline'in masada bir elişinin yanına bıraktığı küçük bir makasa yaklaştığı ve bunu gizlice kapıp bir hamlede bornozunun içine soktuğunu gördüm. Hızla yüreğim çarptı bir an, fakat en bilgece uslamalar bile bende en küçük bir isyan duygusu uyandıramadılar. Dahası da Var! Beni o

anda saran duygunun sevinçten başka birşey olduğunu kanıtlayamadım kendime. Moktir'e benden çalması için yeterli zamanı bıraktıktan sonra, yeniden ona doğru döndürp ve hiçbir şey olmamış gibi konuşmaya koyuldum. Marceline bu çocuğu çok seviyordu; ancak karımı gördüğümde, Moktir'i ele vermek yerine, makasın kaybolduğunu açıklamak için bilmem ne türlü bir masal uydurmamın nedeni, herhalde onu üzme korkusu değildi sanırım. O günden sonra. Moktir en sevdiğim çocuk oldu.

V

Biskra'daki ikametimiz daha uzun süre devam edemezdi. Şubat yağmurları sona erince, şiddetli sıcaklar patladı. Sağnak yağmur altında geçirdiğimiz birçok tatsız günden sonra, bir sabah aniden gök maviliği içinde uyandım. Kalkar kalkmaz taraçanın en yüksek yerine koştum. Gökyüzü, ufkun bir ucundan öbür ucuna kadar pırıl pırıldı. Şimdiden yakıcı olan güneşin altında buharlar yükseliyor, bütün vaha tütüyordu; uzaktan, taşmış olan Oued'in gürültüsü duyuluyordu. Hava öylesine berrak, öylesine güzeldi ki, kendimi hemen daha iyi hissettim. Marceline geldi; çıkmak istedik, ancak çamur engelledi bizi o gün.

Birkaç gün sonra Lassifin meyva bahçesine gittik; ağaçların gövdeleri ağır, yumuşak ve suyla şişmiş gibiydi. Neyle beslendiğini bilmediğim, günlerce suya boğulmuş bu Afrika toprağı, şimdi sudan sarhoş, yeni enerjilerle dopdolu kış uykusundan uyanıyor ve sanki benim ikizim gibi yankısını içimde hissettiğim çılgın bir ilkbahara gülümsüyordu. Önceleri Ashour ile Moktir bize eşlik ettiler. Bana günde yalnızca yarım franka malolan basit dostluklarından tat alıyordum hâlâ; fakat kısa bir süre sonra, artık sağlıklarının bana örnek oluşturmalarına gereksinim duymayacak kadar zayıf olmadığım ve oyunlarında neşem için gerekli gıdayı bulamadığım için onlardan bıkip, ruhumun ve duygularımın heyecanını Marceline'e yönelttim. Bundan duyduğu sevinçten gördüm ki, daha önceleri hiç de neşeli değildi. Oynak ve acayip tutumumu zayıflığıma vererek, çoğu kez onu savsaklamış olduğumdan dolayı bir çocuk gibi özür diledim ondan ve bu ana kadar sevmeyecek denli yorgun olduğumu, ancak bundan böyle sağlığımla birlikte aşkımın gelişmesini de hissedeceğimi belirttim. Gerçeği söylüyordum; fakat kuşkusuz epey zayıftım hâlâ, çünkü ancak bir ay sonra Marceline'i arzuladım.

Bu arada, sıcaklar her gün biraz daha artıyordu. Bizi Biskra'da tutan hiçbir şey yoktu — daha sonraları orasını bana anımsatan çekiciliğinden başka. Yola çıkma kararımız çok ani oldu. Üç saatte bavullarımız hazır. Tren ertesi gün şafakta hareket ediyordu...

Son geceyi anımsıyorum. Hemen hemen yusuvarlak olan ay, ardına kadar açık pencereden odamın içine düşüyordu bütünüyle. Sanırım, Marceline uyuyordu. Yataktaydım, fakat uyuyamıyordum. Yaşamdan başka bir şey olmayan bir tür çok hoş bir ateşle yandığımı hissediyordum. Kalktım, suda ellerimle yüzümü ıslattım, sonra camlı kapıyı iterek taraçaya çıktım.

Saat epey geçti; ne bir gürültü, ne bir esinti; hava bile uyumuş gibiydi. Uzaktan, çakallar gibi bütün gece uluyan Arap köpeklerinin sesi işitiliyordu belli belirsiz. Önümde küçük avlu; karşımdaki duvarda eğik bir gölge parçası; renksiz ve yaşamsız düzenli hurma ağaçları sonsuza dek donup kalmışlardı sanki... Uyku da bile bir yaşam çarpıntısı bulunur, — oysa, hiçbir şey uyuyor görünmüyordu burada; herşey ölmüş gibiydi. Bu sessizlikten ürktüm; birden, sessizlik içinde, karşı koymak, ortaya çıkmak, üzülmek istercesine yaşamımın acıklı duygusu, öylesine şiddetle, neredeyse acıyla ve öylesine coşkuyla beni sarıp sarmaladı ki, haykıracaktım, eğer hayvanlar gibi bağırabilseydim. Elimi tuttum, anımsıyorum; sağ elimle sol elimi tutup başıma götürmek istedim ve götürdüm. Neden mi? Yaşadığımı kendime kanıtlamak ve buna da hayran olmak için. Alnıma, göz kapaklanma dokundum. Bir titreme sarıverdi beni. Bir gün gelecek — diye düşündüm — bir gün

gelecek ve ben o gün çok susamama karşın suyu dudaklanma götürecek güce bile sahip olamayacağım.. İçeri girdim, fakat hemen yatmadım; bu geceyi dondurmak, belleğime kazıyıp unutmamak istiyordum; ne yapacağımı bilmeksizin, bir kitap -İncili- aldım masanın üstünden, gelişigüzel açtım; eğilerek okuyabiliyordum ay ışığında; İsa'nın Pierre'e söylendiği şu sözcükleri okudum, ne yazık ki bir daha unutamadığım şu sözcükleri: "Şimdi sen kendine bağımlısın ve istediğin yere gidersin; fakat yaşlanınca ellerini açacaksın...". Ellerini açacaksın...

Ertesi gün, şafakta yola çıktık.

Gezinin her durağından söz etmeyeceğim. Bazıları bulanık bir anı bıraktı yalnızca; bazen çok iyi, bazen de berbat olan sağlığını, hâlâ soğuk bir rüzgârla Sarsılıyor, bir bulutun gölgesinden rahatsızlık duyuyor; sinirli halim ise sık sık çarpıntılara neden oluyordu; ancak ciğerlerim iyileşme yolundaydı hiç olmazsa. Hastalığının her depreşmesi, daha az süreli ve daha az ciddiye; yarattığı kriz eskisi kadar şiddetli oluyordu, ama buna karşı bedenim de gittikçe daha iyi silahlanıyordu.

Tunus'tan Malta'ya, sonra da Siraküza'ya geçtik: dilini ve geçmişini bildiğim klasik toprağa ayak basıyordum böylece. Hastalığının başlangıcından beri, tıpkı bir hayvan ya da bir çocuk gibi kendimi yaşamaya vererek, düzensiz, yasadışı bir yaşam sürmüştüm. Şimdi hastalığımla daha az ilgilendiğimden, yaşamım yeniden belirli ve bilinçli olmaya başlıyordu. Bu uzun can çekişmeden sonra, aynı şeyin yeniden doğduğunu ve bugünümü geçmişime bağladığını sanmışım; bu bilinmeyen ülkenin yenilikleri içinde, yanılabilirdim böylece; burada, daha da fazla; herşey beni şaşkınlığa düşüren birşeyi öğretiyordu bana, değişmiş olduğumu.

Siraküza'da ve daha sonraki yerlerde çalışmalarına yeniden başlamak, önceden yaptığım gibi geçmişin özenli incelemesine yeniden dalmak istediğimde gördüm ki, bunlardan aldığım tadı silmiş ya da en azından değiştirmiş olan bir şey vardı içimde; yaşanan zamanın duygusuydu bu. Geçmişin tarihi, gözümün önünde, Biskra'nın küçük avlusundaki gece gölgelerinin ve devinimsizliğine, o ürkünç durağanlığına, ölümün devinimsizliğine sahip oluyordu şimdi. Zihnimin belirginliğini sağlayan bu durağanlıktan hoşlanmışım bir zamanlar; tarihin bütün olayları, bir müzenin eşyaları gibi ya da dahası, bir zamanlar özsuyla dopdolu güneş altında yaşamış olduklarını son kuraklığın unutturduğu bir botanik kitabının bitkileri gibi görünüyordu bana. O anda, tarihten hâlâ hoşlanıyorsam, bu tarihi şimdiki zaman içinde tasarlamamdan ileri geliyordu. Dolayısıyla, büyük siyasal olaylar. ozanlara ya da bazı eylem adamlarına karşı içimde uyanmaya başlayan heyecandan çok daha az heyecan veriyordu bana. Siraküza'da yeniden Theokritos'u okudum ve onun güzel adlı çobanlarının benim Biskra'da sevdiğim çobanlarla aynı olduklarını düşledim.

Her adımda biraz daha uyanan geniş bilgim, neşeme engel olup canımı sıkıyordu. Bir Yunan tiyatrosuna, bir tapınağa baktığımda, onları soyut bir biçimde yeniden kurmamak elimde değildi. Her antik bayramda, yerinde kalmış olan bir harabe, bir bayramın ölmüş olmasının üzüntüsünü doğuruyordu içimde ve ölümden iğreniyordum.

Harabelerden kaçmaya götürdüm işi; geçmişin en görkemli yapıtlarına, limonlarının hafif ekşi portakal tadı taşıdığı Latomies denilen alçak bahçeleri ve papirüslerde Prosperina'nın ardından ağlandığı gün kadar masmavi akan Cyane'nin kıyılarını yeğlemeye koyuldum.

Önceleri gururum olan bu bilimden nefret etmeye kadar vardım; bir zamanlar bütün yaşamım demek olan bu incelemeler, artık benimle yalnızca raslantısal ve itibari bir ilişki içindeymişler gibi geliyordu bana. Kendimi bir başkası olarak keşfediyordum ve ne sevinçli ki, ben bütün bunların dışında vardım. Bir uzman olarak aptal görünüyordum kendime. Bir insan olarak acaba tanıyor muydum kendimi? Yalnızca yeni doğmuştum ve kim olarak doğduğumu bilemiyordum henüz.

Öğrenilmesi gereken buydu işte.

Ölmekte olduğunu sanan birisi için, uzun süren bir iyileşme döneminden daha acınacak bir şey yoktur. Ölümün kanadının dokunuşundan sonra, önemli görünen bir şey önemli değildir artık; başka şeyler önemli olur, önceleri önemli görünmeyen ya da varoldukları bile bilinmeyen şeyler. Edinilmiş bütün bilgilerin zihnimiz üzerindeki birikimi bir allık gibi pul pul dökülür ve o zaman yer yer tenin kendisi, gizlenen gerçek varlık ortaya çıkar bütün çıplaklığıyla.

Böylece *onu* keşfettiğimi ileri sürdüm: Gerçek varlığı, "yaşlı adamı", İncil'in kesinlikle istemediği kişiyi; çevremdeki herşeyin, kitapların, hocaların, ailemin ve hatta kendimin bile önceleri yok etmeye çalıştığı insanı. Gereksiz yüklemelerden ötürü, bu insan, hâlâ silik ve keşfedilmesi güç görünüyordu bana, fakat keşfedilmesi o derece de gerekli ve önemliydi. Böylece eğitimin yüzeye çizmiş olduğu bu öğrenilmiş ikinci kişilikten nefret ettim. Bu gereksiz yükleri silkip atmak gerekiyordu.

Yazısı silinerek üzerine başka yazı yazılmış parşömen kâğıdına benzetiyordum kendimi; aynı kâğıt üzerinde, yeni yazılar altından çok daha değerli bir metni keşfeden bilginin sevincini tadıyordum. Neydi bu gizlenmiş metin? Okumak için, her şeyden önce son günlerde yazılmış metinleri silmek gerekmiyor muydu?

Ben, önceki katı ve sınırlayıcı ahlâkıma uygun düşen zayıf ve çalışkan insan değildim artık. İyileşme sürecinden başka bir şey vardı burada; yaşamın artması, coşmasıydı; düşüncelerime dokunmak, teker teker dokunmak, her şeyin içine işlemek, varlığımın en uzak, nazik ve gizli liflerini heyecanlandırıp renklendirmek zorunda olan çok zengin ve çok sıcak bir kan akımıydı bu.

Çünkü sağlıklı olmak ya da zayıf olmak, hiç farketmez; varlık, sahip olduğu güçlere göre kendini oluşturur; fakat bu güçler artınca, daha fazla şeye olanak tanıyınca ve... Bütün bu düşüncelere o zamanlar sahip değildim ve çizdiğim tablo burada bir fiyasko oldu. Gerçekten, hiç düşünmemiş, hiç incelememiştim kendimi; şanslı bir yazgı yönlendiriyordu beni. Çok zamansız bir bakışın ağır değişmemin gizemini rahatsız etmesinden korkuyordum. Silik karakterlere ortaya çıkmaları için zaman bırakmalı, oluşturmaya çalışılmamalıydı. Beynimi kullanamamaya değil, dinlenmeye bırakarak, terkettim kendimi bana tanrısal gözünen herşeye, kendi kendime. Siraküza'dan ayrılmıştık ve ben, Taormine'i la Möle'a bağlayan sarp yolda, onu içimde adlandırmak istercesine "yeni bir insan, yeni bir insan!" diye bağırarak koşmuştum.

O sıralardaki tek ve sürekli çabam, geçmiş öğrenimime ve ilk ahlâkıma bağlı olduğuna inandığım herşeyi aşağılamak ya da yok etmektir. Bilimimi kararlı bir biçimde hor görmem, bilimsel zevklerimi de küçümsemem nedeniyle, Agrigento'yu görmeyi reddettim ve birkaç gün sonra, bu kez Napoli'ye giden yol üzerinde hâlâ Yunanistan havası soluyan güzel Poestum tapınağı önünde durmadım bir an bile; oysa, iki yıl sonra, bilmem hangi tanrıya yakarmak için gidecektim oraya.

Bu önemli çabam hakkında daha ne söylesem? Yetkinleşebilir bir insan olarak görmeseydim, ilgilenebilir miydim acaba kendimle? Kafamda belli belirsiz tasarladığım bu bilinmeyen yetkinleşmeye ulaşmak için iradem hiçbir zaman bu denli bir coşkuya kapılmamıştı; bütünüyle, bedenimi güçlendirmeye, bronzlaştırmaya kullanıyordum bu iradeyi. Salemo yakınlarında kıydan uzaklaşıp Ravello'ya geldik. Buradaki serin ve temiz hava, girinti çıkıntılarla çeşitli sürprizler saklayan kayaların çekiciliği, küçük vadilerin bilinmeyen derinliği, gücüme, sevincime katkıda bulunarak, atılımımı kamçılادılar.

Sahilden çok gökyüzüne yakın olan Ravello, dik bir yamacın üzerinde Poestum'un düz kıyısına bakıyordu uzaktan. Nonnan egemenliği döneminde epey önemli bir kentti burası. Bizden başka yabancının olduğunu sanmadığım bu yer, küçük bir kasabadan başka bir şey değildi şimdi. Otele

dönüştürülmüş eski bir dinsel binada kaldık; kayanın ucuna tünemiş olan bu otelin taraçalarıyla bahçesi gökyüzüne sarkıyorlar gibiydi. Asmalarla süslü duvarın arkasında, ilk bakışta denizden başka bir şey görünmüyordu; patikalardan çok merdivenlerle Ravello'yu sahile bağlayan ekili bayırı izleyebilmek için duvara yaklaşmak gerekiyordu. Dağ, Ravello'nun üzerinde uzanıp gidiyordu. Zeytinlikler, iri keçi boynuzu ağaçları ve bunların gölgesinde siklamenler; daha yukarıda, çok sayıda kestane ağacı, serin bir hava, kuzeyin bitkileri; aşağıda, denize yakın yerlerde limon ağaçları. Bütün bunlar, toprağın eğiminin gerektirdiği küçük alanlarda sıralanmışlar; hemen hemen hepsi birbirine benzeyen merdiven biçiminde düzenlenmiş bahçeler bunlar; odadan geçen dar bir yol bahçeleri boydan boya ikiye ayırıyor; sessizce, bir hırsız gibi giriliyor bu bahçelere. Bu yeşil gölgelerin altında düşlere dalınıveriliyor; yapraklar bol ve sık, hiçbir güneş ışığı açıkça sızamıyor, aralarından; dallarda iri balmumu damlaları gibi güzel kokulu limonlar asılı; elinizin altında susuzluğu gideren limonlar, gölgede beyaz ve yeşile çalıyorlar; tatlı, buruk bir tatları var, serinletiyorlar insanı.

Ağaçların altında gölge öylesine koyuydu ki, beni terletmeye devam eden yürüşlerden sonra burada durup dinlenmeyi göze alamıyordum. Bununla birlikte, artık merdivenler yormuyorlardı beni; ağzım kapalı merdiven çıkma alıştırmaları yapıyor, dinlenme aralarını hergün biraz daha uzatıyor ve "oraya kadar gideceğim", diyordum kendi kendime: sonra hedefe varınca, ödülümü hoşnut gururunda bularak, uzun uzun ve kuvvetle soluk alıyordum, havanın ciğerlerime daha etkili bir biçimde girdiğini hissediyormuşcasına. Eski titizliğimi bedenimin bakımına yöneltiyor ve ilerleme gösteriyordum.

Sağlığımın bu kadar hızlı gelişmesine şaşırıyordum bazen. Durumumun ciddiyetini abarttığım kanısına kapılıyordum; çok hasta olduğumdan kuşkuya düşüyor.

kan tükürüşüme gülüyor, iyileşmemin daha kolay olmayışına hayıflanıyordum.

Önceleri, bedenimin gereksinimlerini bilmeden, çok aptalca bir bakım uygulamıştım kendime. Sabırla bedenimi incelemeye giriştim ve sakınım ile bakım açısından öylesine sağlam bir beceri kazandım ki, artık bunda bir oyunun verdiği eğlenceyi bulmaya başladım. Hâlâ en fazla rahatsız olduğum şey, en ufak ısı değişimi karşısındaki aşırı duyarlılığımda Ciğerlerim artık iyileşmiş olduğuna göre, bu anormal duyarlılığı hastalığının kalıntısı olan sinirsel zayıflığıma bağlıyordum. Karar verdim bunu yenmeye. Göğsü bağı açık tarlalarda çalışan bazı köylülerin açık ceketlerinden ortaya koydukları içine güneş girmişçesine esmerleşmiş güzel tenlerinin görüntüsü, bende bedenimi onlar gibi bronzlaştırma isteği uyandırıyor. Bir sabah çıtırçıtır soyunup kendime baktım; çok zayıf kollarımın, en büyük çabanın bile dikleştiremediği omuzlarımın görüntüsü, özellikle tenimin beyazlığı ya da daha doğrusu renksizliği, utanca ve gözyaşlarına boğdu beni. Çabucak giyindim ve her zamanki gibi, Amalfi'ye ineceğim yerde, evlerden ve yollardan uzak, kimse tarafından görülemeyeceğimi bildiğim, küçük otlar ile yosunlarla örtülü kayalara doğru yürüdüm. Oraya varınca ağır ağır soyundum. Hava serin, fakat güneş kızgındı. Bütün bedenimi güneşin alevine terkettim. Oturdum, yattım, yan döndüm. Altımda toprağın sertliğini hissediyordum; çılgınca dalgalanan otlar sürtünüyorlardı bana. Rüzgârdan korunmuş olmama karşın, her esintide ürperip titriyordum. Kısa sürede, hoş bir yanma kapladı bedenimi; tüm varlığım tenime doğru akmaktaydı.

On beş gün kaldık Ravello'da; her sabah bu kayalara gidiyor, tedavimi yapıyordum. Bir süre sonra, hâlâ üzerimde tuttuğum giysilerimin fazlalığı, sıkıcı ve gereksiz gelmeye başladı; gerilen derim artık sürekli terlemiyor ve kendi sıcaklığıyla kendini korumayı biliyordu.

Son günlerden birinin sabahında (nisan ortalarındaydık) daha fazlasına cesaret ettim. Sözüünü ettiğim kayaların dolambaçlı yerlerinden duru bir pınar akıyordu. Suları kayalardan çağlayan şeklinde dökülüyordu, suyu bol değildi, fakat çağlayanın altında berrak suyun biriktiği küçük bir havuz

oluşmuştu. Üç kez geldim buraya, susamış ve. arzuyla dopdolu kıyıya uzanıp suya eğildim; içinde bir pislik, bir ot bile görünmeyen, güneşin titreşimler, renkler saçarak içine girdiği bu havuzun düz ve parlak dibini seyrettim uzun uzun. Dördüncü gün, her zamankinden daha berrak olan suya doğru ilerledim kararlı bir biçimde ve hiç düşünmeksizin suya dalıverdim birden. Hemen donmuş olarak sudan çıkıp otların üzerinde güneşe karşı uzandım. Kokulu naneler vardı orada; biraz topladım, yapraklarını ezerek ıslak, ama yanan bedenimin her yanını ovdum. Uzun bir süre kendimi seyrettim, hiç utanç duymadan, sevinçle. Kendimi, henüz güçlü değil, fakat güçlü olabilir, uyumlu, şehvetli, az çok güzel buluyordum.

VII

Böylece, bütün etkinliklerimi, bütün çalışmalarımı, değişmiş ahlâkımdan kaynaklanan, ancak bana şimdiden bir hazırlık aşaması, bir araç gibi görünüp kesinlikle doyum sağlamayan beden eğitimine indirgemiştım yalnızca.

Size belki gülünç gelecek olan, fakat varlığımın içten değişimini dışarıya yansıtmaya beni zorlayan gereksinimi çocuksu saflığıyla açığa vurduğu için, söyleyeceğim bir başka olay daha oldu; Amalfi'de sakalımı ve bıyığımı kestirttim.

O güne değin uzun sakallıydım, saçlarım ise kısacıktı. Farklı bir saç-sakal biçimine sahip olabileceğim hiç aklıma gelmemişti nedense. Kayalarda cırılçıplak soyunduğum ilk gün, sakalımdan rahatsızlık duydum birdenbire; sanki üzerimden çıkarıp atamadığım son giysiydi o; yapaylık hissediyordum onda: özenle, sivri değil de, köşeli olarak düzenlenmiş biçimi, birden bana çok çirkin ve gülünç göründü. Otel odasına döner dönmez, aynaya baktım ve kendimi beğenmedim; eski evraklar üzerinde çalışan bir memuru andırıyordum, her zaman olduğu gibi. Öğle yemeğinden hemen sonra, Amalfi'ye indim kararlı olarak. Kent çok küçüktü: Meydandaki sıradan küçük bir berber dükkânıyla yetinmek zorunda kaldım. Pazardı o gün; dükkân ağzına kadar doluydu; çok fazla beklemem gerekti; fakat hiçbir şey, insanı kuşkuya düşüren usturalar, sararmış traş fırçaları, dükkândaki kokular, berberin sözleri, geriye adım atmaya zorlayamadılar beni. Makas darbeleri altında sakalım yere düşerken, yüzümdeki maskeyi çıkartıyormuşum gibiydi. Her neyse! Herşey bitip de kendime baktığımda, beni saran ve elimden geldiğince bastırdığım heyecan, sevinç değil, korkuydu. Bu duyguyu tartışmıyorum, saptıyorum. Yüzümün hatlarını epey güzel buldum.. Hayır, bu korku, düşüncemin bütün çıplaklığıyla görüldüğünü sanmamdan ve düşüncemin birdenbire bana korkunç görünmesinden kaynaklanıyordu.

Buna karşılık, saçlarımı uzatmaya koyuldum.

İşte, henüz yolunu bulamamış yeni varlığımın yapmayı becerdiği şey bu. Ondan beni bile şaşırtacak birçok eylemin doğacağını düşünüyordum; fakat çok sonra, çok sonra, diyordum kendi kendime, varlık iyice oluştuğu zaman: Bunu beklerken yaşamak zorunda olduğumdan, Descartes gibi geçici bir davranış tarzı uygulamaya koyuldum. Marceline aldanabilirdi böylece. Doğrusu, bakışlarımdaki değişiklik ve özellikle sakalsız görüldüğüm gün yüz hatlarımdaki yeni ifade, endişelendirmişlerdi belki onu, fakat beni iyi göremeyecek kadar çok seviyordu artık: ayrıca olabildiğince rahatlamasını da sağladım. Önemli olan, beni tanımasının kafasını allak bullak etmemesiydi; yeni kişiliğimi bakışlarından kaçırmak için gizlemek zorundaydım.

Zaten Marceline'in sevdiği, evlendiği insan bu "yeni varlığım" değildi. Bu varlığı saklamaya kendimi isteklendirmek için, sık sık kendi kendime tekrarlıyordum bu sözü. Böylece, geçmişe sadık ve bağlı kalmak amacıyla, ona kendimden verdiğim görüntü gün geçtikçe daha uyduruk oluyordu.

Bekleyiş içindeyken Marceline ile olan ilişkilerim, her ne kadar artan büyük bir aşkla gün geçtikçe daha coşkulu oluyorlarsa da, aynı kalmaya devam ediyorlardı. İki yüzlülüğüm (eğer düşüncemi yargılarından korumak gereksinimi bu şekilde adlandırılabilirse), iki yüzlülüğüm bile bu aşkı artırıyordu. Demek istediğim, bu oyun benim sürekli olarak Marceline'le ilgilenmeme neden oluyordu. Belki bu yalana zorlanma bana biraz pahalıya mal oldu ilk önceleri: fakat kısa zamanda,

en berbat olarak kabul edilen şeylerin (içlerinden birini söylemek gerekirse, yalanın) yapılmadıkları sürece yapılmalarının güç olduğunu, ama herbirini yeniden yapmanın çok çabuk, kolay, eğlenceli, zevkli olduğunu ve kısa sürede doğal gibi göründüğünü anladım. Böylece, ilk hoşnutsuzluğu ortadan kaldırılmış her şeyde olduğu gibi, tanımadığım yeteneklerimle oynadığını oyuna benzer bir şekilde bu iki yüzlülüğümden bile haz duymaya, onunla ilgilenmeye başladım. Her gün daha zengin ve daha dolu bir yaşam içinde, daha hoş bir mutluluğa doğru ilerliyordum artık.

VIII

Ravello'dan Sorrente'ye giden yol öylesine güzeldir ki. o sabah yeryüzünde bundan daha güzel bir şey görmemeyi istiyordum. Sıcak yalçın kayalar, bol hava, güzel kokular, pırıl pırıl bir gökyüzü, bütün bunlar beni yaşamının tapılası çekiciliğiyle dolduruyor ve içimde hafif bir sevinçten başka birşey hissedemeyecek derecede bana yeterli oluyorlardı; anılar ya da pişmanlıklar, umut ya da istek, gelecek ve geçmiş suskunluk içindeydiler; bu anın getirip götürdüklerinden başka birşey değildi yaşam. — Ey bedensel sevinç! diye haykırdım; kaslarımın güvenli ritmi! Sağlık!...

Sabahleyin, adımlarının benimkileri yavaşlattığı gibi, çok sakın sevinciyle benim sevincimi de hafifleten Marceline'den önce, erkenden yola çıkmıştım. Marceline, öğle yemeği yiyeceğimiz Positano'ya arabayla gelip bana katılacaktı.

Positano'ya yaklaşırken, acayip bir şarkıya bastonumla eşlik ederken bir tekerlek gürültüsüyle arkama döndüm birden. Bu noktada yar boyunca uzanan yoldaki bir dönemeç nedeniyle ilk önce hiçbir şey göremedim; sonra birden bir araba belirdi, başıboş gidiyormuşcasına; Marceline'in arabasıydı bu. Arabacı avazı çıktığı kadar şarkı söylüyor, ellerini kollarını oynatıyor, koltuğunda ayağa kalkıyor, şaşkına dönen atı vahşice kamçılıyordu. Tam bir hödük! Kendimi yolun kenarına atabilecek kadar bir zaman bırakarak hızla geçti önümden, haykırışıma aldırmadı bile... Arkasından fırladım, ama araba fazla hızlı gidiyordu. Marceline'in hem arabadan atlamasından hem de onun içinde kalmasından korkuyordum; atın bir sıçrayışı Marceline'i denize yuvarlayabilirdi... Ansızın at kapaklandı. Marceline inip kaçmak istedi; fakat ben yanına varmıştım bile. Arabacı beni görür görmez rezil küfürler etmeye başladı. Bu adama çok kızmıştım; daha ilk küfründe üzerine atıldım ve şiddetle oturduğu koltuktan kaldırıp aşağıya attım. Onunla birlikte ben de yerde yuvarlanıyordum, fakat üstünlüğümü yitirmedim; düşüşünden şaşırmış gibiydi ve beni ısırmaaya kalkıştığını gördüğümde suratının ortasına yapıştırdığım yumrukla iyicene sersemleştirdi. Yine de bırakmadım onu, dizimle göğsünü ezerek kollarının hareket etmesini engelledim; Yumruğumun daha da çirkinleştirdiği iğrenç yüzüne bakıyordum; tükürüyor, salyası akıyor, yüzü kanıyor, küfür ediyordu. Ah, iğrenç yaratık! Doğru! Boğazlanmaya lâyıktı — ve belki de yapardım bunu... En azından yapabileceğimi hissettim ve sanırım polis düşüncesi engelledi yalnızca beni.

Kudurmuş adamı pek kolay olmasa da sımsıkı bağladım. Tutup bir torba gibi arabanın içine attım.

Ah! Ardından nasıl göz göze geldik, nasıl öpüştük! Tehlike büyük değildi; ama büyük güç sarf etmek zorunda kalmıştım ve bu da Marceline'i korumak içindi. Birden, yaşamımı onun için verebileceğim, hem de sevinçle verebileceğim sanısına kapıldım... At doğrulmuştu. Arabanın arkasını sarhoşa bırakarak ikimiz de arabacı koltuğuna oturduk ve iyi kötü sürerek ilk önce Positano'ya, sonra da Sorrente'ye varabildik.

O gece Marceline'e sahip oldum ilk kez.

Aşk işlerinde toy olduğumu iyice anladınız mı, yoksa bir kez daha söyleyeyim mi bunu? Gerdek gecemiz, güzelliğini aşkta yeni oluşuma borçluydu belki de... Çünkü bugün de anımsadığım kadarıyla bana öyle geliyor ki, bu ilk gece eşsiz bir geceydi; aşkın beklenişi ve şaşkınlığı arzuların şehvetini öylesine artırıyor, büyük bir aşkın kendisini ortaya koymasına tek bir gece öylesine yetiyor ve belleğim bana yalnızca o geceyi anımsatmakta o kadar çok diretiyor ki. Bir anın gülümseyişi kadar bir sürede ruhlarımız birbiriyle kaynaştı... Fakat, kanımca, aşkın tek ve eşsiz bir noktası vardır ve daha sonraları ruh, ah! boşu boşuna aşmaya uğraşır onu ; mutluluğunu diriltmek için sarf ettiği çaba tüketir kendisini; mutluluğun anısı kadar mutluluğu engelleyen başka bir şey yoktur. Ne yazık! Anımsıyorum o geceyi hâlâ...

Otelimiz kentin dışında, çiçek ve meyva bahçeleriyle çevriliydi; odamız çok geniş bir balkonla devam ediyor, balkona da ağaç dallan sarkıyordu. Ardına kadar açık pencereden şafak süzülüyordu içeriye özgürce. Yavaşça doğruldum ve Marceline'in üzerine eğildim sevgiyle. Uyuyordu ; uyurken gülüyor gibiydi. Daha güçlü olduğumdan bana çok narin göründü ve inceliği dayanıksızlık içeriyormuş gibi geldi. Kafamda karmakarışık düşünceler cirit atmaya başladı. Kendisi için her şey olduğumu söylemesinin yalan olmadığını düşündüm; sonra birden: "Neşelenmesi için ne yapıyorum ki? Hemen hemen her-gün, gün boyu yalnız bırakıyorum onu; her şeyi benden bekliyor ve ben onu savsaklıyorum!... Ah! Zavallı, zavallı Marceline!..." Gözlerim dolu dolu oldu. Geçmişteki zayıflığımda bir özür nedeni aradım boşu boşuna; artık, sürekli bakıma ve bencilliğe ihtiyacım vardı sanki? Ben. ondan daha güçlü değil miydim şimdi?...

Gülümseme yanaklarını terketmişti: şafak, herşeyi aydınlatmasına karşın, birdenbire onu üzgün ve solgun gösterdi bana; — belki de sabahın yaklaşımı kasvete sürüklüyordu beni: "Bir gün gelecek ben de sana bakmak zorunda kalacak mıyım? Senin için kaygılanacak mıyım, Marceline?" diye haykırdım içimden. Titriyordum; ve aşktan, merhametten, sevgiden bitkin bir halde, öpücüklerin en yumuşak, en sevecen ve en aşk dolu olanını kapalı gözlerinin arasına kondurdum yavaşça.

IX

Sorrente'de yaşadığımız birkaç gün güleç ve çok sakin geçti. Daha önce böylesine bir rahatlık, böylesine bir mutluluk tatmış mıydım acaba? Bundan sonra da benzerlerini tadabilecek miyim?... Marceline'in yanındaydım sürekli olarak; kendimden çok onunla ilgileniyor ve önceki günlerde susmaktan aldığım zevki şimdi onunla konuşmakta buluyordum.

Başlangıçta, beni tümüyle doyuma ulaştırdığına inandığım göçebe yaşamımızdan yalnızca gelip geçici bir durum olarak hoşlandığını hissettiğimde şaşırmıştım; ama bu yaşam bana da başıboş görünüyordu birden; onun çok kısa sürede bitmesini kabullendim ve ilk kez düzelmiş sağlığımın bana sağladığı işsizlikten doğan bir çalışma arzusu duydum — ciddi bir şekilde dönmekten söz ettim; Marceline'in gösterdiği sevinçten onun da epeydir bunu düşünmekte olduğunu anladım.

Ancak, yeniden başlamayı düşündüğüm birkaç tarih çalışması, artık bana aynı tadı vermiyordu. Söyledim size: Hastalığımın beri, geçmişin soyut ve donuk bilgisi anlamsız geliyordu bana: bir zamanlar, filolojik araştırmalarla ilgilendimse, örneğin Latin dilinin bozulmasında Gotik etkinin

payını belirlemeye önem verdimse, Theodoric, Cassiodore, Amalasonthe gibi büyük kişileri ve onların hayranlık uyandıran tutkularını savsaklayıp, tanımamazlıktan gelip, onların yalnızca yaşamlarının simgeleri ve kalıntılarıyla coştumsa; şimdi aynı simgeler ve bütün filoloji, vahşi bir büyüklük ve bir soyluluk gibi görünen şeyleri iyice kavramamı sağlayan bir araçtan başka bir şey değildi benim için. Bu dönemle daha fazla ilgilenmeye, belli bir süre Got İmparatorluğu' nun son yıllarıyla kendimi sınırlandırmaya ve bu imparatorluğun ölüm döşeği olan Ravenna'dan da gezimiz sırasında yararlanmaya karar verdim.

Fakat, itiraf etmeliyim ki, ilgimi en çok çeken genç kral Athalaric'in kişiliği idi. Gotlar tarafından gizliden gizliye tahrik edilmiş bu onbeş yaşındaki çocuğun, annesi Amalasonthe'a başkaldırışını, Latin eğitimine karşı çıkışını, sırtındaki sıkıcı koşumu atan bir beygir gibi bu kültürü silkeleyip atışını, uygarlık dışındaki Gotların toplumunu bilge ve yaşlı Cassiodore'unkine yeğleyişini ve tümüyle sefahattan boğulmuş, çürümüş bir biçimde on sekiz yaşında ölmek için yaşıtı olan hırçın gözdeleleriyle birlikte şiddet ve şehvet dolu çılgınca bir yaşamı birkaç yıl tattığını gözlerimin önünde canlandırıyordum. Daha vahşi ve daha ilkel bir duruma doğru yönelen bu acınası atılımda, Marceline'in gülümseyerek "benim krizim" diye adlandırdığı birşeyler buluyordum. Krizime hiç olmazsa ruhumu uygulayacak bir düzenleme arıyordum, ne de olsa bedenim bunun içinde değildi artık ve Athalaric'in korkunç ölümünden bir ders alınması gerektiğine inandırılmaya çalışıyordum kendimi elimden geldiğince.

Onbeş gün kalacağımız Ravenna'dan önce Roma ile Floransa'yı şöyle bir görecektik ve sonra Venedik ile Verona'ya uğramadan gezimizi Paris'te sona erdirecek bir biçimde kısa kesecektik. Marceline'le gelecek hakkında konuşmaktan yepyeni bir haz duyuyordum; yazın ne yapacağımız konusunda bir çeşit kararsızlık sürüyordu hâlâ; ikimiz de gezilerden yorgun, yeniden yollara düşmek istemiyorduk; incelemelerim için tam bir dinginlik arzu ediyordum ve yemyeşil Normandiya'da Lisieux ile Pont-l'Evêque arasındaki malikâne geldi aklımıza; — bir zamanlar anneme ait olan bu malikânede çocukluğumun birkaç yazını annemle birlikte geçirmiş, fakat ölümünden sonra bir daha hiç uğramamıştım oraya. Babam, malikânenin yönetimini ve bakımını şimdi epey yaşlı olan bir kâhyaya bırakmıştı; kâhya, çiftlik gelirinden kendine ait olanı ayırıyor, geri kalanı düzenli bir biçimde bize yolluyordu. Akarsularla bölünmüş bir bahçe içindeki bu çok büyük ve çok güzel ev, pek hoş anılar bırakmıştı bende; La Morinière deniliyordu oraya; orada oturmanın çok iyi olacağı kanısındaydım.

Önümüzdeki kışı Roma'da geçirmekten söz ediyordum — ama bu kez çalışmak için, yoksa gezmek için değil... Fakat kısa sürede tepetaklak oluverdi bu tasarı: Uzun zamandır bizi Napoli'de bekleyen kabarık postanın içindeki mektuplardan biri. Collège de France'ta boş bulunan bir kürsüye aday olarak birçok kez adımın dile getirildiğini haber veriyordu bana. Bu, yalnızca bir vekillikti, fakat gelecekte bana daha büyük bir özgürlük de sağlayacaktı kesinlikle; bu bilgiyi veren dostum, kabul etmem durumunda yapılacak bir kaç basit girişimi açıklıyor, — ve kabul etmem için ısrar ediyordu. Önce, bunu bir kölelik şeklinde algılayıp duraksadım; sonra, Cassiodore hakkındaki çalışmalarımı bir ders olarak ortaya koymanın ilginç olabileceğini düşündüm.. Sonuçta, bu haberin Marceline'i sevindireceği düşüncesi, bu yönde karar almaya yöneltti beni. Kararımı verir vermez de, bu işte yarar gördüm yalnızca.

Roma ile Florensa'nın bilimsel çevrelerinde babamın çeşitli ilişkileri bulunduğu kişilerle ben de yazışmaya koyuldum. Bu kişiler, Ravenna ve diğer yerlerde yapmak istediğim araştırmalar için her türlü bilgiyi yolladılar bana; çalışmaktan başka bir şey düşünmüyordum. Marceline, binbir türlü tatlı ve ince ilgiyle çalışmalarımı kolaylaştırmak için büyük çaba gösteriyordu.

Gezimizin bu son bölümü süresince mutluluğumuz öylesine eşsiz, öylesine sakindi ki anlatamam. İnsanların en güzel yapıtları inadına acı vericidir. Ne olacak bu mutluluğun öyküsü? Mutluluğu hazırlayan, sonra da onu yıkan hiçbir şey anlatılamaz. Ve ben mutluluğu hazırlayan her şeyi söyledim şimdi size.

İKİNCİ BÖLÜM

I

Paris'te ancak birşeyler satın almaya ve birkaç ziyaret yapmaya yetecek kadar bir süre kalıp temmuzun ilk günlerinde La Morinière'e vardık.

La Morinière, size söz ettiğim gibi, tanıdığım ülkelerin en bulutlu, en ıslak olanında, Lisieux ile Pont-L'Evêque arasında bulunur. Dar ve hafif eğimli birçok küçük vadi, birden düzleşerek denize uzanan büyük Auge vadisine açılırlar pek uzak olmayan bir yerde. Ufuk görünmez hiç; gizlerle dolu baltalık ormanlar; birkaç tarla, fakat özellikle, gür otları yılda iki kez biçilen çayırlar, hafif eğimli otlaklar; buralarda, güneşin alçaldığında gölgelerinin birbirine karıştığı ve bu gölgelerin altında sürülerin özgürce otladığı sayısız elma ağaçları; her çukur yerde bir su birikintisi, küçük bir göl ya da bir ırmak; sürekli işitilen su şırıltıları.

Ah! Ne de kolayca tanıdım evi! Mavi damları, taş ve tuğladan duvarları, su dolu hendekleri, uyuyan sulardaki yansımalar... Bir düzineden fazla insanın kalabileceği eski bir evdi bu; Marceline, üç hizmetçi ve biraz yardım eden ben, evin bir bölümünü canlandırmakta epey zorlandık. Bocage adlı yaşlı kâhyamız, biz gelmeden birkaç odayı olabildiğince hazırlatmıştı: Eski eşyalar yirmi yıllık uykularından uyandılar; anılarımda kalmış olduğu gibiydi herşey, pek bozulmamış duvar kaplamaları, rahatlıkla oturulacak odalar. Bizi iyi ağırlamak içindi sanki. Bocage, eline geçen vazoların hepsine çiçek doldurmuştu. Büyük avlu ile parkın yakın ağaçlıklı yollarını tırmıkla düzelttirip yaban otlarını ayıklatmıştı. Eve vardığımızda güneş batmak üzereydi ve önündeki vadiden nehri hem açınlayan, hem de örten hareketsiz bir sis yükselmiş bulunuyordu. Henüz yaklaşırken otların kokusunu tanıdım birdenbire ve evin çevresinde uçuşan kırlangıçların tiz bağırışlarını yeniden işitince, bütün geçmiş beni bekliyormuşcasma dikiliverdi ve beni tanıyıp yaklaşmam üzerine yeniden kendi içine kapanmak istedi.

Birkaç gün sonra, ev hemen hemen rahat bir hale gelmişti; çalışmaya koyulabilirdim; ancak, erteliyordum bunu, en ince ayrıntısına kadar geçmişimin belirişini dinlediğim, hemen sonra da yepyeni bir heyecan aklımı çeldiği için: Gelişimizden bir hafta sonra, Marceline hamile olduğunu söyledi bana.

O andan başlayarak, ona daha çok özen göstermem gerektiğini, onun daha çok sevgiye hakkı olduğunu düşünmeye başladım; en azından, bana açılmasını izleyen ilk zamanlarda günün hemen hemen her anını yanında geçiriyordum. Eskiden annemle birlikte oturmaya gittiğim ormanın yanındaki kanapeye gidip oturuyorduk; orada, bize daha keyifli geliyordu her an, daha belirsiz akıp gidiyordu saatler. Yaşamımın bu döneminden belirli bir anının belirmeyişi, bende çok zayıf anılar bırakmış olmasından değil, — fakat herşeyin tek bir erinç içinde erimesinden, birbirine karışmasından, bu erinçte gecenin kesintisiz bir biçimde sabahla birleşmesinden ve günlerin şaşkınlık yaratacak hiçbir şey olmaksızın birbirlerine bağlanmasındandı.

Kafam dingin, rahat, gücünden emin, geleceğe güvenle ve sakince bakarak, sanki iradem yumuşamışcasına bu ılımlı toprağın öğüdünü dinleyerek yeniden çalışmaya başladım yavaş yavaş.

Hiç kuşku yok ki, diye düşünüyordum, herşeyin meyva olmaya, yararlı hasata dönüşmeye

hazırlandığı bu toprağın verdiği örnek, çok mükemmel bir etki yapacaktı benim üzerimde. Bu zengin otlaklardaki bu denli gürbüz öküzlerle semiz ineklerin haber verdiği sakın geleceğe hayranlıkla bakıyordum. Tepelerin uygun yamaçlarına sırayla dikilmiş elma ağaçları, bu yaz için harika bir ürün vaadediyorlardı; pek yakında meyvaların büyük ağırlığı altında dallarını eğeceklerini düşünüyordum. Bu düzenlenmiş bolluktan, bu neşeli boyun eğiştten, bu gülümseyen tarımdan, gelişigüzel olmayan belirli bir uyum, bir ritm, hem insancıl hem de doğal bir güzellik doğuyordu; insan burada neye hayranlık duyacağını bilemiyordu, çünkü özgür doğanın doğurgan patlaması ile insanın onu düzenlemeye yönelik bilimsel çabası öyle mükemmel bir anlaşma içindeydiler ki. Bu çaba, diye geçirdim içimden, hakim olduğu güçlü vahşilik olmasaydı, ne olurdu bu çaba? Çevresine set çeken ve gülümseyerek onu şatafatlı kılan zeki çaba olmasaydı, ne olurdu bu taşkın özsuynun vahşi coşkusu? — Bütün güçlerin öylesine iyi düzenlendiği, bütün harcamaların iyice dengelendiği, bütün karşılıklı ilişkilerin tam uyum içinde olduğu için en küçük bir firenin bile hissedildiği toprakları düşlemeye koyuverdim kendimi; sonra, düşümü yaşama uygulayarak, zekice bir zorlamayla benliğin mükemmel kullanılışının bir bilimi durumuna dönüşen bir etik oluşturdum kendime.

Dünkü taşkınlıklarım nereye gömülmüş, nereye saklanmışlardı şimdi? Öylesine sakindim ki, sanki hiç varolmamışlardı. Aşkımın dalgası örtmüştü bunların hepsini...

Bu arada yaşlı Bocage çevremizde dört dönüyordu; yönetiyor, denetliyor, öğütler veriyordu; kendisinin vazgeçilmez birisi olduğunu gösterme isteği abartılı davranışlarından anlaşılıyordu. Hatırını kırmamak için hesaplarını incelemek, arkası kesilmeyen açıklamalarını uzun uzadıya dinlemek gerekti. Bu bile yetmedi; tarlalarda eşlik etmek zorunda kaldım ona. Kasıntı ciddiliği, sürekli konuşması, açıkça kendini beğenmişliği, doğruluğunun gösterisini yapması, kısa bir sürede beni öfkeliendirdi; gittikçe daha sıkıcı oluyordu ve yeniden rahata kavuşabilmek için her türlü yol bana iyi görünmeye başlamıştı ki, beklenmedik bir olay onunla olan ilişkilerime yeni bir nitelik kazandırdı: Bir akşam Bocage, ertesi gün oğlu Charles'ın geleceğini söyledi bana.

Ben. o güne değin Bocage'ın çocukları olabileceğiyle pek ilgilenmemiş olduğundan, "Ya!" dedim kayıtsız bir şekilde; sonra, ilgisizliğimin ona dokunacağını ve benden ilgi ile şaşkınlık belirtileri beklediğini anlayarak:

- Şu anda nerede? diye sordum.
- Alençon yakınlarında bir deneme çiftliğinde, diye yanıtladı Bocage.
- Şimdi yaşı..., diye devam ederken, bu ana kadar varlığından bile haberim olmadığı bu oğlun yaşını kestirmeye çalışıyor ve sözümü kesmesini sağlamak için yeterince yavaş konuşuyordum.
- On yedi yaşını geçti, diye söze başladı Bocage. Sayın anneniz öldüğünde dört yaşında yoktu bile. Koskocaman bir delikanlı şimdi; yakında babasından daha bilgili olacak...

Ve Bocage bir kez söze başladı mı, hiçbir şeyin onu durdurmasına olanak yoktu, açıkça sıkıntımı göstermiş olsam bile.

Ertesi gün, Charles gelir gelmez akşama doğru Marceline ile bana saygılarını sunduğunda, bu konuşma aklımdan uçup gitmişti. Yakışıklı bir delikanlıydı, öylesine sağlıklı, yumuşak ve iyi yapılıydı ki, bizim şerefimize giydiği çirkin kent giysileri bile onu pek gülünç kılamıyorlardı; doğal pembeliğine küçücük bir şeyler ekliyordu çekingenliği. On beş yaşında gösteriyordu ancak, gözlerinin parlaklığı öylesine çocuksu kalmıştı ki; yapmacık bir utangaçlığa kaçmadan açıkça konuşuyor ve babasının tersine gereksiz şeylerden söz etmiyordu. O ilk akşam nelerden konuştuğımızı anımsamıyorum; ona bakmaktan ne söyleyeceğimi bilememiş ve onunla konuşmayı Marceline'e bırakmıştım. Fakat ertesi gün, ilk kez, çalışmaların başlamış olduğunu bildiğim çiftliğe gitmek üzere

Bocage'ın gelip beni almasını beklemedim.

Bir havuzun onarılmasıydı sözkonusu olan çalışma. Bir göl kadar büyük olan bu havuz su kaçıırıyordu; kaçağın yeri biliniyordu ve orasının çimentoyla sıvanması gerekiyordu. Bunun için, havuzun boşaltılmasıyla başlanmalıydı işe, oysa bu işlem on beş yıldan beri yapılmamıştı. İçinde çeşitli sazan balıkların kaynıyordu, dipten ayrılmayan birkaç tanesi de iyice irileşmişti. Bu balıkları hendek sularında yaşamaya alıştırmak ve bazılarını da işçilere vermek amacındaydım; böylece çiftlikte olağanüstü canlılığın da gösterdiği gibi balık avının zevki çalışmalara eklenmiş oldu; çevreden birkaç çocuk gelmiş, işçilerin arasına karışmıştı. Marceline bile daha sonra bize katılacaktı.

Geldiğimde sular epey alçalmıştı. Bazen büyük bir hışırtı suların yüzeyini hafifçe karıştırıyor ve kaygılı balıkların kahverengi sırtları beliriveriyordu. Kenardaki su birikintilerinde, çocuklar bataçığa parlak küçük bir balığı yakalayıp berrak su dolu kovalara atıyorlardı. Balıkların heyecanının bulandırdığı havuzun suyu çamurluydu ve gittikçe daha koyu bir renge bürünüyordu. Balıklar umulduğundan da fazlaydı; çiftlikteki dört uşak ellerini daldırınca birkaçını birden yakalıyorlardı. Marceline'in geç kalmasına üzülmüştüm ve onu aramaya karar verdiğim anda yılan balıklarının görüldüğü haberi verildi çığlık çığlığa. Yılan balıklarını yakalamak mümkün olmuyordu bir türlü; parmakların arasından kayıp gidiyorlardı. O zamana kadar kenarda babasının yanında duran Charles kendini tutamadı; çabucak ayakkabılarıyla çoraplarını çıkarıp ceketiyile yeleşinden kurtuldu, sonra pantolonunun paçalarını, gömleğinin kollarını iyice sıvayarak kararlı bir biçimde çamura girdi. Ben de ona öykündüm hemen.

—Hey Charles! diye bağırdım, dün gelmekle ne iyi ettin değil mi?

Hiçbir şey söylemedi, fakat bana gülerek baktı, kendisini daha şimdiden ava kaptırmıştı. Biraz sonra, iri bir yılanbalığını kısırmak amacıyla yardıma çağırdım onu; ellerimizi birleştirdik balığı yakalamak için... Bundan sonra, sıra bir diğerindeydi; çamur yüzümüze gözümüze bulaşıyordu; bazen batıveriyorduk birden ve su baldırlarımıza kadar çıkıyordu; kısa sürede sırlıklam olmuştuk. Oyunun heyecanı ile birkaç çığlık atıp birkaç söz ettik birbirimize; fakat akşama doğru, Charles'a sen diye hitap ettiğimi farkettim, böyle konuşmaya ne zaman başladığımı bilmeksizin. Bu ortak eylem, uzun bir konuşmadan daha fazla birbirimizi tanımamızı sağlamıştı. Marceline henüz gelmemişti ve gelmedi de, fakat onun yokluğuna üzülmüyordum artık; hatta bizim neşemizi biraz engellemiş gibi geliyordu bana.

Hemen ertesi gün, Charles'ı bulmak üzere evden çıktım. Birlikte ormanlara doğru yola koyulduk.

Topraklarını pek iyi tanımayan ve onları tanımamaktan da pek az endişe duyan ben, Charles'ın bunları çok iyi tanıdığını, ayrıca çiftlik kiralalarının dağılımını iyi bildiğini görünce bir hayli şaşırdım; bana pek haberim olmayan şeyleri, altı çiftçinin olduğunu, çiftlik kiralalarından elime onaltı ile onsekiz bin frank arası geçebileceğini, bu paranın ancak yarısını alabilmemin ise yapılan her türlü onarımlar ile araçlara verilen ödemelerden kaynaklandığını anlattı. Tarım alanlarını incelerken zaman zaman gülmesi, kısa sürede topraklarımın işletilmesinin sandığımdan ve Bocage'ın açıklamalarından daha az mükemmel olduğu kuşkusunu uyandırdı bende; Charles'ı bu konu üzerinde konuşmaya yüreklendirdim, çünkü Bocage'da beni öfkeliendiren bu pratik zekâ, bu çocukta eğlendirici bir şey oluyordu benim için. Gezintilerimizi günler boyunca sürdürdük: malikâne büyüktü ve her köşesine girip çıktıktan sonra bu kez yöntemli bir biçimde yeniden başladık gezinmeye. Charles, iyi ekilmemiş tarlaları ve katır tırnakları, deve dikenleri, yabancı otlarla dolu toprakları gördükçe hissettiği kızgınlığı benden gizlemiyordu; nadasa bırakılmış topraklara duyduğu nefretini paylaşmamı sağlıyor, daha iyi düzenlenmiş bir tarımı onunla birlikte düşlememe neden oluyordu.

- Fakat, dedim ilk önce ona, bu kötü işletmeden kim zarar görüyor? Yalnızca çiftçi, öyle değil mi? Çiftliğinin geliri değişse bile, bira fiyatını değiştirmiyor.

Charles sinirlenmişti biraz:

- Hiçbir şey bilmiyorsunuz, diye yanıtlamakta bir sakınca görmedi ve ben de gülümsedim hemen. — Yalnızca geliri düşünmekten kapitalin yıprandığını göremiyorsunuz. Topraklarınız, kötü ekilmeleri nedeniyle değerlerini yitiriyorlar yavaş yavaş. İyi bakılıp daha fazla ürün verirlerse, korkarım, çiftçi canla başla işine sarılmaz; çiftçinin elinden geldiğince ürün toplamayacak kadar çıkarına düşkün olduğunu biliyorum.

- İşçi ücretlerinin artışını hesaba katmıyorsunuz, diye devam etti Charles. Bu toprakların çoğu çiftliklerden uzaktır. Ekildiklerinde hiçbir şey getirmezler ya da çok az, fakat bozulmazlar hiç olmazsa...

Konuşmamız sürüyordu. Bazen tarlaları adımlarken bütün bir saat boyunca aynı şeyleri yineleyip duruyorduk sanki; fakat ben dinliyordum ve yavaş yavaş bir şeyler öğreniyordum.

- Ne olursa olsun, babanı ilgilendirir bu iş, dedim bir gün sabırsızca.

Charles kızardı biraz:

- Babam ihtiyar, dedi; kira sözleşmelerinin uygulanışını denetlemek, binaların bakımını yapmak, kira gelirlerini toplamak gibi birçok işi var. Buradaki görevi bir reform yapmak değil.

- Sen, ne gibi reformlar öneriyorsun? diye sürdürdüm sözlerimi. Fakat Charles, yanıt vermekten kaçındı, bu konuyu bilmediğini ileri sürdü; ancak ısrarlarımla açıklamada bulunmaya zorladım onu:

- Ekmedikleri bütün toprakları çiftçilerin elinden almak, diye öğütledi sonunda. Eğer çiftçiler tarlalarının bir bölümünü nadasa bırakıyorlarsa, bu, size hiç ödemeyecekleri bir fazlalığa sahipler demektir; tarlaların hepsini ellerinde tutmak isterlerse, o zaman çiftlik kiralari artırılmalıdır. — Bu ülkede herkes tembeldir, diye ekledi.

Sahibi bulunduğum altı çiftlikten kendi arzumla en fazla gidip gezdiğim. La Moriniere'e hakim tepe üzerinde kurulmuş olanıydı. La Valterie'ydi adı; kiracısı olan çiftçi hiç de sevimsiz değildi; seve seve laflıyordum onunla. La Moriniere'e daha yakın olup "Şato çiftliği" diye adlandırılan çiftlik yarı ortakçılık sistemine göre yarı yarıya kiralanmıştı ve bu sistem, mal sahibinin yokluğunda, hayvanların bir bölümüne Bocage'ın sahip olması sonucunu doğuruyordu. İçimde güvensizlik duygusu uyanmış olduğundan, namuslu Bocage'ın beni aldattığından ya da hiç olmazsa başkalarının beni aldatmasına göz yummasından kuşkulananmaya başlamıştım artık. Atlarımla davarlarım için ahırlar ayrılmıştı gerçekten bana, ama bu ahırların çiftçinin inekleriyle atlarını benim yulaflarım ve samanlarımla beslemek için icat edildiklerini düşünmeye koyuldum kısa bir süre sonra. O ana kadar Bocage'ın zaman zaman bana anlattığı en inanılmaz haberleri iyi niyetimle dinlemiştim: Ölümeler, sakat doğuşlar, hastalıklar, kabul etmiştim hepsini. Çiftçinin hastalanan bir ineğinin benim ineklerimden birine dönüşeceğini, ne de çok iyi olan bir ineğimin çiftçininkilerden biri olacağını aklımdan geçirmemişim bile; ancak Charles'ın birkaç düşüncesiz uyarısı ile benim birkaç kişisel gözlemim, gözlerimin açılmasına neden oldular; sonra aklım, bir kez uyandı mı, daha hızlı işlemeye başlar.

Haber verdiğim Marceline, bütün hesapları özenle kontrol etti, ama hiçbir hata bulamadı; Bocage'ın doğruluğu bu hesapların içine sığınmıştı. — Ne yapmalı? — İş olurluna bırakmalı. — Fakat en azından, gizliden gizliye uyarılmış olarak ve pek sezdirmeden hayvanları gözetliyordum artık.

Dört atım ve on ineğim vardı; beni tedirgin etmek için yeterliydi bunlar. Dört atımdan biri, üç

yaşını geçmiş olmasına karşın, hala "tay" diye adlandırılan bir attı; o sıralar onu eğitmeye uğraşıyorlardı; onunla ilgilenmeye başlamıştım ki, birgün bana gelip bu atın çok hırçın, hiçbir işe yaramaz olduğunu ve en iyisinin ondan kurtulmak olacağını söylediler. Söylediklerinden kuşku duymam üzerine, hayvana küçük bir arabanın ön kısmını kırdıttılar ve ayaklarını kanattılar.

O gün sinirlerime çok zor hakim olabildim ve kendimi tutmama da Bocage'ın sıkıntısı neden oldu ancak. Ne olursa olsun, kötü niyetten çok zayıflık var onda, diye düşünüyordum, kabahat hizmetkârlarda; fakat onlar da başlarında hiç adam yokmuş gibi davranıyorlar.

Tayı görmek için avluya çıktım. Hayvanı dövmekte olan bir hizmetkâr, benim yaklaştığımı duyar duymaz okşamaya koyuldu; hiçbir şey görmemiş gibi yaptım. Atlardan pek anlamıyordum, ama bu tay güzel görünüyordu bana; parlak doru renkli, enine boyuna serpilmiş kırma bir attı; çok canlı gözleri vardı, kuyruğu gibi yelesi de hemen hemen sapsarıydı. Yarasının önemli olmadığını görüp sıyrıklarının sarılmasını buyurdum ve başka bir şey söylemeden ayrıldım.

Akşam Charles'ı görür görmez, tay hakkında neler düşündüğünü öğrenmeye çalıştım. Bana:

- Onun çok uysal olduğunu sanıyorum, dedi: fakat ona nasıl yaklaşılabileceğini bilmiyorlar; azdıracaklar sonunda.
- Peki, ya sen nasıl yaklaşırsın?
- Bayım, onu bana sekiz günlüğüne emanet eder misiniz? Sorumlu tutacağım kendimi.
- Ne yapacaksın ona?
- Görürsünüz...

Ertesi gün Charles tayı, otlığın harika bir ceviz ağacıyla gölgelendiği ve yanından ırmağın geçtiği bir köşesine götürdü; Marceline'in eşliğinde oraya gittim ben de. En canlı anılarımdan birisidir bu. Charles tayı birkaç metrelik bir iple yere iyice çakılmış bir kazığa bağlamıştı. Çok sinirli olan tayın bir süre şiddetle tepinmiş olduğu anlaşılıyordu; şimdi yatışmış ve yorulmuş, kazığın çevresinde dönmekteydi çok daha sakince; şaşırtıcı esneklikteki duruşu görülmeye değerdi ve bir dans gibi çekici geliyordu insana. Çemberin ortasında duran ve her dönüşte ani bir sıçrayışla ipten sakınan Charles, sözleriyle hayvanı kızıştırıyor ya da sakinleştiriyordu; büyük bir kamçı tutuyordu elinde, ama kullandığını hiç görmedim. Havası ile davranışlarındaki herşey, gençliğiyle ve neşesiyle, bu işe zevkin coşkulu görünümünü kazandırıyor. Birdenbire ve nasıl olduğunu anlamadan hayvanın sırtına biniverdi; tay yürüyüşünü yavaşlatmış, sonra da durmuştu; Charles okşamıştı biraz onu, sonra birden atın üzerinde gördüm onu, kendinden emin, hafifçe yeleye tutunmuş, gülümseyerek eğilip okşamalarını sürdürüyor. Tay bir an çifte attı yalnızca; ardından düzenli tırısına kalktı yeniden, öylesine güzel, öylesine kıvraktı ki Charles'a imrendim ve bunu kendisine de söyledim.

- Birkaç gün daha terbiye edilsin, eyer huylandırmayacak artık onu; iki hafta içinde bayan bile ona binmeyi göze alacaktır. Bir kuzu gibi uysal olacak.

Doğru söylüyordu; birkaç gün sonra, okşanmasına, eyerin konmasına, üstüne binilmesine hiç huysuzlanmadan izin verdi at; hatta Marceline bile binecekti, eğer durumu böyle bir spor yapmasına uygun olsaydı.

- Denesiniz çok iyi olur, bayım, dedi Charles bana.

Bunu tek başıma hiç yapmamıştım; fakat Charles,

kendisi için de çiftliğin bir başka atını eyerlemeyi önerdi; onun arkadaşlık etmek arzusuna dayanamadım.

Çocukluğumda beni atlı spora götürdüğü için anneme ne kadar da minnettardım! Bu ilk derslerin uzak anısı çok işime yaradı. Eyer üzerinde olmaktan pek şaşkın hissetmedim kendimi; kısa bir süre sonra korkum kalmadı hiç, rahattım. Charles'ın bindiği at çok ağır ve sıradandı, ama görünüşü hiç de kötü değildi; dahası, Charles çok iyi yönetiyordu onu. Hergün biraz atla dolaşma alışkanlığı edindik; genellikle sabah erkenden, çimenler çiyden parıldarken çıkmayı yeğliyorduk; ormanların sınırına kadar gidiyorduk: geçerken sallanan ıslak fındık dalları ıslatıyordu bizi; ufuk aydınlanıyordu birdenbire; geniş Auge ovasıydı bu; deniz hissediliyor gibiydi uzaktan. Atlardan inmeden bir an dururduk öyle; doğan güneş sisi aydınlatıyor, çözüyor ve dağıtıyordu; dört nala yeniden yola koyuluyorduk sonra; çiftlikte oyalanıyorduk; iş henüz başlamış olurdu; işçilerden önce gelmenin ve onlardan üstün olmanın gururlu sevincini tadıyorduk; sonra onlardan ayrılıyorduk birden; Marceline'in yataktan kalktığı sırada da Moriniere'e dönüyordum.

Bol havadan sarhoş, hızdan başım dönmüş, bedenim şehvetli bir yorgunluğa gömülmüş, kafam sağlıklı, istekle dopdolu, taptaze bir halde geri gelirdim. Marceline, bu hevesimi onaylayıp destekliyordu. Ayaklarımda tozluklarımla içeri girdiğimde, beni beklemek için çıkmadığı yatağına hoşuna giden bir ıslak yaprak kokusu getirdiğimi söylerdi bana. Sonra, gezintimizi, tarlaların uyanışını, işin başlamasını anlatmamı dinlerdi uzun uzun... En az yaşayışım kadar yaşamı hissettiğimden de büyük bir sevinç duyuyordu anlaşılan.— Çok geçmeden kötüye kullandım bu sevinci; gezintilerimiz uzadı ve zaman zaman öğleye doğru döner oldum.

Bununla birlikte, akşamüstleriyle geceleri, dersimin hazırlanışına ayırıyordum elimden geldiğince. Çalışmalarım ilerliyordu; bundan hoşnuttum ve derslerimi ileride bir kitap halinde toplama zahmetine katlanmamın olanaksız olmadığını düşünüyordum. Yaşamımın düzene girdiği, belirlendiği ve çevremdeki herşeyi ' belirleyip düzenlediğim bir sırada, doğal bir tepkiyle Gotların kaba etiğine gittikçe daha çok bağlanıyordum ve daha sonraları kültürsüzlüğü yüceltmek ve övgüsünü yapmakla beni suçlayacakları denli derslerimde bu etik üzerinde yürekli durmama karşın, kendimde olduğu kadar çevremde de bunu anımsatan her şeye hakim olmak ya da hiç olmazsa ortadan kaldırmak için sıkıntılı bir çaba gösteriyordum. Bu bilgeliği ya da bu deliliği nerelere kadar vardırmadım ki?

Kira sözleşmeleri Noel'de son. bulan çiftçilerimden ikisi, bunu yenilemek amacıyla bana geldiler; adet olduğu üzere "kira sözleşmesi" denen kâğıdın imzalanmasıydı söz konusu olan. Charles'ın güvenceleriyle güçlenmiş, hergünkü konuşmalarıyla uyarılmış olarak çiftçileri bekliyordum bende kararlı bir biçimde. Bir çiftçinin yerinin zor doldurulacağı düşüncesinden güç alarak, ilk önce kira bedelinde bir indirim yapılmasını istediler. Onlara, kendi elimle kaleme aldığım ve kira bedellerinin fiyatını indirmeyi reddetmekle kalmayıp kullanmadıklarını saptadığım toprak parçalarımla da ellerinden aldığımı belirttiğim "sözleşmeler"ini okuyunca büyük bir şaşkınlığa düştüler. Bunu gülerek karşılamayı denediler ilk önce: Şaka yapıyordum. Ne yapacaktım bu toprakları? Hiçbir değerleri yoktu ki ve eğer onlar bu toprakları işlemiyorlarsa, buralarda hiçbir şey yapılamayacağı içindi... Sonra, ciddi olduğumu görüp ısrar ettiler; directtim bende. Kalkıp gitmekle beni korkutacaklarını sandılar. Zaten bu sözcüğü kullanmalarını bekleyen ben de:

- Eh! İstiyorsanız gidin öyleyse. Sizi zorla tutmuyorum, dedim. Kira sözleşmelerini aidini ve gözlerinin önünde yırttım.

Böylece, elimde yüz hektardan fazla toprak ile kalakaldım. Bir süreden beri, bunların yönetimini Bocage'a bırakmayı tasarlıyordum, bu şekilde yönetimi dolaylı olarak Charles'a vermiş olacağımı düşünüyordum; öte yanda ben de bunlarla ilgilenmek amacındaydım; zaten kafamı pek fazla kurcalamadım. Girişimciliğin tehlikesi sarmıştı beni. Çiftçiler Noel'de ayrılacaklardı ancak; bu tarihten öncebiz geri dönmüş olabilirdik. Olanları Charles'a anlattım; hemen sevinmesi canımı

sıktı; saklayamadığı sevinci, bir kez daha çok genç olduğunu hissetmeme neden oldu. Zaman azalmaya başlamıştı bu arada; ilk ürünün kalkmasıyla tarlaların yeniden ekilmek üzere boş bırakıldığı bir dönemdeydik. Oturmuş bir anlayışa göre, ayrılan çiftçinin işleriyle yeni gelenin işleri yanyana yürütülür, birincisi mallarını hasat zamanından sonra parça parça ter kederdi. Kovulan iki çiftçinin kin'besleyip öç almalarından çekiniyordum; oysa bana yönelik tam bir kibarlık gösterisinde bulunmayı yeğlediler. (Böyle davranmakla ne gibi bir çıkarları olduğunu daha sonra öğrendim ancak.) Kısa bir süre sonra yeniden bana dönecek topraklarında gece gündüz dolaşmak için bu durumdan yararlandım. Sonbahar kapıya gelmişti; çift sünne, tohum ekme işlerini hızlandırmak için daha fazla işçi tutmak gerekiyordu; tarla sürgüleri, pulluklar, sabanlar satın almıştık; at üzerinde işleri denetliyor, düzenliyor, kendi başıma yönetmekten üstün konumda bulunmaktan zevk duyuyordum.

Bu arada, yakın çayırarda çiftçiler elmaları toplamaktaydılar; hiçbir yıl bu denli bol olmayan elmalar, yoğun otların üzerine düşüp yuvarlanıyorlardı; çalışan-lar işe yetecek sayıda değildi; komşu köylerden gelenler oluyor, sekiz gün için işe alınıyorlardı; Charles ile ben, onlara yardım ederek eğleniyorduk bazen. Bazıları geç kalmış meyvaları düşürmek için dallara sırıkla vuruyorlar, bir yandan da kendi kendine düşüp uzun otlar üzerinde genellikle zedelenmiş, ezilmiş olan olgun meyvalar toplanıyordu; birkaçının üzerine basmadan yürümek olanaksızdı. Çayırdan yükselen koku yakıcıydı, yumuşaktı ve sürülmüş tarlaların kokusuna karışıyordu.

Sonbahar ilerliyordu. Son güzel günlerin sabahları, en serin, en berrak olanlardır. Arasına ıslak hava uzakları mavileştiriyor, onları daha da uzak kılıyor, bir gezintiyi uzun bir geziye dönüştürüyordu; ülke büyümüş gibiydi sanki; bazen, tam tersine, havanın olağanüstü saydamlığı, ufku hemen yakına getiriyordu; bir kanat çarpmasıyla oraya varılacakmış sanılırdı; bu iki durumdan hangisi insana daha açık yılgınlık veriyordu, bilmiyorum. Ders üzerindeki çalışmalarım hemen hemen tamamlanmıştı; en azından daha kolaylıkla aylıklık yapabilmek için böyle diyordum kendi kendime. Çiftlikte geçirmediğim zamanımı Marceline'e veriyordum. Bahçeye çıkıyorduk birlikte; ağır ağır yürüyorduk, o bitkin ve koluma ağırlığını vermiş olarak; akşamın ışıklarla doldurduğu ovaya hakim bir kanapeye gidip oturuyorduk. Omuzuma yumuşak bir yaslanış tarzı vardı Marceline'in ve böylece akşama kadar kalıyorduk; hareketsiz, konuşmadan, günün içimizde eriyişini duyumsayarak... Aşkımız suskunluğa bürünmesini öylesine iyi biliyordu ki! Marceline'in aşkı sözcüklerin anlatacağından daha da güçlüydü ve ben bu aşktan korkuyordum bazen. Durgun bir suyu araya kırıştıran bir esinti gibi, en hafif bir heyecan bile alnında gösteriyordu kendini hemen; bu heyecanda yeni bir yaşamın ürperişini dinliyordu gizliden gizliye; tertemiz derin bir suya eğilircesine eğiliyordum Marceline'in üzerine ve ne kadar uzağa bakılırsa bakılsın aşktan başka bir şey görünmüyordu onda. Of! Eğer bu mutluluk idiyse, biliyorum, tıpkı akan suyun boşuna bir çabayla avuçlarda tutulmak istenışı gibi yakalamak istedim bu mutluluğu o anlarda; fakat daha şimdiden, mutluluğun yanında, aşkıma renklendiren, ama sonbahar gibi renklendiren mutluluktan başka bir şeyin bulunduğunu hissediyordum.

Sonbahar ilerliyordu. Her sabah biraz daha ıslak olan otların alt taraftaki uçları kurumuyordu artık; hele şafak sökerken bembeyazdı otlar. Hendeklerin sularındaki ördekler kanatlarını çırpıyorlar, vahşice kıpırdanıp duruyorlardı; araya sudan çıktıkları ve çığlıklar atarak gürültülü bir uçuşla La Moriniere'in çevresinde bir tur attıkları görülüyordu. Bir sabah ördekleri göremedik, Bocage hepsini kümese kapatmıştı. Charles bana, her sonbaharda göçme zamanı geldiğinde bu hayvanların kapatıldıklarını söyledi. Birkaç gün sonra hava değişti. Bir akşam, kuzeyi ve yağmuru getiren, göçmen kuşları sürekleyp götüren büyük bir rüzgâr, denizin güçlü, sürekli bir soluk verışı belirdi birden. Marceline'in durumu, yeni bir yerleşimin işleri, dersim hakkındaki ilk endişelerim, bizi kente

çağırmaya başlamışlardı bile. Zamansız başlayan kötü mevsim bizi kırlardan kovdu.

Doğrusu, çiftliğin işleri nedeniyle Kasım ayında buraya geri dönmek zorunda kalacaktım. Bocage'ın kış ile ilgili düşüncelerini öğrenmek beni epey üzdü; bana, Charles'ı deneme çiftliğine geri göndermek istediğini söyledi ve hâlâ orada öğreneceği şeyler olduğunu ileri sürdü; uzun uzadıya konuştum, aklıma gelen bütün kanıtları ortaya koydum, ama düşüncesini değiştirmeyi başaramadım; hiç olmazsa, Charles'ın buraya bir an önce dönebilmesi için bu öğrenimin daha kısa tutulmasını kabul etti. Bocage, iki çiftliğin işletilmesinin hiç de kolay olmayacağını benden gizlemiyordu; ama söylediğine göre güvenilir iki köylüyü yönetimi altına almayı da tasarlıyordu; bunlar biraz çiftçi, biraz ortakçı, biraz hizmetkâr olacaktı; böyle bir uygulama, iyi bir sonuç veremeyecek kadar yeniydi bu ülkede; fakat bunu benim istemiş olduğumu söylüyordu. — Bu konuşma Ekim sonuna doğru olmuştu. Kasım'ın ilk günlerinde Paris'e yerleşmiştik.

II

Passy yakınlarında S... sokağında bir yere yerleştik. Marceline'in erkek kardeşlerinden birinin bize gösterdiği ve bizimde Paris'ten son geçişimizde görüp gezebildiğimiz apartman dairesi babamın bana bırakmış olduğu daireden çok daha büyüktü ve Marceline, yalnızca kiranın fazla oluşundan değil, ayrıca burada oturmanın yol açacağı harcamalar yüzünden de endişeleniyordu biraz. Bütün bu endişelere yapmacık bir şekilde eğreti şeylerden tiksinti duyduğumu vurgulayarak karşı koydum; söylediklerime kendimi de inandırmayı zorluyor ve bile bile abartıyordum. Kuşkusuz, çeşitli yerleşme harcamaları bu yılki gelirimizi aşacaktı, ama epey yüklü olan servetimiz daha da artacaktı; bunun için vereceğim derse, kitabımın yayımlanmasına ve hatta, büyük bir aptallıkla, çiftliklerimin yeni gelirlerine güveniyordum. Böylece, her şeye daha bir fazla bağlandığımı kendi kendime söyleyerek ve hissedebileceğim ya da hissetmekten korkabileceğim her türlü serseri tutumu aynı anda yok ettiğimi ileri sürerek, hiçbir harcamadan kaçınmadım.

İlk günlerde zamanımız, sabahtan akşama kadar çarşı pazar yapmakla geçti; Marceline'in kardeşi büyük bir incelikle bizim yerimize birçok alışverişi üstlenmesine karşın, Marceline kendini çok yorgun hissetmekte gecikmedi. Ardından, dinlenmesi gerektiği halde, yerleşir yerleşmez ziyaret üzerine ziyaret kabul etmek zorunda kaldı; o zamana kadar uzakta oluşumuz ziyaretlerin yoğunlaşmasına neden olmuştu ve kalabalıklara alışkanlığını yitirmiş olan Marceline, ne ziyaretleri kısa kesmesini biliyor, ne de kapıyı bunlara kapamaya cesaret ediyordu; akşamları bitkin düşmüş buluyordum onu; nedeninin doğal olduğunu bildiğim yorgunluktan endişe duymuyor idiysem de, onun yerine, hoşlanmamakla birlikte bazen ben konukları kabul ederek ve gene hiç hoşlanmamakla birlikte arasıra ziyaretlerde bulunarak, yorgunluğunu hiç olmazsa biraz azaltmayı düşündüm.

Ağzı iyi laf yapan birisi olmadım hiçbir zaman; salonların anlamsızlığı, havası, bir türlü hoşlanmadığım şeylerdir; oysa bazılarına sık sık giderdim bir zamanlar — ama ne kadar uzak şimdi o günler! Ne oldu o zamandan beri? Başkalarının yanında donuk, kederli, kızgın, aynı zamanda hem sıkıcı, hem sıkılğan buluyordum kendimi. .. Benzersiz bir şanssızlık sonucu, biricik gerçek dostlarım olarak gördüğüm sizler Paris'te değildiniz ve uzun bir süreden önce de Paris'e gelemeyecektiniz. Daha iyi mi konuşabilirdim sizlerle? Belki de benim anladığımdan daha iyi mi anlardınız acaba beni? Fakat içimde büyüyen ve bugün size anlattığım şeyler hakkında ne biliyordum ki o zamanlar? Gelecek bütününüyle güvenli görünüyordu bana ve kendimi geleceğe bu denli hakim görmemiştim hiçbir zaman.

Daha anlayışlı olmuş olsaydım bile, sizin de tanıdığınız ve haklarında benimle aynı kanıyı

paylaştığımız Hubert, Didier, Maurice ile diğer birçok kişiden ne gibi bir yardım sağlayabilirdim kendim için. Kısa sürede, beni anlamalarının olanaksızlığını kavradım, ne yazık ki! Daha ilk söyleşilerimizde, onların karşısında kendimi saklıyormuş gibi görünmemek için uydurma bir kişiliği oynamak, benim hâlâ aynı olduğumu sandıkları insana benzemek zorunda kaldım ve işi daha da kolaylaştırmak için bana yüklenen düşüncelere ve zevklere sahipmiş gibi davrandım. Aynı zamanda hem içten olmak, hem de öyle görünmek olası değil.

Çevremdeki insanlarla, arkeologlar ile filologlarla daha bir isleyerek görüştüm, ama onlarla konuşmakta, iyi tarih ansiklopedilerine göz atmaktan duyduğum zevk ve heyecanı bile bulamadım. İlk önceleri, bazı romancılar ile ozanlarda yaşamın daha doğrudan bir anlayışını bulacağımı umut etmiştim; fakat bu anlayışa sahip idilerse bile, kabul etmeli ki, hiç göstermiyorlardı onu; bana göre içlerinden birçoğu, kesinlikle yaşamıyor, yaşıyormuş gibi görünmekle yetiniyor ve bir adım sonrasında sanki yaşamı yazı yazmanın karşısındaki kötü bir engel gibi görüyorlardı. Bu yüzden ayıplayamıyordum onları ve hatanın benden kaynaklanmadığını da ileri sürmüyorum zaten... Peki ama, yaşamak sözcüğünden ne anlıyordum ki? — Bana öğretilmesini istediğim asıl şey buydu işte. — Herkes yaşamın çeşitli olaylarından söz ediyordu ustalıkla, fakat bu olayların nedenlerinden asla.

Bana bir şeyler öğretmiş birkaç filozofa gelince, onlardan neler beklenmesi gerektiğini biliyordum uzun zamandan beri; matematikçiler ya da yeni Rantçılar olsun, hepsi kendilerini bulanık gerçekten olabildiğince uzak tutuyor ve cebimle uğraşan bir kişinin ölçtüğü niceliklerin varlığıyla ilgilendiği kadar bile ilgilenmiyorlardı gerçek ile.

Marceline'in yanına döndüğümde, bu ilişkilerin bende yarattığı sıkıntıyı saklamıyordum ondan.

- Birbirine benziyor hepsi de, diyordum. Herbiriyle konuşmak boşuna. Bunlardan biriyle konuştuğumda, diğerleriyle de konuşuyormuşum gibi geliyor bana.
- Fakat dostum, diye yanıtladı Marceline, her biri nin ötekilerin hepsinden farklı olmasını bekleyemezsiniz.
- Birbirlerine benzedikçe daha da farklı oluyorlar benden.

Sonra, daha kederli bir biçimde sürdürdüm sözlerimi:

- Hiçbiri hasta olmayı bilmemiştir. Yaşıyorlar, yaşar gibiler, ama yaşadıklarını bilmeyen bir halleri var. Zaten ben de, onların yanında olduğumdan beri yaşamıyorum artık. Diğer günler gibi, bugün de ne yaptım ki? Henüz saat dokuzda sizden ayrılmak zorundaydım; gitmeden hemen Önce biraz okuyabileceğim bir zamanım oldu; günün en iyi anıydı bu. Kardeşiniz noterde bekliyordu beni ve noterden sonra da ayrılmadı benden; onunla birlikte halıcıya gitmek zorunda kaldım; marangozun dükkanında canımı sıktı ve ancak Gaston'da kurtulabildim ondan;. aynı semtte Philippe ile birlikte öğle yemeği yedim, sonra gidip kahvede beni bekleyen Louis'yi buldum: Çıkışta kutladığım Theodore'un anlamsız dersini izledik birlikte; pazar günkü davetini reddedebilmem için Arthur'e kadar ona eşlik etmem gerekti; Arthur ile bir suluboya resim sergisini görmeye gittim; Albertine ile Julie'nin evlerine birer kart bıraktım.. Bitkin eve dönüyorum ve sizi de, Adeline, Marthe, Jeanne, Sophie'yi kabul etmiş olduğunuzdan benim kadar yorgun buluyorum.. Ve akşam, yani şimdi, günün bütün bu uğraşlarını yeniden gözden geçirdiğimde, günüm bana o kadar saçma ve o kadar boş görünüyor ki, onu havada yakalamak, saati saatine yeniden yaşamak istiyorum ve ağlayacak denli kederliyim.

Bununla birlikte, ne *yaşamak* ile neyi anladığımı, ne de başkalarının baskısının ve endişesinin daha az hissedildiği geniş mekânlı ve havadar bir yaşamdan aldığım hazzın sıkıntımın' çok basit sırrı olmadığını söyleyebilirdim; bu sır çok daha gizemli görünüyordu bana; Yeniden dirilmenin sırrı, diye

düşünüyordum; çünkü başkalarının baskısının ve endişesinin daha az hissedildiği geniş mekânlı ve havadar bir yaşamdan aldığım hazzın sıkıntımın çok basit sırrı olmadığını söyleyebilirdim; bu sır çok daha gizemli görünüyordu bana: Yeniden dirilmenin sırrı, diye düşünüyordum; çünkü başkalarının yanında yabancı kalıyordum, tıpkı ölümler arasından kopup gelen birisi gibi. İlk önceleri, kendimde acı dolu bir şaşkınlık duyumsadım yalnızca; ama kısa bir süre sonra, yepyeni bir duygu beliriverdi. Bana övgüler yağmasına neden olan çalışmalarımın yayımlanması sırasında bile hiç gurur duymamış olduğumu söyleyebilirim. Şimdi bu duygu gurur muydu acaba? Belki de; fakat hiçbir kendini beğenmişlik ögesi katılmış değildi buna. Bu, ilk defa olarak, öz değerinin bilincine varmaktı; Beni diğerlerinden ayıran, farklı kılandı önemli olan; benden başka kimsenin söylemediği, söyleyemediği ve benim söyleyeceğim şeydi bu.

Kısa bir süre sonra derslerim başladı; konu ilgimi çektiğinden, ilk dersimi bütün yeni tutkumla doldurdum. Latin uygarlığının en uç noktası hakkında, neredeyse halkın düzeyine inerek, sanatsal kültürü, ilk önce aşırı sağlık anlamında organizmada bol kanın toplanmasını belirten, sonra da birden donan, katılaştıran, ruhun doğa ile her mükemmel ilişkisine karşı koyan, yaşamın sürüp giden görünüşü altında yaşamın azalışını gözlerden saklayan, içinde rahatsız olan ruhun canlılığını yitirdiği ve ardından solup öldüğü engelleyici bir biçim oluşturan bir salgı şeklinde betimledim. Sonunda, düşüncemi en son noktasına kadar götürerek yaşamdan doğan Kültür'ün yaşamı öldürdüğünü söyledim.

Tarihçiler, kendi deyişleriyle, fazla aceleci genellemelere olan eğilimi kınadılar. Bazıları yöntemimi kusurlu buldular ve beni kutlayanlar ise, beni en az anlamış olanlardı.

Ders çıkışında uzun süreden sonra ilk kez yeniden karşılaştım Menalque ile. Hiçbir zaman pek sık görüş-mezdim onunla ve evlenmemden biraz önce, bazen bir yıl boyunca kendisinden yoksun kaldığımız o uzak ülkelerdeki incelemelerinden birine gitmişti yine. O zamanlar hiç hoşlanmazdım ondan; kibirli bir görünüşü vardı ve benim yaşamımla ilgilenmezdi. Dolayısıyla epey şaşırdım ilk dersimde onu gördüğümde. Beni önceleri kendisinden uzaklaştıran küstahlığı hoşuma gitti ve çok ender olduğunu bildiğim gülümseyişi pek tatlı göründü bana. Henüz geçenlerde skandala kadar varan saçma sapan, utanç verici bir dava, gazetelerin onu karalaması için uygun bir fırsat oluşturmıştı; küçümsemesi ile üstünlüğünün yaraladığı kimseler intikamları için bu bahaneye dört elle sarılmışlardı ve onları en çok sinir eden şey ise bu olaydan etkilenmemiş gibi davranmasıydı.

- Bırakın bu kişiler kendilerini haklı görsünler, çünkü teselli bulmak için yapacakları başka bir şey yok, diye yanıtlıyordu hakaretleri.

Fakat "iyi toplum" öfkelenmişti ve "kendine saygısı olanlar" denilen kişiler de ona sırtlarını çevirmek ve böylece aşağılamasını ona geri vermek zorunda sandılar kendilerini. Benim için bir neden daha oldu bu; Gizli bir etkiyle ona doğru çekilerek yaklaştım ve herkesin gözü önünde dostça kucakladım onu.

Kimle konuştuğumu gören son birkaç sıkıcı kişi de çekildi; Menalque ile yalnız kaldım.

Sinirlendirici eleştirilerden ve budalaca kutlamalardan sonra, dersim hakkındaki birkaç sözü rahatlattı beni.

- Tapmış olduğunuz şeyleri yakıyorsunuz, dedi. Çok iyi. Bunun için biraz geciktiniz; fakat alev de odunla beslenmiş oldu. Sizi iyice anlayıp anlayamadığımı bilmiyorum henüz; şaşırtıyorsunuz beni. Herkesle isteyerek konuşmam, ama sizinle konuşmak isterim. Haydi, bu akşam benimle birlikte yemek yiyin.

- Sevgili Menalque, diye yanıtladım onu, evli olduğumu unutmuş görünüyorsunuz.

- Evet, doğru, dedi; bu denli açıkyüreklilikle bana yaklaşma cesareti göstermenizden sizin daha özgür olduğunuzu sanmıştım.

Onu yaralamış olmaktan, dahası zayıf görünmekten korktum ve akşam yemeğinden sonra buluşacağımızı söyledim.

Ménalque, Paris'te hep geçici olarak bulunduğu otelde kalırdı; bu kez, birçok otel odasını bir apartman dairesi gibi düzenlettirmişti; hizmetçileri vardı, yalnız yiyor, yalnız yaşıyordu; duvarları, adi çirkinliklerinden rahatsız olduğu mobilyaları, Nepal'den getirdiği ve, söylediğine göre, bir müzeye vermeden önce renklerini soldurmaya çalıştığı pahalı kumaşlarla örtmüştü. Buluşmak için o kadar acele ettim ki, odaya girdiğimde onu hâlâ masa başında buldum; onu yemekte rahatsız ettiğim için özür dilerken bana:

- Fakat, dedi, yemeği yarıda bırakmaya niyetim yok ve siz de bitirmem için bana izin verirsiniz, sanırım. Eğer yemeğe gelmiş olsaydınız, size birazdan, Hafız'ın övgüyle dile getirdiği bu şaraptan verirdim, fakat çok geç şimdi; midenin boş olması gerek bunu içmek için; likör alır mıydınız hiç olmazsa?

Kabul ettim onun da içeceğini düşünerek; sonra, yalnız bir tek bardak getirildiğini görünce şaşırdım:

- Özür dilerim, dedi, ama hemen hemen hiç içmem ben.
- Çakır keyif olmaktan mı çekiniyorsunuz?
- Yo, tersine! diye yanıt verdi. Fakat içki içmemeyi daha güçlü bir sarhoşluk olarak görüyorum; bilincimi bunun içinde koruyorum.
- Ve başkalarına içki veriyorsunuz...

Güldü.

- Herkesin benim erdemlerimi kabul etmelerini is-teyemem, dedi. Onlarda kötü yönlerimi bulmam bile ne hoş...

- Hiç olmazsa sigara içiyor musunuz?
- Hayır. Kişiliksiz, olumsuz ve fethedilmesi çok kolay bir sarhoşluk bu; ben yaşamın azalmasını değil, yücelmesini arıyorum sarhoşlukta. — Bırakalım bunları. Nereden geldiğimi biliyor musunuz? — Biskra'dan. — Oradan geçtiğinizi bildiğinden izlerinizi araştırmak istedim. Bu kör bilgin, bu kitap kurdu Biskra'ya ne yapmaya gelmişti acaba? — Yalnızca bana açılan sırlar bakımından ağzım sıkıdır; kendi başıma öğrendiğim şeyler için ise, itiraf etmeliyim ki, merakımın sınırı yoktur. Bu nedenle, girebildiğim her yerde araştırdım, eşeledim, soruşturdum. Patavatsızlığım yararlı oldu, çünkü sizi görmek isteği uyandırdı bende; çünkü bir zamanlar sizde gördüğüm sıradan bir bilgin yerine, biliyorum ki, şimdi görmem gereken... ne olduğunu bana açıklamak size düşer.

Kızardığımı hissettim.

- Benim hakkımda ne öğrendiniz ki, Menalque?
- Bilmek mi istiyorsunuz? Fakat korkmasanıza! Sizden hiç kimseye söz etmeyeceğimi bilecek kadar kendi dostlarınızla benimkileri tanıyorsunuz... Dersinizin anlaşılıp anlaşılmadığını gördünüz işte!
- Ama, dedim biraz sabırsızca, başkalarından çok sizinle konuşabilmeme neden olacak hiçbir şey yok ortada henüz. Haydi söyleyin! Benim hakkımda ne öğrendiniz?

- İlk önce, hasta olduğunuzu.

- Fakat bunun hiçbir....

- Ya! Bu bile çok önemli. Sonra, kendi isteğinizle yalnız ve kitapsız (İşte hayran olmaya başladığım yönünüz) ya da yalnız olmadığınız zaman karınızdan çok çocukların eşliğinde çıktığınızı söylediler ... Yüzünüz kızarmasın, yoksa gerisini söylemem.

- Bana bakmadan anlatın.

- Bu çocuklardan bir tanesinin -anımsadığıma göre Moktir'di adı-, diğerlerinden az güzel, ama çok daha hırslı ve sigara tutkunu olanının söyleyecek çok şeyi var gibi geldi bana; onu kendime bağladım, güvenini satın aldım, bilirsiniz, hiç de kolay değildir bu, çünkü artık yalan söylemediğini belirtirken bile yalan söylüyordu sanırım... Sizin hakkınızda anlattıklarının doğru olup olmadığını siz söyleyin bana.

Bu arada Menalque ayağa kalkmış ve bir çekmecedен küçük bir kutu çıkarıp açmıştı.

- Bu makas sizin miydi? diye sordu, biçimsiz, paslı, ucu körleşmiş, eğrilmiş bir şeyi bana uzatarak; yine de Moktir'in aşırılmış olduğu küçük makası tanımakta pek güçlük çekmedim.

- Evet, bu karımın makası, yani makasıydı.

- Çocuk, bunu, bir gün kendisiyle bir odada yalnızken başınızı çevirdiğiniz bir sırada almış olduğunu ileri sürüyor; fakat işin ilginç yanı bu değil; yine onun ileri sürdüğüne göre, makası Bumous'unun altına sakladığı anda kendisini aynadan izlediğinizi anlamış ve gözetleyen bakışınızın aynadaki yansımasını yakalamış. Hırslılığı gördünüz ve hiçbir şey söylemediniz! Bu suskunluk Moktir'i çok şaşırtmış..., beni de.

- Anlattıklarınız beni çok şaşırtmadı değil. Hayret! Kendisini gördüğümü biliyordu demek ki!

- Önemli olan bu değil; en kurnazı oynuyormuşsunuz; bu oyunda çocuklarla aşık atamazsınız. Onu yakaladığınızı sanıyordunuz, oysa sizi yakalayan oydu... Bu değil önemli olan, suskunluğunuzu açıklayın bana.

- Bana da açıklanmasını isterdim.

Bir süre hiç konuşmadan kalakaldık öylece. Odayı bir boydan bir boya adımlayan Menalque, dalgınca bir sigara yaktı, sonra hemen attı.

- Burada, diye sürdürdü sözlerini, birçok kişinin dediği gibi bir "anlayış" var, sizde olmadığı anlaşılan bir "anlayış" sevgili Michel.

- "Ahlâk anlayışı" belki de, dedim kendimi gülümsemeye zorlayarak.

- Yo, yalnızca mülkiyet anlayışı.

- Gördüğüm kadarıyla siz de pek sahip değilsiniz buna.

- Evet, bu anlayış bende çok az, görüyorsunuz, burada hiçbir şey bana ait değil; hatta ya da özellikle yattığım yatak bile. Rahattan nefret ederim; mülkiyet rahata teşvik eder ve insan güvenlik içinde uykuya dalar; uyanık yaşadığımı ileri sürece kadar yaşamayı çok seviyorum ve kendi zenginliklerim içinde, yaşamı coşturmamı ya da en azından kamçılamamı sağlayan bu eğreti durum duygusunu sürdürüyorum böylece. Tehlikeyi sevdiğimi söyleyemem, fakat raslantılara bağlı yaşamı seviyorum ve bu yaşamın beni, bütün cesaretimi, bütün mutluluğumu ve bütün sağlığımı ortaya koymaya zorlamasını istiyorum her an.

- Öyleyse bende kınadığınız şey ne? diye kestim sözünü.

- Of! Beni ne kadar yanlış anlıyorsunuz, sevgili Michel; bir kere olsun, inancımı açıklamaya kalkışmak aptallığımda bulundum!.. İnsanların onamalarına ya da kınamalarına pek aldırmış etmemem, Michel, sırasında benim de kalkıp onları onamam ya da kınamam sonucunu doğurmaz bu; sözcüklerin pek bir anlamı yok benim için. Biraz önce gereğinden fazla konuştum kendim hakkında: anlaşıldığımı sanmak beni buna sürükledi...

Mülkiyet anlayışı olmayan bir insan olarak çok fazla, şeye sahip göründüğünüzü söylemek istemiştım yalnızca; çok ciddi bir şey bu.

- Bu kadar çok neyim var?

- Eğer böyle anlarsanız hiçbir şeyiniz yok... Fakat, ders vermeye başlamadınız mı? Normandiya'da bir malikâneniz yok mu? Passy'de bir apartman dairesine yerleşmediniz mi, hem de lüks bir biçimde? Evlisiniz. Bir çocuk beklemiyor musunuz?

- Peki öyleyse! dedim sabırsızca. Bu, yaşamımı sizinkinden (sizin deyişinizle) daha "tehlikeli" yapmayı bildiğimi gösterir yalnızca.

- Evet yalnızca, diye yineledi alaycı bir biçimde Menalque; sonra birden dönüp elini uzattı bana:

- Haydi, güle güle; işte bu akşamlık bu kadar, bundan sonra daha iyi şeyler söyleyecek değiliz birbirimize. Ama. pek yakında yine görüşürüz.

Bir süre görmedim onu.

Yeni uğraşlar, yeni tasalar epey zamanımı aldılar; bir İtalyan bilgin günışığına çıkardığı yeni dokümanların haberini verdi bana ve ben de uzun uzadıya inceledim bunları dersim için. İlk dersimin yanlış anlaşıldığını görmek, bundan sonrakileri farklı ve daha güçlü bir şekilde aydınlatmak arzumu kamçılıyordu; böylece, ilk önceleri beceriklice ama gelişigüzel ileri sürdüğüm varsayımları bir doktrin halinde ortaya koymaya yöneldim. Bir savı doğrulayarak savunanlardan kaç tanesi, güçlerini, her şeyi sonuna kadar açıklamadan anlaşıl, mamaları şansına borçludurlar ki! Kendi hesabıma, ben, itiraf etmeliyim ki, doğal doğrulama gereksinimine olası bir biçimde karışan inatçılığın buradaki payını ayırt edemem. Söyleyeceğim yeni şey bana o kadar ivedilikle as söylenmesi gerekirmiş gibi görünüyordu ki, onu söylemekte ve özellikle anlatmakta çok güçlük çekiyordum.

Fakat ne yazık! Cümleler eylemlerin yanında öylesine sönük kalıyorlardı ki! Menalque'm yaşamı, en küçük bir hareketi, benim dersimden bin kez daha anlamlı değil miydi? Ah! Eski büyük filozofların hemen hemen tümüyle ahlâksâl olan öğretimlerinin sözler kadar, hatta sözlerden daha fazla birer canlı örnek oluşturdıklarını anladım işte o zaman!

İlk görüşmemizden üç hafta sonra benim evde gördüm Menalque'ı. Çok kalabalık bir toplantının hemen sonlarına doğruydı. Sürekli rahatsız edilmekten kurtulmak için Marceline ile ben, perşembe akşamları kapılarımızı ardına kadar açmayı yeğlemiştik; böylece diğer günler kolaylıkla kapatabiliyorduk kapıları. Her perşembe, bizim dostumuz olduğunu söyleyenler geliyordu; salonlarımızın büyük oluşu çok sayıda konuk kabul etmemizi sağlıyor ve her toplantı gece geç saatlere kadar sürüyordu. Onları çeken şeyin, özellikle Marceline'in hayran olunacak inceliğiyle kendi aralarında konuşmaktan aldıkları zevk olduğunu sanıyorum; çünkü, bana gelince, ben bu akşam toplantılarının henüz ikincisinde dinleyecek, söyleyecek hiçbir şey bulamadım ve sıkıntımı pek iyi gizleyemedim. Sigara salonundan büyük salona, sofadan kütüphaneye, bazen bir cümleye takılarak,

etrafa pek az göz gezdirerek, fakat gelişigüzel bakınarak dolaşıp duruyordum.

Antoine. Etienne ve Godefroy, karımın narin koltuklarına gömülmüş Meclis'teki son oylama hakkında tartışıyorlardı. Hubert ile Louis, babamın koleksiyonunun harika ıslak kazı resimlerini özensizce ellerinde evirip çevirip buruşturuyorlardı. Sigara salonunda, Mathias, Leonard'ı daha iyi dinleyebilmek için yanan purosunu gül ağacından yapılmış bir masanın üzerine bırakmıştı. Bir bardak portakal likörü halının üzerine yayılmıştı. Bir divana yüzüstü uzanmış olan Albert'in çamurlu ayakkabıları kumaşı kirletmekteydi. Soluk alınan toz ise eşyaların korkunç yıpranmasıyla oluşmuştu... Bütün konuklarımı kollarından tutup dışarıya atmak için hiddetli bir arzu duydum içimde. Mobilyalar, kumaşlar, baskı resimler, hepsi lekelenir lekelenmez bütün değerlerini yitiriyorlardı benim gözümde; lekelenmiş şeyler, hastalanmış ve sanki ölüme çağrılmış şeyler demekti. Hepsini kendim için saklamak, hepsini kilit altına koymak isterdim. Hiçbir şeyi olmayan Menalque ne kadar da mutlu, diye geçirdim içimden. Ben ise, her şeyi saklamak istediğimden acı çekiyorum. Aslında bütün bunlardan bana ne?... — Az aydınlatılmış, sırsız bir ayna ile ayrılmış küçük bir salonda Marceline birkaç yakın dostuyla birlikteydi; yarım yamalak uzanıvermişti yastıkların üzerine; korkunç derecede solgundu ve bana öyle yorgun göründü ki. korktum birden ve bunun sonuncu davet olacağı sözü verdim kendime. Epey geç olmuştu. Saatin kaç olduğunu anlamak için cep saatime bakmak üzereyken yelek cebimde Moktir'in küçük makasım hissettim.

- Ne diye çaldı makası, bu çocuk, hemen ardından onu kurcalayıp bozacak idiyse? — Tam o anda omuzuma dokundu birisi; birden döndüm: Menalque'dı.

Konuklar arasında gece giysili bir tek oydu galiba. Henüz gelmişti. Kendisini karımla tanıştırmamı rica etti benden; böyle bir şeyi kendiliğimden yapmazdım elbette. Menalque kibardı ve yakışıklı sayılabilirdi; kırlaşmaya başlayan uçları düşük gür bıyıklan korsanı andıran yüzünü ikiye ayırıyordu; bakışlarındaki soğuk ateş, iyilikten çok yürekliliğı ve kararlılığı belirtiyordu. Marceline'in karşısında olmasıyla karımın ondan hoşlanmadığını anlamam bir oldu. Birbirlerine karşılıklı birkaç sıradan kibarlık cümlesi söylemelerinin ardından, Menalque'ı sigara salonuna sürükledim.

Sömürgeler Bakanlığının ona verdiği yeni görevi daha o sabah öğrenmiştim; bu konu nedeniyle maceracı meslek yaşamını anımsatan çeşitli gazeteler, daha önce yaptıkları aşağılık saldırıları unutmüş görünüyor ve onu övmek için yeterli derecede yüceltici deyiş bulamıyorlardı. Son araştırmalarındaki ilginç buluşlarıyla ülkeye, insanlığın tümüne yaptığı hizmetleri bile bile abartıyorlardı, sanki insancıl bir amaç dışında hiçbir şeye kalkışmıyormuş gibi; ayrıca bu övgülerde bir ödöl payı bulması gerekiyormuşcasına, ondaki özveri, kendini adama, yüreklilik gibi nitelikleri göklere çıkarıyorlardı.

Onu kutlamaya başladım; daha ilk sözcüklerde sözümü yarıda kesiverdi:

-Daha neler! Sizde mi. sevgili Michel? Oysa siz bana daha önceleri hakarete bulunmamıştınız, dedi. Bu saçmalıkları gazetelere bırakın öyleyse. Yozlaşmış görenekleri olan bir adamın hâlâ bazı erdemleri olabileceğinden şaşkına düşmüş görünüyorlar bugün. Bende bulduklarını ileri sürdükleri ayrıcalıkları ve yetenekleri ben bulamıyorum, hepsi bir bütün olarak vardır ancak. Doğal olandan başka istediğim bir şey yok ve her eylemde doğal olan için duyduğum arzu onu yapmam gerektiğine ilişkin bir işarettir benim için.

- Çok ileri gidebilir bu, dedim ona.

- Umut ederim, diye sürdürdü sözlerini Menalque. Of! Çevremizdeki herkes bunun farkına varsaydı keşke. Fakat içlerinden birçoğı, kendi kendilerine bir şey elde etmeyi zorlamayla yapabileceklerini düşünüyorlar ancak; yapmacıktan hoşlanıyorlar yalnızca. En az kendisine

benzediğini ileri sürüyor her biri. Her biri bir efendi saptıyor kendine, ona öykünüyor sonra da; hatta öykündüğü efendiyi seçmiyor bile; önceden seçilmiş bir efendiyi kabul ediyor. Bununla birlikte, insanda okuyarak keşfedilecek başka şeyler var bana göre. Buna cesaret eden yok. Sayfayı çevirmeye cesaret edemiyor kimse. — Öykünme yasaları; ben korkunun yasaları diye adlandırıyorum bunları. Kendini yalnız bulmaktan korkuyor insan ve böylece kendi kendini bile bulamıyor kesinlikle. Geniş alanlardan duyulan bu ahlaksal ürkeklik iğrenç bir şey benim için; alçaklığın en berbatı bu. Hep yalnızken keşfedilir oysa. Ama burada kim keşfetmeye çalışıyor ki? Kişinin kendisinde duyumsadığı farklılık, kesinlikle ender olarak sahip olunan şeydir, her kişiye değerini veren şeydir — ve işte ortadan kaldırılmaya çalışılan şey de budur. Herkes öykünüyor. Ve herkes yaşamı sevdiğini ileri sürüyor!

Ben karışmadan sürekli konuşuyordu Menalque; söylediği, benim geçen ay Marceline'e söylemiş olduğumun aynısıydı; onu onaylamalıydım dolayısıyla. Nedense, bir tür alçaklıkla sözünü kestim onun ve o zaman benim sözümü kesen Marceline'e öykünerek harfi harfine aynı cümleyi söyledim ona:

—Ancak, sevgili Menalque, herbirinin ötekilerin hepsinden farklı olmasını bekleyemezsiniz...

Menalque birden sustu, bana acayip bir biçimde baktı, sonra Eusebe iyi akşamlar dilemek için tam bana yaklaşırken patavatsızca sırtını döndü ve Hector ile anlamsız şeyler konuşmaya koyuldu.

Cümlem, söyler söylemez çok anlamsız göründü bana; özellikle de, Menalque'ın, sözleriyle kendimi saldırıya uğramış hissettiğim kanısına kapılmış olabileceğine üzüldüm. Çok geç olmuştu; konuklarım gidiyordu. Salon bütünüyle boşalmak üzereyken Menalque yanıma geldi ve bana.

- Sizden bu şekilde ayrılamam, dedi. Kuşkusuz, sözlerinizi yanlış anladım. En azından böyle düşünmeme izin verin...

- Hayır, diye yanıtladım. Yanlış anlamadınız sözlerimi..., fakat hiçbir anlamı yok bunların ve bunları söyler söylemez saçmalıklarından üzüntü duydum; özellikle bu sözlerin, sizin gözünüzde beni de, biraz önce eleştirmiş olduğunuz ve en az sizin kadar benim de iğrenç bulduğum bu insanlar arasına katacağını hissettiğim için üzüldüm. İlke sahibi bütün insanlardan nefret ediyorum.

- Onlar, diye konuşmayı sürdürdü gülerek Menalque, bu yeryüzünde en tiksindirici olanlardır. Ne türden olursa olsun hiçbir açıkyüreklilik beklenemez onlardan; çünkü ilkelerinin yapmalarını buyurduğu şeyi yaparlar ancak, yoksa yaptıklarının kötü yapılmış olduğunu kabul ederler. Sizin de onlardan biri olabileceğiniz hakkında duyduğum tek bir kuşku üzerine, sözcüklerimin dudaklarım üzerinde birden donuverdiğini hissettim. O anda içimi kaplayan acı, size karşı duyduğum sevginin ne denli güçlü olduğunu gösterdi bana; yanılmış olduğumu umut ettim — duyduğum sevgide değil, fakat hakkınızda verdiğim yargıda.

- Yargınız yanlıştı, gerçekten.

- Ah! Öyle mi! dedi ansızın elimi yakalayarak. Dinlenip; buradan ayrılmak zorundayım yakında, fakat sizi yine görmek isterim. Bu kez gezim, diğerlerinden çok daha uzun ve daha tehlikeli olacak; ne zaman döneceğimi bilmiyorum. On beş gün içinde yola çıkmam gerek; buradaki herkes yolculuğumun bu kadar yakın olduğundan habersiz; yalnız size açıklıyorum bunu. Şafakta yola çıkacağım. Yolculuk öncesindeki gece, her defasında korkunç sıkıntılarla dolu bir gecedir benim için. Bir ilke insanı olmadığınızı kanıtlayın bana; bu son geceyi benimle birlikte geçirmek isteyeceğinize bel bağlayabilir miyim?

- Fakat daha önce görüşürüz, dedim biraz şaşırarak.

- Hayır. Bu on beş gün boyunca kimseye görünmeyeceğim; hatta Paris'te de olmayacağım. Yarın

Budapeşte'ye gidiyorum; altı gün içinde Roma'da olmak zorundayım. Oralarda, Avrupa'dan ayrılmadan önce kucaklamak istediğim dostlarım var. Bir başka dostum Madrid'de bekliyor beni...

- Kabul, bu uykusuz geceyi sizinle birlikte geçireceğim.
- Ve Şiraz şarabı içeceğiz.

Bu akşam toplantısından birkaç gün sonra Marceline'in sağlığı pek iyi gitmemeye başladı. Çoğu zaman yorgun olduğunu söylemiştim daha önce; fakat yakınmaktan kaçınıyordu ve ben de yorgunluğunu durumuna verdiğimden bunu doğal olarak görüp kaygılanmaktan kurtuluyordum. Epey budala ya da yeterince bilgili olmayan yaşlı bir doktor, ilk önceleri bizi tam anlamıyla rahatlatmıştı bu konuda. Ancak, ateş ile karışık yeni rahatsızlıklar, o sıralar en yetenekli uzman olarak bilinen doktor Tr...'i getirtmeme neden oldular. Kendisini daha önce çağırmamış oluşuma şaşırdı ve uzun bir süre önce uygulanmaya başlanmış olması gereken katı bir rejim önerdi. Marceline düşüncesizce bir cesaretle kendini çok yormuştu o güne dek; Ocak ayı sonunda olması beklenen doğuma kadar uzanıp dinlenecekti. Kuşkusuz biraz kaygılı olan ve itiraf ettiğinden daha çok 'acı çeken Marceline, en sıkıcı tıbbi önerilere yumuşakça boyun eğdi. Ancak, doktor Tr..'nin çocuğa etki yapabileceğinden kuşkulandığı ölçüde kinin vermesi üzerine, kısa süreli bir başkaldırıda bulundu» Üç gün boyunca kinin içmeyi ısrarla reddetti; sonra, ateşin yükselmesiyle birlikte buna da uymak zorunda kaldı; ama bu kez büyük bir üzüntüyle ve sanki geleceğe acıyla sırt çeviriyormuşçasına boyun eğdi; bir çeşit dinsel tevekkül, o zamana kadar kendisine destek olan iradesini kırdı ve böylece bunu izleyen günlerde sağlığı birden bozuluverdi.

Daha sıcak bir ilgi gösterdim ona ve durumunda önemli bir ciddilik bulmayan Tr...'nin sözlerini kullanarak elimden geldiğince yatıştırmaya çalıştım; fakat kaygılarımın şiddeti beni de telaşa düşürdüler sonunda. Ah! Ne kadar tehlikeli bir şekilde umuta ve ne denli belirsiz bir geleceğe dayanıyordu mutluluğumuz! Bir zamanlar yalnızca geçmişten tat alan beni, yaşanan anların apansız lezzeti sarhoş edebilir diye düşünüyordum; ama şimdiki zamanın geçmişi tatsızlaştırmasından daha çok gelecek şimdiki anı tatsızlaştırıyor; ve Sorrente'de geçirdiğimiz geceden beri bütün aşkım, bütün yaşamım, geleceğe gönderine yapıyordu.

Bu arada Ménalque'a söz verdiğim akşam geldi çattı; böyle bir kış gecesi boyunca Marceline'i yalnız bırakmaktan sıkıntı duymama karşın, yine de elimden geldiğince randevumun ciddiliğini, verilmiş sözümün önemini kabul ettirebildim ona. O gece biraz daha iyiydi Marceline, ama ben tasalıydım; yanında kalması için bir hemşire buldum. Fakat sokağa çıkar çıkmaz duyduğum kaygı daha da şiddetlendi; Bu kaygıdan kurtulamadığım için kendi kendime sinirlenerek bununla mücadele edip içimden söküp atmaya çalıştım. Böylece, bu acı dolu kaygıya hem çok yakın hem de çok uzak olan, fakat onun tarafından yaratılan ve daha çok mutluluğun yakınında bulunan bir aşırı gerginlik, acayip bir coşkunluk durumuna ulaştım yavaş yavaş. Saat epey geç olmuştu; hızlı adımlarla yürüyordum; yoğun bir kar yağışı başladı; en sonunda diriltici temiz bir hava soluduğum, soğuğa karşı mücadele ettiğim için mutluydum, rüzgârın, gecenin, karın karşısında olduğum için mutluydum; yavaş yavaş tadını çıkarıyordum enerjimin.

Geldiğimi duyan Ménalque, merdivenlerin başında belirdi. Sabırsızca bekliyordu beni. Solgundu ve biraz gergin görünüyordu. Paltomu çıkarmama yardım etti ve ıslak botlarım yerine yumuşak Acem terlikleri giymeye zorladı beni. Ateşin yanındaki küçük yuvarlak bir masanın üzerine çeşitli şekerlemeler konmuştu. Odayı aydınlatan iki lamba, ocağın ateşinden daha fazla bir ışık vermiyordu.

Menalque, Marceline'in sağığım sordu ilk önce; konuyu uzatmamak için çok iyi olduğunu söyledim.

- Ya çocuğunuz, onu bugünlerde bekliyorsunuz değil mi? diye sürdürdü konuşmasını.
- Bir ay içinde.

Menalque, yüzünü gizlemek istermişçesine ateşe doğru eğildi. Susuyordu. O kadar uzun süre suskun kaldı ki, sonunda canım sıkılıp ben de ne konuşacağımı bilemez duruma geldim. Ayağa kalkıp birkaç adım attım, sonra ona yaklaşarak elimi omuzuna koydum. O zaman, sanki düşüncesini sürdürüyormuşçasına:

- Bir seçim yapmak gerekir, diye mırıldandı. Önemli olan, ne istediğini bilmek,..
- Hoppala! Gitmek istemiyor musunuz yoksa? diye sordum, sözlerine ne anlam vermem gerektiğinde kuşkuya düşerek.
- Öyle görünüyor.
- Karar veremediniz mi hâlâ?
- Neye yarar ki? — Karısı ve çocuğu olan siz kalıyorsunuz. .. Binlerce yaşam biçiminden ancak birini tanıyabilir her kişi. Başkalarının mutluluğuna imrenmek deliliktir; çünkü bunu nasıl kullanacağımızı bilemeyiz.

Mutluluk hazır değil, ısmarlamadır. — Yarın yola çıkıyorum; biliyorum: Bu mutluluğu boyuma göre biçmeye uğraştım., yuvanın sakın mutluluğunu sürdürün siz...

- Ben de kendi boyuma göre biçmiştim mutluluğumu, diye haykırdım; fakat büyüdüm; şimdi mutluluğum dar geliyor bana; bazen boğuluyormuş gibi oluyorum.
- Aman! Alışsınız ona, dedi Menalque; sonra

önümde durup gözlerini gözlerime dikti ve ben söyleyecek bir şey bulamayınca biraz üzgünce gülümseyerek:

- Ona sahip olduğunuzu sanırsınız, oysa onun tarafından sahip olunmuşsunuzdur, diye sürdürdü konuşmayı. Kendinize Şiraz koyun sevgili Michel; her zaman tadamazsınız bunu; İranlıların Şiraz ile birlikte yedikleri şu pembe hamur tatlısından da alın. Bu akşam sizinle birlikte içmek, yarın gideceğimi unutmak ve bu gece sanki hiç bitmeyecekmiş gibi söyleşmek istiyorum.. Günümüzde, şiirin, özellikle de felsefenin ne yüzünden birer ölü yazın haline geldiklerini biliyor musunuz? Çünkü yaşamdan ayrılmıştır onlar. Yunanistan, doğrudan doğruya yaşamı idealize ediyordu; öyle ki, sanatçının yaşamının kendisi bile şiirin bir gerçekleşmesiydi; filozofun yaşamı ise, felsefesinin eyleme dönüştürülmesiydi; ayrıca, yaşama karışmış olan bu iki yazının birbirlerini tanımamazlıktan gelecekleri yerde, felsefenin şiiri beslemesi, şiirin ise felsefeyi dile getirişi hayran kalınacak bir inandırıştı. Oysa bugün güzellik etkin değil; eylem, güzel olma kaygısı taşıyor ve bilgelik de başka yerlerde etkisini gösteriyor.

- Neden, dedim, bilgeliğinizi yaşayan siz, anılarınızı yazmıyorsunuz? Ya da, diye devam ettim güldüğünü görerek, yalnızca gezi anılarınızı?

- Çünkü anımsamak istemiyorum, diye yanıtladı sorumu. Bunu yaparsam, geleceğin gelmesini engellediğimi ve geçmiş ayaklar altına aldığımı sanacağım. Dünyü bütünüyle unutarak her saatin yeniliğini yaratıyorum. Mutlu olmuş olmak bana yetmiyor kesinlikle. Ölmüş şeylere inanmam ve artık olmamayı hiç olmamış olmak ile bir tutarım.

Düşüncelerimden çok ileride olan bu sözlerden sinirlendim sonunda; geriye çekmek, durdurmak isterdim onu; ama boşunaydı sözlerine karşı çıkmaya çalışmam; zaten Menalque'tian daha çok

kendime sinirleniyordum. Suskun kaldım böylece. O, bazen kafes içindeki bir yırtıcı hayvan gibi oradan oraya gidip geliyor, bazen ateşe eğiliyor, bazen uzun süre susup sonra birden:

- Zavallı beyinlerimiz anılan mumyalamayı becere-bilselerdi keşke! diyordu. Fakat çok zor anılan korumak; en zarif olanlarının içi boşalır, en şehvetli olanlar ise çürüyüp gider: ardından gelen en hoş olanlar en tehlikelileridir. Şimdi pişmanlık duyulan şey, en hoş olandı bir zaman.

Yeniden uzun bir suskunluk ve sonra sürdürüyor sözlerini:

- Yerinmeler, acınmalar, pişmanlıklar, arkadan bakınca, geçmişin sevinçleridir. Geriye bakmayı sevmem ve geçmişimi uzaklarda bırakırım, tıpkı bir kuşun uçmak için gölgesini terketmesi gibi. Of! Michel, her sevinç bizi bekler hep, fakat her zaman yatağı boş bulmak, yalnız olmak ve kendisine bir dul gibi gelinmesini ister. — Of! Michel! Her sevinç, günden güne bozulan çölün kudret helvasına benzer: Platon'un anlattığı, hiçbir tasın içinde alıkonulamayan Ameles kaynağının suyunu andırır. Her an, getirdiği her şeyi alıp götürür.

Daha uzun süre konuştu Menalque; söylediği herşeyi burada aktaramıyorum; ama sözlerinin çoğu içime öylesine güçlü kazındı ki, bir an önce unutmuş olmak isterdim onları; hayır, bana yeni bir şey öğretmemiş oldukları için değil — fakat sözleri, birdenbire düşüncemi bütün çıplaklığıyla önüme koyuyorlardı; öyle bir düşünce ki, onu tüllerle örtmüş ve böylece boğmuş olduğumu umabilmişim neredeyse. İşte böyle geçti bu uykusuz gece.

Sabahleyin Menalque'ı trene kadar götürüp bindirdikten sonra, Marceline'in yanına dönmek için yolda yalnız yürürken, içimin korkunç bir kederle, Menalque' ın hayasız neşesine karşı bir nefretle dolduğunu hissettim; bunun yapay olmasını diledim, yadsımaya zorladım kendimi. Ona yanıt verecek hiçbir şey bulamamış olmama sinirleniyordum; onu mutluluğumdan, aşkımdan kuşkulandıracak birkaç söz söylemiş olduğuma sinirleniyordum. Sonuçta, kuşkulu mutluluğuma, Menalque'ın deyişiyle "sakin mutluluğuma" dört elle sarılıyordum; ne yazık ki, dışlayamıyordum içimdeki kaygıyı. ama bu kaygının aşkın için bir besin olduğunu ileri sürüyordum. Şimdiden küçük çocuğumun bana güldüğünü gördüğüm geleceğe bel bağlıyordum; Çocuğum için ahlâkım kendini yeniden düzenliyor ve sağlamlaştırıyordu... Kuşkusuz, kararlı adımlarla ilerliyordum.

Ne yazık! O sabah eve girdiğimde, henüz ilk odada alışılmamış bir düzensizlik gözüme çarptı. Beni hemşire karşıladı ve ılımlı sözcüklerle, hamileliğin son aşamasına gelmemiş olmasına karşın kanının geceleyin berbat sancılarla, sonra da acılarla kıvranmaya başladığını anlattı; kendini çok kötü hisseden karım doktoru çağırtmış ve geceleyin çabucak gelen doktor hâlâ karımın yanından ayrılmamıştı; sonra, sanırım benim sarardığımı gören hemşire, içimi rahatlatmak isteyerek şimdi her şeyin yolunda gittiğini söylemeye koyulmuştu ki... Marceline'in odasına doğru fırladım.

Oda epey loştu; ilk önce eliyle bana susmamı işaret eden doktoru seçebildim, sonra da hafif karanlıkta tanımadığım bir yüzü. Kaygıyla, gürültü çıkarmadan yatağa yaklaştım. Marceline'in gözleri kapalıydı; korkunç derecede solgun olduğundan öldüğünü sandım ilk bakışta; fakat gözlerini açmadan başını bana doğru çevirdi. Odanın karanlık bir köşesinde, tanımadığım yüzün sahibi çeşitli nesneleri yerleştirip saklıyordu; parıldayan aletler ile pamuklar gördüm; kana bulanmış bir bez parçası gördüm, gördüğümü sandım.. Ayakta sallandığımı hissettim. Neredeyse doktorun üzerine doğru düşüyordum; beni tuttu. Anlıyordum; anlamaktan korkuyordum..

- Ya bebek? diye sordum kaygıyla.

Doktor, omuzlanın kaldırdı üzüntülü bir biçimde. — Ne yaptığının pek farkında olmaksızın yatağa attım kendimi hıçkırarak. Ah! Ansızın oluşan gelecek! Birdenbire ayağımın altındaki toprak kayıp gitmişti; şimdi önümde, bütünüyle içine doğru düştüğüm bomboş bir delikten başka birşey yoktu artık.

Bu noktada her şey karanlık bir anı şeklinde birbirine karışıyor. Oysa Marceline, ilk önceleri çabucak iyileşir gibi olmuştu. Yılbaşı tatilleri bana biraz soluk alma zamanı bıraktığından, günün her saatini onun yanında geçirme olanağı buldum. Yanıbaşında okuyor, yazıyor ya da alçak sesle birşeyler okuyordum ona. Dışarı çıktığımda kesinlikle karıma birkaç çiçek almadan dönmüyordum eve. Ben hasta olduğum sıralarda bana gösterdiği sevecen ilgisini anımsıyor ve onu öylesine aşkla sarıyordum ki, bazen gülüyordu buna, mutluymuşçasına. Umutlarımızı inciten acı olay hakkında tek bir söz bile edilmedi aramızda.

Sonra, damar iltihabı ortaya çıktı; hastalık etkisini yitirmeye başladığı bir sırada, ansızın bir atardamar tıkanması Marceline'i yaşam ile ölüm arasına sokuverdi. Geceydi; kalbimin onunkıyla birlikte durduğunu ya da yeniden attığını hissederek üzerine eğildiğim zamanlar canlanıyor gözümün önünde. Kaç gece böyle bekledim başının ucunda! Bakışlarımı kanından ayırmadan yaşamımdan birazını aşkın gücüyle onunkine aktarabilmeyi umut ederek. Her ne kadar mutluluğu pek düşünmüyorsam da, tek hüznü sevencim Marceline'in arasına gülümsediğini görmektir.

Derslerim yeniden başlamıştı. Derslerimi hazırlamak, anlatmak gücünü nereden buldum acaba?... Anılarım kayboluyor ve haftaların nasıl birbirini izlediğini bilemiyorum. — Bununla birlikte, küçük bir olayı anlatmak isterim size:

Damar tıkanıklığından kısa bir süre sonra, bir sabah vakti; ben Marceline'in yanındayım; biraz daha iyi gibi, ama hareket etmesi yasak henüz; kollarını bile oynatmaması gerekiyor. Su içirmek için üzerine eğiliyorum, içtikten sonra ve ben hâlâ yanında eğilmiş bir durumdayken, hastalığı yüzünden zayıflamış bir sesle benden, gözleriyle işaret ettiği küçük bir kutuyu açmamı rica ediyor. Kutu, orada, masanın üzerinde duruyor; alıp açıyorum; içi kurdeler, kumaş parçaları, değersiz küçük mücevherlerle dolu, — hangisini istiyor acaba? Kutuyu yatağın yanına getiriyorum; içindekileri çıkarıyorum teker teker. Bu mu? Yoksa şu mu?... Hayır, o da değil; biraz tasalandığını hissediyorum.

- İşte! Marceline! İstedığın bu küçük tespih!

Gülümsemeye çalışıyor.

- Sana yeterince iyi bakmadığımdan mı korkuyorsun?

- Oh! Dostum! diye mırıldanıyor. — Ve Biskra'daki konuşmamızı, Tanrı'nın yardımı" dediği şeyi reddettiğimi işitince beni ürkekçe kınayışını anımsıyorum. Biraz kabaca:

- Tek başıma iyileştim, diyorum.

- O kadar çok dua ettim ki senin için, diye yanıt veriyor.—Sevecenlikle, hüznü söylüyor bunu; bakışlarında yalvaran bir kaygı seziyorum... Tespihi alıyor ve yorganının üzerindeki güçsüz elinin içine koyuyorum. Göz yaşları ve aşkla dolu bir bakışla ödüllendiriyor beni, ama ben karşılık veremiyordum buna; bir an ne yapacağımı bilemeden, sıkılmış bir halde öylece duruyordum orada; sonunda daha fazla dayanamayıp:

- Hoşçakal, diyorum ona ve odadan ayrılıyorum düşmanca, sanki oradan kovulmuşçasına.

Bu arada damar tıkanıklığı, çok ciddi bozukluklara yolaçmıştı; kalbin dışarıya attığı korkunç kan pıhtısı, ciğerleri kanlandırıp yoruyor, soluğu tıkıyor, güç ve hırıltılı bir hale gelmesine neden oluyordu. Onu bir daha iyileşmiş göremeyeceğimi düşünüyordum. Hastalık Marceline'e işlemiş, böylece için yerleşip onu damgalamış ve lekelemişti. Yıpranmış bir şeydi artık o.

III

Havalar ısınıyordu. Derslerim sona erer ermez Marce-line'i La Moriniere'e götürdüm; doktor, her türlü ciddi tehlikenin geçtiğini ve iyice kendine gelebilmesi için açık havadan daha iyi bir şeyin olmadığını açıklamıştı. Benimde dinlenmeye epey gereksinim vardı. Tek başıma katlanmak zorunda kaldığım sabahlamalar, bu uzayıp giden iç sıkıntısı ve özellikle Marceline'in damar tıkanıklığı sırasında kalbinin korkunç çarpıntılarını içimde hissetmeme neden olan bir tür bedensel duygudaşlık, bütün bunlar yormuşlardı beni, sanki hasta olan benmişim gibi.

Marceline'i dağa çıkarmayı yeğlerdim; fakat Normandiya'ya dönmeyi çok arzu ettiğini gösterip bunun dışında hiçbir iklimin kendisi için mükemmel olamayacağını ileri sürdü ve yönetimlerini cesaretle üstlendiğim iki çiftliği gidip yeniden görmem gerektiğini bana anımsattı. Bu çiftliklerden sorumlu olduğuma ve bu işte başarılı olmak zorunda bulunduğuma beni ikna etti. Henüz gelir gelmez de tarlalarda koşmaya yüreklendirdi beni... Bu dostça ısrarında, fedakârlığının ya da ona hâlâ gösterilmesi gereken bakım için yanında kaldığımı sanıp yeterince özgür olmadığım düşüncesine kapılmamdan korkmasının epey bir payı olup olmadığını bilmiyorum... Oysa Marceline gittikçe iyileşiyordu; yüzüne kan gelmişti ve hiçbir şey gülümsemesinin daha az hüzünlü olduğunu hissetmenin verdiği rahatlığı sağlayamıyordu bana; korkmadan yalnız başına bırakabilirdim onu.

Çiftlik işlerine döndüm böylece. Çiftliklerde ilk ot hasatı yapılıyordu. Çiçek tozlarıyla, kokularla yüklü hava, sert bir içki gibi başımı döndürdü ilk önce. Geçen yıldan beri hiç solumamışım ya' da yalnızca toz solumuşum gibi geldi bana, çünkü bal gibi içime akıyordu hava. Sarhoşlamışcasına çöktüğüm bayır La Moriniere'e hakimdi; buradan mavi çatılarını, hendeklerinin durgun sularını görüyordum; çevrede bir kısmı biçilmiş, bir diğer kısmı da otla örtülü tarlalar; uzakta ırmağın kıvrımı; daha uzakta geçen sonbahar Charles ile birlikte at üzerinde dolaştığım korular. Bir süredir işittiğim şarkılar yaklaşıyorlardı bana doğru; omuzlarında orak ya da tırmıkla çiftliğe dönen hasatçılardı bunlar. Hemen hemen hepsini tanıdığım bu işçilerin, bana burada neşeyle dolaşan bir gezgin değil de, bir efendi olarak bulunduğumu anımsatmaları epey canımı sıktı. Yaklaşıp onlara gülümsedim, hepsiyle konuştum ve teker teker hatırlarını sordum uzun uzadıya. Henüz sabahleyin Bocage, tarımın durumu hakkında bilgi vermişti bana; zaten düzenli mektuplarıyla çiftliklerdeki en önemsiz olaylardan bile haberim olmasını sağlamıştı hiç aksatmadan. Toprakların işletilmesi hiç fena değildi, hatta Bocage'ın sözleri üzerine umduğumdan bile daha iyiydi. Ancak birkaç önemli konuda benim karar almam bekleniyordu ve ben, birkaç gün boyunca, bir haz duymadan, fakat yıkılmış yaşamımı bu sözde çalışmaya bağlayarak elimden geldiğince bütün işleri yönettim.

Marceline konuk ağırlayacak kadar iyileşir iyileşmez, bazı dostlar bizimle birlikte kalmaya geldiler. Dostça ve gürültülü olmayan tutumları, Marceline'in hoşuna gitti, fakat benim daha gönülden evi terketmeme yol açtı. Çiftlikteki insanların topluluğunu yeğliyordum ben; onlarla birlikte öğrenilecek birşeyler buluyorum gibi geliyordu bana — onlara çok fazla soru sorduğumdan değil değil — hayır, fakat onların yanında duyduğum bir tür sevinci ancak şöyle böyle dile getirebilirim: Bana öyle geliyor ki, bu sevinci onların içinden duyumsuyordum — ve dostlarımız konuşmaya başlamadan önce neler söyleyeceklerini bildiğim halde, bu kabasaba insanları görmek bile sürekli bir hayranlık uyandırıyor bende.

Her ne kadar ilk önceleri, söylendiğine göre, onlara soru sorarken kesinlikle kaçındığım

küçümseyici bir tutumla bana yanıt vermelerine karşın, kısa bir zamanda yanlarında bulunuşuma daha iyi katlanır oldular. Gittikçe daha fazla ilişki kuruyordum onlarla. Çalışmalarını izlemekle yetinmeyip, eğlencelerinde de yanlarında bulunmak istiyordum; dar kafalarının düşünceleri ilgilendirmiyordu beni kesinlikle, fakat yemeklerine katılıyor, şakalaşmalarını dinliyor, neşelerine büyük bir sevgiyle bakıyordum.

Bu, kalbimi Marceline'in kalbinin çarpıntılarıyla çarptıran duygudaşlığın bir tür benzeriydi, her yabancı duygunun — belirsiz değil, fakat kesin, çarpıcı olan — ani bir yankısıydı. Kollarımda hasatçının kırıklığını hissediyordum; yorgundum onun yorgunluğuyla; susuzluğumu gideriyordu onun içtiği bir yudum elma şarabı; şarabın boğazından kayıp aktığını hissediyordum; bir gün içlerinden biri, orağını bilerken baş parmağım kesti derince; acısını içimde duydum, iliklerime kadar.

Sonuçta, bana öyle geliyordu ki, yalnızca gözlerim değildi beni manzara hakkında bilgilendiren, fakat bu acayip duygudaşlığın hiçbir sınır getirmediği bir tür okşamayla hissetmekteydim manzarayı.

Bocage'ın varlığı canımı sıkıyordu; yanana geldiği zamanlar efendi rolü oynamam gerekiyordu ve bundan da hiç hoşlanmıyordum. Hâlâ buyruklar veriyordum -gerekliydi bu- ve işçileri kendime göre yönetiyordum; ama

onlara fazla hükmeder görünmek korkusuyla ata binmiyordum artık. Fakat, varlığımdan rahatsız olmamaları ve benim karşımda kendilerini sıkıkmamaları için aldığım bütün önlemlere karşın, ben, karşılarında kötü bir merakla dopdolu olarak duruyordum hâlâ. Herbirinin varlığı bir giz olmayı sürdürüyordu benim için. Yaşamlarının bir bölümü hep gizleniyormuş gibi geliyordu bana. Yanlarında olmadığım zaman ne yapıyorlardı acaba? Daha fazla eğlenmediklerini kabul edemiyordum. Herbirine, tanımak arzusunda inatçılık gösterdiğim bir giz yakıştırıyordum. Çevrelerinde dolaşıyor, izliyor, gözetliyordum. Sanki karanlıklarından beni aydınlatacak bir ışık bekliyormuşcasına, en kaba doğaya sahip olanlarla ilgileniyordum daha çok.

Beni özellikle çeken birisi vardı içlerinde: Epey güzel, iri yarı, hiç de aptal olmayan, fakat yalnızca içgüdü-leriyle hareket eden biriydi; beklenmedik davranışlarda bulunuyor ve kendini her geçici tepkiye kolayca terk ediveriyordu. Buralı değildi; umulmadık bir biçimde işe alınmıştı. İki gün mükemmel çalışıyor, üçüncü gün ölü denecek derecede sarhoş oluyordu. Bir gece onu görmek için ambara gittim gizlice; kuru otların içine gömülmüş, ağır bir sarhoşluk uykusuna dalmıştı. Ne kadar da uzun bir süre seyrettim onu!... Güzel bir günde geldiği gibi gitti. Hangi yollarda olduğumu bilmek isterdim doğrusu... Aynı günün akşamı onu Bocage'ın kovmuş olduğunu öğrendim.

Bocage'a çok kızmıştım; yanıma çağırttım kendisini.

- Duyduğuma göre Pierre'i kovmuşsunuz, diye söze başladım. Nedenini söyleyebilir misiniz bana?

Elimden geldiğince yumuşatmaya çalıştığım kızgınlığım karşısında şaşırmıştı biraz:

- Beyefendi, çiftliğinde pis bir sarhoşu bulundurmamak istemezlerdi, en iyi işçileri baştan çıkaran birisini...

- Yanımda bulundurmamak istediklerimi ben sizden daha iyi bilirim.

- Beş para etmeyen rezil birisi! Nereden geldiği bile belirsiz. Bu yörede iyi karşılanmaz böyle bir şey... Bir gece buğday ambarım ateşe vermiş olsaydı, beyefendi, memnun olacaktı belki de.

- Yetti ama, yalnızca beni ilgilendirir bu ve çiftlikte bana ait, sanırım; dilediğim gibi yönetirim. Bundan böyle, herhangi bir adam hakkında olumsuz bir karar vermeden önce nedenlerini baha bildirmenizi isterim.

Söylemiştim, Bocage beni çocukluğumdan tanır; her ne kadar sözlerimin söyleniş biçimi epey kırıcı idiye de, buna kızmayacak denli beni çok seviyordu. Hatta beni pek ciddiye almadı bile. Normandiya köylüsü, nedenini kavrayamadığı, yani ilgisini uyandırmadığı şeyleri önemsemez genellikle. Bocage da bu tartışmayı basit bir kapris olarak kabul etmişti.

Ancak ben, konuşmamızı bir azarlama ile noktalamak istemedim ve biraz fazla sert olduğumu düşünerek ekleyebileceğim birşeyler aramaya koyuldum. Kısa bir suskunluktan sonra;

- Oğlunuz Charles, yakında dönmeyecek mi? Diye sormaya karar verdim.
- Beyefendinin onu unutmuş olduğunu sanıyordum, pek az merak ettiklerine göre, dedi Bocage kırılgan bir biçimde.
- Ben, onu unutmak! Aman Bocage, geçen yıl birlikte ' yaptığımız bütün şeylerden sonra nasıl unutabilirim ki onu? Hatta çiftlikler için ona çok güveniyorum...
- Beyefendi, çok iyi kalplisiniz. Charles'ın sekiz gün içinde dönmüş olması gerek.
- Haydi, çok sevindim buna Bocage, — ve onu başımdan savdım.

Bocage'ın hakkı vardı biraz: Elbette Charles'ı unutmamıştım, ama onu pek düşündüğüm de yoktu. Bu kadar sıkı-fıkı bir arkadaşlıktan sonra, onun için üzücü bir ilgisizlikten başka birşey duymayışım nasıl açıklanabilir? Uğraşlarım ile zevklerim geçen yıldakilerin aynıları değildi kesinlikle. İki çiftliğimin, orada çalıştırdığım adamlar kadar beni ilgilendirmedini kabul etmem gerekiyordu; bu adamlarla sık sık görüşmemde Charles'ın varlığı rahatsız edici olacaktı. Çok fazla aklı başındaydı ve kendisine aşırı saygı gösterilmesini sağlıyordu. Dolayısıyla, anısının bende güçlü bir heyecan uyandırmasına karşın, dönüşünün yaklaşmasına endişeyle bakıyordum.

Geldi. — Ay! Çekinmekte ne kadar haklıymışım ve Menalque her türlü anıyı yadsımakla ne iyi ediyormuş! — Charles'ın yerine, başına gülünç bir melon şapka geçirmiş saçma sapan bir beyefendinin girdiğini gördüm. Aman Tanrım! Ne kadar da değişmiş! Rahatsız ve sıkıntılı olmama karşın, beni yeniden görmesinin onda uyandırdığı sevinci çok soğuk karşılamamaya çabaladım; fakat bu sevinç bile canımı sıktı; çok beceriksizceydi ve hiç de içten görünmedi bana. Onu salonda kabul etmiştim ve gece olduğundan yüzünü pekiyi seçemiyordum; ama lambayı getirdikleri zaman favorilerini uzatmış olduğunu gördüm iğrenerek.

O akşamki söyleşimiz tatsız tutsuz bir şeydi daha çok; ardından, onun sürekli çiftliklerde dolaşacağını bildiğimden sekiz gün boyunca buralara gitmekten kaçındım ve çalışmalarım ile konuklarıma adadım kendimi. Sonra, yeniden dışarı çıkmaya başlamam ile yepyeni bir uğraş tarafından teslim alınışım bir oldu:

Oduncular koruları istila etmişlerdi. Her yıl korulardaki ağaçların bir bölümü satılırdı; on iki eşit parçaya bölünmüş olan korular, büyümelerinden umut kesilmiş fidanlarla birlikte, her yıl odun haline dönüştürülen on iki yaşında kesimlik ağaçlar sağarlardı.

Bu iş kışın yapılıyordu ve satış sözleşmesine göre oduncuların kesim alanını ilkbahardan önce boşaltmış olmaları gerekiyordu. Fakat işlemi yöneten odun tüccarı Heurterent baba öylesine vurduğum duymazdı ki, bazen ilkbahar gelip çatığında ağaçların kesim ve taşınma işleri henüz tamamlanmamış olurdu; o zaman kesilmiş kütüklerden yeni filizlerin fışkırdığı görülürdü ve oduncular da kesim alanını boşaltırlarken birçok tomurcuğu tahrip ederlerdi.

Bu yıl alıcı Heurtevent babanın ihmali, bizim endişe sınırlarımızın da ötesindeydi. Artıran kimse olmadığı için kesim alanını çok düşük bir fiyatla ona bırakmak zorunda kalmıştım; o da, her zamanki gibi çıkarına uygun olduğundan emin olarak, çok ucuza malettiği koruluğun ağaçlarını; kesmekte hiç de

elini çabuk tutmuyordu. Bir haftadan öteki haftaya, bir seferinde işçi bulunmadığını, bir başka sefer havanın kötülüğünü, ardından atın hastalanışı, sigorta ödemelerini, diğer işleri..., daha ne bileyim, işte bir sürü şeyi ileri sürerek işi erteleyip geciktiriyordu. Öyle ki, yaz ortasında henüz hiç birşey ortadan kaldırılmış değildi.

Geçen yıl beni çok fazla sinirlendirecek olan bu durumu epey sakin karşılıyordum bu yıl; Heurtevent'in bana yaptığı haksızlığı gizlemiyordum; fakat bu şekilde yerle bir edilen bu korular çok güzeldi ve ben neşe içinde, av hayvanlarını gözetleyerek, izleyerek, engerek yılanlarım ürküterek ve bazen de henüz yaşıyor hissini veren ve kesik yerlerinden birkaç yeşil dal fişkıran devrik ağaç gövdeleri üstünde uzun uzun oturarak dolaşıyordum buralarda.

Sonra birdenbire, Ağustosun ilk onbeş gününün ortalarına doğru Heurtevent adamlarını yollamaya karar verdi. Altısı birden, bütün işi ongün içinde bitireceklerini ileri sürerek geldiler. Koruların kullanılan bölümü hemen hemen La Valterie'ye kadar uzanıyordu; oduncuların işini kolaylaştırmak için yemeklerinin çiftlikten getirilmesini kabul ettim. Bu işle görevlendirilen, ordunun tam anlamıyla çürük olarak — çürük derken kafasından söz ediyorum, yoksa bedensel açıdan bir harikaydı — bize geri gönderdiği Bute adlı soytarının biriydi; adamlarımın arasında isteyerek konuştuklarımdan birisiydi o. Böylece çiftliğe kadar gitmeden de onu görebiliyordum artık. Çünkü tam o sıralarda yeniden evden dışarıya çıkmaya başlamıştım. Birkaç gün boyunca korulardan hiç ayrılmadım. La Moriniere'e yalnız yemek saatlerinde gidiyor ve çoğu kez de insanları sofrada bekletiyordum. İşleri denetliyormuş gibi yapıyordum, ama gerçekte işçileri görüyordum yalnızca.

Bu altı adamlık takıma Heurtevent'in iki oğlu da katılıyordu bazen; biri yirmi, diğeri on beş yaşlarında iri yarı, hafif kambur ve keskin hatlıydılar. Tipleri bir yabancıyı andırıyordu ve gerçekten de annelerinin bir İspanyol olduğunu öğrendim daha sonra. İlk önce kadının buralara kadar gelmiş olabileceğine şaşırdım, fakat gençliğinde eşsiz bir serseri olan Heurtevent'in onunla İspanya'da evlenmiş olduğu anlaşılıyordu. Bu nedenden dolayı da ülkede pek iyi bir gözle bakılmıyordu kendisine. Anımsadığıma göre oğullarından küçük olanına ilk rastlayışım yağmur altında olmuştu; içine çalı çırpı yığılmış yüksek bir arabanın en tepesinde yalnız başına oturuyordu; orada dalların arasına kaykılmış, ülkede hiç işitmediğim acayip bir şarkı söylüyor ya da daha doğrusu avazı çıktığı kadar bağıırıyordu. Arabayı çeken atlar yolu bildiklerinden kendi başlarına gidiyorlardı. Bu şarkının bende yarattığı etkiyi anlatamam; çünkü buna benzer bir şarkıyı Afrika'da duymuştum yalnızca... Kendinden geçmiş olan çocuk sarhoş gibi görünüyordu; yanımdan geçerken dönüp bana bakmadı bile. Ertesi gün Heurtevent'in oğlu olduğunu öğrendim. Onu yeniden görmek ya da hiç olmazsa beklemek için geç saatlere kadar kesim alanında kalıyordum. Kısa sürede kesilmiş bütün ağaçlar boşaltıldı. Heurtevent'in oğulları yalnızca üç kez geldiler. Gururlu görünüyorlardı ve ağızlarından tek kelime bile almayı başaramadım.

Buna karşılık Bute, dereden tepeden konuşmayı seviyordu; ona öyle bir biçimde davrandım ki, kısa zamanda bana her şeyin söylenebileceğini anladı; bundan sonra hiç sıkılmadı ve ülkeyi bütün çıplaklığıyla gözlerimin önüne serdi. Gizinin üzerine eğildim büyük bir açlıkla. Gizi, hem beklentimin ötesindeydi, hemde beni tatmin etmiyordu. Görüntünün altında homurdanan şey orada değil miydi? Yoksa, belki de yeni bir ikiyüzlülük müydü bu? Her neyse! Gotların belirsiz olaylar tarihine yaptığım gibi Bute'ü de aynı şekilde sorguluyordum. Öykülerinden, başıma vuran ve benim tedirgince içime çektiğim bulanık bir buğu deryası yükseliyordu. Ondan ilk önce Heurtevent'in kendi kızıyla yattığını öğrendim. En küçük bir ayıplamam, onu gizlerini açmaktan caydıracak diye korkuyordum; güldüm bu yüzden; merakım kışkırtıyordu beni.

- Ya anne? Bir şey demiyor mu?

- Anne mi! O öleli tam on iki yıl oluyor... Adam döverdi onu.

- Ailede kaç kişiler hepsi?

- Beş çocuk. Erkek çocukların en büyüğü ile en küçüğünü gördünüz. Güçlü olmayan ve papaz olmak isteyen bir tane daha var, on altı yaşında. Ve sonra, büyük kızın babadan olmuş iki çocuğu var...

Yavaş yavaş daha birçok şey öğrendim, Heurtevent ailesinin evi pis kokulu berbat bir yerd ve imgelemim, ben ne yaparsam yapayım, bunun çevresinde dönüp duruyordu tıpkı et üstündeki bir sinek gibi;

- Bir gece, büyük oğlan genç bir hizmetçi kıza tecavüz etmeye kalkışmış; ancak kız çırpındığından baba işe karışarak oğluna yardım etmiş ve iri elleriyle kıızı zaptetmiş; bu sırada ortanca oğlan, üst katta dua etmekteymiş sessizce, en küçük olan ise olayı seyrederek eğleniyormuş. Tecavüze gelince, pek de güç olmadığını sanıyorum, çünkü yine Bute'un anlattığına göre, hizmetçi kız bunun tadını alınca kısa bir süre sonra küçük papazı baştan çıkarmaya kalkışmış.

- Ve deneme başarılı olamamış mı? diye sordum.

- Kendini tutuyor hâlâ, ama pek de güçlü değil artık, diye yanıtladı Bute.

- Başka bir kıızı daha olduğunu söylemedin mi?

- Bulduğu herkesle yatar ve üstelik hiçbir şey de istemez. Hatta biri hoşuna gitse, üstüne para verecek olan odur. Fakat babanın evinde yatmaya gelmez, yoksa fena çarpılır insan. Ailede herkesin istediğini yapmaya hakkı var, fakat bunun diğerlerini ilgilendirmemesi gerek, der baba. Çiftlikten kovduğunuz genç, Pierre, bununla övünmedi hiç, ama bir gece kafası yarılmadan çıkamadı evden. O zamandan beri, şatonun koruluğunda eğleniyor herkes.

Bunun üzerine bakışlarımla onu yüreklendirerek:

- Sen de denedin mi bunu? diye sordum.

Adet yerini bulsun diye gözlerini yere dikti ve sırtarak:

- Arasıra, dedi. Hemen sonra gözlerini kaldırdı: — Bocage babanın çocuğu da.

- Bocage babanın hangi çocuğu?

- Alcide, çiftlikte yatıp kalkan. Beyefendi onu tanımıyor mu yoksa?

Bocage'ın bir başka oğlunun bulunduğunu öğrenmekten şaşkına dönmüştüm.

- Evet doğru, diye devam etti Bute, geçen yıl amcasının yanındaydı. Fakat Beyefendinin ona korularda raslamamış olması şaşılacak şey; hemen her akşam kaçak avlanır.

Bute bu son sözcükleri daha alçak bir sesle söylemişti. Bana baktı ısrarla ve ben de gülmem gerektiğini anladım. Bunun üzerine tatmin olan Bute sürdürdü konuşmasını:

- Beyefendi kaçak avcılık yapıldığını biliyor nasıl olsa. Aman! Korular öylesine büyük ki, bu tür bir avcılık pek zarar vermiyor onlara.

Kaçak avlanmaya karşı çok az hoşnutsuz görünmem üzerine, bundan cesaret alan ve bugün düşündüğüme göre, Bocage'a biraz zarar vermekten mutluluk duyan Bute. bana Alcide'in tuzaklarını hazırladığı çukurları gösterdi, sonra da onu suçüstü yakalayacağımdan hemen hemen emin olabileceğim çitteki bir yeri açıkladı. Burası, bir bayırın tepesinde, koruların sınırını oluşturan çitteki dar bir delikti ve Alcide saat altıya doğru buradan geçmeyi bir alışkanlık haline getirmişti. Oraya, Bute ile ben, epey eğlenerek iyice gizlenmiş bakır bir tel gerdik. Sonra, bana kendisini ele

vermeyeceğime yemin ettiren Bute, bu işe bulaşmak istemeyerek çekip gitti. Bayının diğer tarafına yatıp bekledim.

Üç akşam boyunca bekledim boşu boşuna. Bute'ün beni kandırdığına inanmaya başlıyordum... Dördüncü akşam, en sonunda, hafif ayak seslerinin yaklaştığını işitiyorum. Kalbim çarpıyor ve kaçak avcılık yapan kişinin dehşetli tutkusunu anlıyorum birden... Tuzak öylesine iyi yerleştirilmiş ki, Alcide dosdoğru oraya geliyor. Ansızın, yere uzanmış görüyorum onu, ayak bileğinden yakalanmış bir halde. Kurtulmak istiyor, yere düşüyor yeniden ve bir av hayvanı gibi debeleniyor. Fakat onu yakalıyorum hemen. Yeşil gözlü, solgun sarı saçlı, kurnaz görünümlü yaramaz bir velet. Beni tekmeliyor; sonra hareketsiz kalınca ısırmağa çalışıyor, ısıramayınca da o zamana kadar işitmediğim en berbat küfürleri savurmaya başlıyor. Sonunda dayanamayıp kahkahalarla gülüyorum. O zaman birden duruyor, bana bakıyor ve daha alçak bir sesle:

- Yabani herif, sakatladınız beni, diyor.
- Göster bakayım.

Çorabını sıyrıp ayakkabısının üzerine indiriyor ve üzerinde hafif pembe bir izin çok güç seçildiği ayak bileğini gösteriyor.

- Hiç birşey değil bu.

Gülümsüyor biraz, sonra sinsice:

- Babama gidip tuzakları sizin kurduğunuzu söyleyeceğim.
- Yok ya! Bu tuzak seninkilerden biri.
- Elbette, bunu sizin koymadığınız kesin.
- Neden olmasın?
- Bu kadar iyi beceremezsiniz. Nasıl koyduğunuzu gösterin bana.
- Sen öğret...

O akşam yemeğe çok geç döndüm, nerede olduğum bilinmediğinden Marceline merak içindeydi. Ancak ona, altı tuzak kurduğumu ve Alcide'e homurdanmak şöyle dursun üstüne üstlük on kurşun verdiğimi söylemedim.

Ertesi gün, Alcide ile birlikte tuzakları kaldırmaya gittiğimde, iki tavşanın kapanlara yakalanmış olduğunu görmek çok hoşuma gitti; tavşanları ona bıraktım elbette. Av mevsimi henüz açılmamıştı. İnsanın kendisini tehlikeye atmadan başkalarına gösteremeyeceği bu av hayvanları ne oluyordu acaba? Alcide bunu bana açıklamayı reddediyordu. Sonunda yine Bute'ten öğrendim ki, bu hayvanları gizlice satın almada Heurtevent tam bir üstattı ve en küçük oğlu onunla Alcide arasında komisyonculuk yapıyordu. Böylece bu korkunç ailenin içine zamanından önce mi girecektim? Nasıl bir tutkuyla kaçak avcılık yaptım!

Her akşam Alcide'i buluyordum; çok sayıda tavşan yakaladık, hatta bir seferinde bir de karaca; güçlükle yaşıyordu henüz. Alcide'in onu öldürmekten duyduğu zevki tüylerim ürpererek anımsarım hâlâ. Karacayı, Heurtevent'ın oğlunun geceleyin gelip alabileceği güvenli bir yere bıraktık.

Bundan böyle, ağaçları boşaltılmış korular bana pek çekici gelmediği için, gündüzleri evden isteyerek çıkmamaya başladım. Hatta çalışmaya çabaladım; amaçsız sıkıcı bir çalışma — çünkü dersimi tamamlar tamamlamaz bu işi sürdürmeyi reddetmişim — verimsiz bir çalışma, kırlardaki en önemsiz bir şarkı, en küçük bir gürültü bile dikkatimi dağıtıveriyordu hemen; her bağırış bir çağrı oluyordu benim için. Kaç kez hiçbir şeyin geçmediğini görmek için okumayı bırakıp

pencereye koştum! Kaç kez birden dışarıya fırlayarak ... gösterebildiğim tek dikkat, bütün duyularımın dikkatiydi.

Fakat gece olunca — ve artık daha çabuk gece oluyordu — o zamana kadar güzelliğinden kuşulanmadığım bizim saatimiz başlıyordu ve hırsızların evlere girişi gibi evden dışarıya çıkıyordum ben de. Gözlerim gece kuşları gibi olmuştu. Daha kıvrak ve daha yüksek otları, daha büyük ağaçları seyrediyordum hayranlıkla. Gece herşeyi yoğunlaştırıyor, uzaklaştırıyor, toprağı ırak kılıp yüzeyi derinleştiriyordu. En düz keçi yolu bile tehlikeli görünüyordu. Her yerden karanlık bir varoluşu yaşayanların uyandıkları hissediliyordu.

- Baban şimdi senin nerede olduğunu sanıyor?

- Hayvanlara baktığımı, olur da.

Alcide, biliyordum, orada güvercinlerin ve tavukların yanında yatıyordu; geceleri ahıra kapatıldığından çatıdaki bir delikten çıkıyordu dışarıya; giysilerinde kümesin sıcak kokusu vardı hep...

Sonra ansızın, avlar toplanır toplanmaz, vedalaşmadan, hatta bana "yarın görüşürüz" bile demeden, bir kapıdan giriyormuşçasına gecenin içine dalıyordu. Köpeklerin onun hatırına sustuğu çiftliğe dönmeden önce küçük Heurtevent'ı bulduğunu ve yiyeceği ona teslim ettiğini biliyordum. Ama nerede? Arzumun bir türlü öğrenemediği şey buydu işte; tehditler, hileler fayda etmedi; Heurtevent'ler kendilerine yaklaşılmamasına izin vermiyorlardı. Ve deliliğim nerede ağır basıyordu, bilemiyorum: Sürekli önümden kaçan saçma sapan bir gizi izlemekte mi? Belki de merakın zorlamasıyla bu gizi yaratmakta mı? — Peki ama, Alcide benden ayrılınca ne yapıyordu? Çiftlikte mi yatıyordu gerçekten? Yoksa çiftçiyi mi inandırıyor bu? Of! Boşuna sokuyordum burnumu bu işe, bana karşı olan güvenini artıramadan saygısının azalmasına neden oluyordum yalnızca ve bu durum beni hem zıvanadan çıkarıyor, hem de üzüyordu.

O ortadan kaybolunca, korkunç bir yalnızlığa gömülüyordum birden; tarlalardan, çiyle ağırlaşp, geceden, vahşi bir yaşamdan ve anarşiden sarhoşlanmış, ıslak, çamurlu, yapraklarla örtülü otlar üzerinden yürüyerek eve dönüyordum. Uzaktan, uyuyan La Moriniere'de, Marceline'in oda lambası sakın bir deniz feneri gibi bana rehberlik ediyordu sanki; geceleri böyle dışarı çıkmadan uyuyamayacağıma inandırmıştım karımı. Doğruydı: Nefretle giriyordum yatağa ve ambarda yatmayı yeğlerdim gerçekten.

Av hayvanı çok boldu bu yıl. Tavşanlar, ada tavşanları, sülünler yakalanıyordu arka arkaya. Herşeyin istenildiği gibi gittiğini gören Bute, üç akşam sonra bize katılmaktan büyük haz almaya başladı.

Kaçak avcılığın altıncı akşamı, on iki tuzaktan ikisini bulabildik yalnızca; gündüzün bir arama tarama yapılmıştı Bute, demir tel işe yaramadığından yeniden bakır tel satın almak için yüz kuruş istedi benden.

Ertesi gün, bu on tuzağı Bocage'ın evinde görmek sevindirdi beni ve gayretkeşliğini beğendiğimi göstermem gerekti. İşin komiği, geçen yıl, ele geçirilen her tuzak için on kuruş ödemeye söz vermiştim düşüncesizce; böylece yüz kuruş vermem gerekti Bocage'a. Bu arada, yüz kuruşuyla Bu te bakır tel satın alıyor. Dört gün sonra, aynı hikâye; on tuzak yakalanıyor yeniden. Bir kez daha yüz kuruş Bute'e, yüz kuruş da Bocage'a. Onu kutladığımda:

- Kutlanılması gereken, diyor, ben değilim. Alcide.

- Ya!

Fazla şaşkınlık göstermek insanı ele verebilir; kendimi tutuyorum.

- Evet, diye devam ediyor Bocage, ne yaparsınız Beyefendi, ben epey yaşlıyım ve çiftlikten ayrılamıyorum. Benim yerime küçük dolaşıyor koruları; koruları iyi tanır, şeytan gibidir ve tuzakların nerede aranacağını ve bulunacağını benden daha iyi bilir.

- Kolayca inanıyorum buna Bocage.

- Beyefendinin tuzak başına verdiği on kuruştan beşini ona bırakıyorum sonuçta.

- Tabii, hak ediyor bunu. Vay canına! Beş günde yirmi tuzak! İyi çalışıyor. Kaçak avcılarının yapacağı tek şey bundan vazgeçmek. İddiaya girerim, dinleneceklerdir artık.

- Nerde! Tuzaklar yakalandıkça, daha fazlasını buluyoruz beyefendi. Av hayvanları pahalıya gidiyor bu yıl ve onlara bir kaç kuruşa mal olan...

Bana öylesine iyi oyun oynamışlardı ki, az kalsın Bocage'ın da bu işte parmağı olduğunu sanacaktım. Ve bu olayda asıl canımı sıkan, Alçide'in üç kollu ticareti değil, fakat beni bu şekilde aldatmasıydı. Peki daha sonra ne yapıyorlardı bu parayı, Bute ile o? Hiçbir şey bilmiyorum; bu tür insanlar hakkında hiçbir şey bilemeyeceğim. Yalan söyleyeceklerdir hep, aldatmak için aldatacaklardır beni. O akşam Bute'e yüz kuruş yerine on frank verdim; bunun sonuncu olduğunu ve eğer tuzakları ele geçerse bir daha karışmayacağımı söyledim.

Ertesi gün Bocage'ın geldiğini görüyorum; cam çok sıkkın görünüyor, hemen bende ondan daha sıkıntılı oluyorum. Ne oldu ki acaba? Bocage, Bute'ün çiftliğe ancak sabaha karşı döndüğünü anlatıyor bana; bir Polonyalı gibi sarhoşmuş Bu te; Bocage daha ağzını açar açmaz, Bute ona çok pis küfürler savurmuş, sonra da üzerine atılmış, yumruklamış...

- Eh, ne yapalım, dedi Bocage, ona yol vermek için beyefendinin bana yetki (bir an bu sözcük üzerinde duraksıyor), yetki verip vermeyeceğini öğrenmeye gelmiştim.

- Düşüneceğim bunu, Bocage. Size saygıda kusur etmesine çok üzüldüm. Anlıyorum.. Beni yalnız bırakın da düşüneyim ve iki saat sonra gelin buraya.

Bocage çıkıyor.

Bute'ü alıkoymak, Bocage'a çok kötü hakaret etmektir; Bute'ü kovmak ise, onu intikam almaya zorlamaktır. Her neyse, ne olacaksa olsun; zaten tek suçlu da benim... Ve Bocagea gelir gelmez:

- Bute'e, artık kendisinin burada görülmek istenmediğini söyleyebilirsiniz.

Sonra beklemeye başlıyorum. Bocage ne yapıyor? Bute ne diyor? Skandalin birkaç yankısı ancak akşamleyin kulağıma ulaştı. Bute konuşmuştu. Bunu ilk önce Bocage'ın evinden gelen bağırlardan anlıyorum; küçük Alcide'i dövüyorlar.— Bocage gelir neredeyse; geliyor, İhtiyar adımlarının yaklaştığını duyuyorum ve kalbim av hayvanları için çarptığından daha fazla çarpıyor. Dayanılmaz bir an! Bütün büyük duygulardan söz edilecek; ben de onu ciddiye almaya zorlanacağım. Acaba ne gibi açıklamalar uydurmalı? Kimbilir ne kadar kötü oynayacağım! Of! Rolümü bırakmak isterdim... Bocage içeri giriyor. Söylediklerinden hiçbir şey anlamıyorum. Saçma sapan bir şey bu: Söylediklerini tekrar ettirmeliyim ona. Sonunda şunları kavrayabiliyorum: Bute'ün tek suçlu olduğunu sanıyor; inanılmaz gerçek ellerinin arasından kayıyor; sanki ben Bute'e on frank vermişim, ne yapmak için olsun ki? Bunu kabul edemeyecek kadar çok fazla Normandiyalı. Bu on frangı Bute çalmıştır, kesin bu; bu parayı ona verdiğimi ileri sürerek hırsızlığa yalanı da katıyor; hırsızlığını gizlemek için uydurduğu birşey işte; Bocage'a yutturamaz bunu... Kaçak avcılığa gelince, ondan hiç söz edilmiyor

bile. Bocage'ın Alcide'i dövmesi, küçüğün dışarıda gecelemeşi yüzünden.

Of be! Kurtuldum; Bocage'ın gözünde herşey yolunda hiç olmazsa. Ne de aptal şu Bute! Elbette, kaçak avlanmak için büyük bir istek duymuyorum bu akşam.

Artık herşeyin bittiğini sanıyordum, fakat bir saat sonra Charles karşımda. Hiç de şaka yapar gibi bir hali yok; henüz uzaktan babasından daha fazla kafamı şişirecekmiş gibi görünüyor. Oysa geçen yıl.....

- Eh Charles! görünmüyordun uzun zamandır.
- Beyefendi beni görmek isteseydi, çiftliğe gelmesi yeterli olurdu. Çok şükür, ne korularla, ne de gecelerle yapılacak işim var benim.
- Ya! Demek baban sana anlattı ki...
- Babam bana hiçbir şey anlatmadı, çünkü babam hiçbir şey bilmiyor. Bu yaşta, efendisinin kendisini hiç takmadığını öğrenmesine ne gerek var?
- Dikkat et Charles! çok ileri gidiyorsun..
- Hay Allah, efendi olan sîzsinsiz! Ve canınızın istediğini yaparsınız.
- Charles, çok iyi biliyorsun ki ben kimseyle alay etmedim ve eğer canımın istediğini yapıyorsam, bunun benden başka kimseye bir zararı yok.

Omuzlarını silkti hafifçe.

- Çıkarlarınıza kendiniz saldırdığınız sürece onların korunmasını nasıl isteyebilirsiniz?. Aynı anda hem koruyucuyu, hem de kaçak avcıyı koruyamazsınız.

—Neden?

- Çünkü, o zaman ... Ah! Bakınız beyefendi, bütün bunlar benim için çok kötü şeyler ve efendimin yakalanan kişilerle bir çete oluşturduğunu ve onlarla bir olup kendisi için yapılan işi bozduğunu görmek hoşuma gitmiyor işte.

Charles, gittikçe kendinden daha emin bir sesle söylüyor bunları. Hemen hemen soylu bir -biçimde duruyor karşımda, favorilerini kestirmiş olduğunu farkediyorum. Söyledikleri epey doğru zaten. Ve ben sustuğum için (ona ne söyleyebilirim ki?), o sürdürüyor sözlerini:

- İnsanın sahip olduğu şeylere karşı görevleri vardır, bunu bana beyefendi öğretmişti geçen yıl, ancak şimdi unutmuş görünüyor. Bu görevleri ciddiye almak ve onlarla oynamaktan vazgeçmek gerekir..., yoksa insan sahip olmayı hak etmiyor demektir.

Bir cin suskunluk.

- Bütün söyleyeceklerin bu mu?
- Bu akşamlık bu kadar, evet beyefendi: fakat bir başka akşam, eğer beyefendi beni buna zorlarsa, beyefendiye babam ile benim La Moriniere'i terk edeceğimizi söylemeye gelirim belki de.

Ve beni hafifçe selamlıyarak dışarı çıkıyor.

Düşünecek zamanı henüz buluyorum:

- Charles!

Kahretsin, hakkı var... Fakat, eğer sahip olmak buna denirse!.. Charles! Ardından koşuyorum: gecenin içinde ona yetişiyorum ve çabucak ani kararımı sağlamlaştırmak için.

- La Moriniere'i satışa çıkarttığımı babana haber verebilirsin.

Charles ciddi bir biçimde selam veriyor ve tek kelime etmeden uzaklaşıyor.

Hepsi anlamsız bunların...

Marceline, bu akşam yemeğe inemiyor ve bana rahatsız olduğu haberini iletiyor. Aceleyle ve yüreğim daralarak odasına çıkıyorum. İçimi rahatlatıyor hemen. "Sadece bir nezledir" diye umuyor. Üşütmüş.

- Üzerine bir şeyler alamaz mıydın?
- İlk titreyişten sonra şalımı aldım oysa.
- Onu titreyişten sonra değil, önce almalıydın,

Bana bakıp gülümsemeye çalışıyor ... Ah! Belki, de kötü başlayan bir gün beni sıkıntı içine atıyor — bana yüksek sesle "Yaşayışım la bu kadar mı ilgilisin?" dese bile, daha iyi işitemeyecektim onu. Gerçekten herşey dağılıyor çevrede; elimin kavradığı hiçbir şeyi yine elim tutmayı bilemiyor bir türlü... Marceline'e doğru atılıyor ve solgun şakaklarını öpücüklere boğuyorum. İşte o zaman, artık kendisini tutamıyor ve omuzumda hıçkırarak ağlıyor.

- Oh! Marceline! Marceline! Gidelim buradan. Başka yerde, seni Sorrente'de sevdiğim gibi seveceğim yine. Değiştiğimi sandın, öyle değil mi? Fakat başka yerde, aşkımızı hiçbir şeyin değiştirmedini anlıyacaksın iyicene.

Üzüntüsünü geçiştirebilmiş değilim henüz, ama şimdiden öylesine umutlanmış ki!

Mevsim ilerlemiş değildi, fakat hava nemli ve soğuktu, ve gül fidanlarının son goncaları henüz açmadan soluyorlardı. Konuklarımız çoktan terketmişlerdi bizi. Marceline evi kapama işleriyle ilgilenemeyecek kadar hasta değildi ve beş gün sonra hareket ettik.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Böylece, bir kez daha, avucumun içine almaya çalıştım aşkımı. Ama sakın bir mutluluğa gereksinim var mıydı acaba? Marceline'in bana verdiği ve bana gösterdiği mutluluk, kendini yorgun hissetmeyen insanın dinlenmesi gibi bir şeydi. — Fakat onun yorgun olduğunu ve aşkıma gereksinim duyduğunu anlayınca, onu bağırma bastım ve sanki benim buna gereksinim varmış gibi davrandım. Acısını hissediyordum dayanılmaz bir biçimde; onu bu acıdan kurtarmak için seviyordum.

Ah! Coşkulu ihtimamlar, sevecen uykusuz geceler! Başkalarının eylemlerini aşırıya götürerek inançlarını

canlandırması gibi, ben de aşkımı geliştirdim. Ve size söylediğim üzere, Marceline kendini topluyordu umuduna kapılarak. Büyük bir gençlik vardı hâlâ onda; bende de büyük umutlar olduğunu sanıyordu. — Yeni bir halayına çıkarcasına Paris'ten kaçtık. Fakat gezimizin benüz ilk gününde sağlığı bozulmaya başladı; Neuchâtel'de durmak zorunda kaldık.

Yeşil kıyıları olan bu gölü ne çok sevdim! Alpler ile hiç ilgisi olmayan ve sularının bir bataklık suları gibi iyice toprağa karıştığı ve kamışlar arasında süzüldüğü bu gölü. „Çok konforlu bir otelde göle bakan bir oda bulabildim Marceline için; bütün gün yanından hiç ayrılmadım.

Sağlığı çok az iyi olduğundan, hemen ertesi gün Lausanne'dan bir doktor getirttim. Hiç gereği olmamasına karşın, karımın ailesinde başka verem olayı bilip bilmediğimi öğrenmek istedi ısrarla. Evet, diye yanıtladım; oysa böyle bir olay bilmiyordum; ama. benim de az kalsın veremden ölme noktasına geldiğimi ve beni tedavi etmeden önce Marceline'in asla hasta olmadığını söylemek hoşuma gitmiyordu. Ben her şeyi damar tıkanıklığına bağladım, ancak doktor bunda raslantısal bir nedenden başka birşey görmek istemedi ve hastalığın çok öncelere uzandığını belirtti. Bize, Marceline'i iyileştireceğini söylediği yüksek Alpler'in açık havasını ısrarla salık verdi; ve benim arzum bütün kışı Engadine'de geçirmek olduğu için, Marceline yolculuğa katlanabilecek kadar iyileşir iyileşmez yeniden yola koyulduk.

Yol boyuncaki her duyguyu sanki birer olaymış gibi anımsıyorum. Hava açık ve soğuktu; en kalın kürklerimiz yanıma almıştık... Coire'da otelin bitip tükenmez gürültüsü, hemen hemen bütün gece uyutmadı bizi. Yorulduğumu hissetmeyeceğim beyaz bir geceden neşeyle yararlanabilirdim, ama Marceline... Ve eğer karım bu gürültüye karşın uyuyabilseydi, bu denli sinirlenmeyecektim bu gürültüye. Uykuya öylesine gereksinimi vardı ki! — Ertesi gün şafaktan önce yola koyulduk; Coire'ın yolcu arabasındaki yerlerimizi önceden ayırtmıştık; at değiştirme yerlerinin iyi düzenlenmiş olması, Saint-Moritz'e bir günde varılmasını sağlıyordu.

Tiefenkasten, le Julier, Samaden .... hepsini anımsıyorum saati saatine; havanın yepyeni niteliğini ve sertliğini; atların çingiraklarının sesini; açlığını; öğlen-leyin küçük kır lokantısının önünde verilen molayı; çorbanın içine kırdığım çiğ yumurtayla kara ekmeği ve buruk şarabın soğukluğunu, — Bu kaba-saba yemekler, Marceline için hiç de uygun değildi; yolculuk için yanımıza almayı akıl ettiğim birkaç kuru bisküviden başka hemen hiçbir şey yiyemedi. — Gözlerimin önüne geliyor günün batışı, ormanların yamaçlarına doğru gölgelerin

hızla yükselişi; sonra bir mola daha. Hava daha canlı ve daha sert oluyor gittikçe. Araba durunca, herkes içine

gömülüyor gecenin ve de berrak sessizliğin; berrak... evet başka sözcük yok bunun için. En küçük bir gürültü, yetkin niteliğini ve bütün sesliliğini kazanıyor bu acayip saydamlıkta. Yeniden yola çıkıyoruz gecenin içinde. Marcel ne öksürüyor... Of! Dinmeyecek mi öksürüğü? Süse posta arabasını anımsıyorum yine. Bundan daha iyi öksürüyordum gibi geliyor bana: Çok fazla güç harcıyor. ..Ne kadar da zayıf ve değişmiş görünüyor; bu haliyle karanlıkta zor tanırım onu. Beti benzi atmış iyicene! Burun delikleri böyle iki kara delik olarak mı görünürdü önceleri? — Of! Korkunç öksürüyor. Hastalığımda bana göstermiş olduğu ilgilerin en açık sonucu bu. Duygudaşıktan nefret ediyorum; her türlü bulaşma bunun içinde saklı; insan yalnızca güçlülerle duygudaşıklıkta bulunmalı. — Of! Gerçekten dayanamıyor artık! Bir an önce varsak!.. Ne yapıyor?.. Mendilini alıyor; dudaklarına götürüyor; arkasını dönüyor... Korkunç! O da mı kan tüküreyecek yoksa? — Şiddetle elinden çekip alıyorum mendili. Fenerin loş ışığında bakıyorum ... Bir şey yok. Fakat kaygımı çok belli ettim; Marceline hüznle gülümsemeye çalışıyor ve mırıldanıyor:

- Hayır, henüz değil.

Sonunda varıyoruz. Tam zamanında gelmişiz; Marceline güçlükle ayakta durabiliyor. Bizim için hazırlanmış olan odalardan hoşnut kalmıyorum; geceyi bu odalarda geçirip yarın değiştireceğiz. Hiçbir şey bana bu kadar güzel ve ucuz görünmemiştir. Kış mevsimi henüz başlamamış olduğundan, bu büyük otel hemen hemen bomboş; istediğimi seçebilirim. Geniş, aydınlık ve sade döşenmiş iki odayı tutuyorum; odalara bitişik büyük bir salon dışarıya doğru çıkık geniş bir pencereyle son buluyor, buradan hem iğrenç mavi göl. hem de yamaçları ya çok ağaçlıklı ya da çok çıplak olan ne idüğü belirsiz yalçın bir tepe görülebiliyor. Yemek servisini burada yapacaklar. Bu otel dairesi çok pahalı, ama ne önemi var ki! Doğru artık dersim yok ama. La Moriniere'i sattırıyorum. Sonrasını göreceğiz nasıl olsa... Zaten paraya ne gereksinim var? Bütün bunlara ne gereksinim var?... Güçlüyüm artık... Tam bir servet değişimi, insanı tam bir sağlık değişimi kadar eğitmelidir, diye düşünüyorum... Marceline'in konfora gereksinimi var; zayıf o... Ah! Onun için o kadar çok şey harcamak istiyorum, o kadar ki .... Bu konfordan hem nefret ediyor, hemde zevk alıyordum. Nefsime düşkünlüğümü onun içinde yıkıyor, temizliyor, sonra da serseri olmasını istiyordum.

Bu arada Marceline iyiye doğru gidiyordu ve sürekli ilgim başarılı oluyordu. Yemek yemekte güçlük çektiğinden, iştahını açmak için en güzel, en çekici yemekleri ısmarlıyordum; en iyi şarapları içiyorduk. Hergün bir başkasını denediğimiz bu yabancı bağların şarapları beni öylesine eğlendiriyordu ki, Marceline'in de bundan çok hoşlandığını düşünüyordum. Bunlar buruk Ren şaraplarıydı, başdöndürücü erdemiyle içimi dolduran şurubumsu Tokay'lardı. Acayip bir Barbagrisca'yı anımsıyorum, tek bir şişesi kalmış olduğundan çok farklı lezzetinin diğer şişelerinde de bulunup bulunmadığım öğrenemedim .

Hergün arabayla dolaşmaya çıkıyorduk; sonra kar yağınca, boynumuza kadar kürklere bürünüp kızakla çıkmaya başladık. Yüzüm ateş ateş, iştahlı, sonra da uyku dolu olarak dönüyordum. —

Bununla birlikte, her türlü çalışmadan vazgeçmiş değildim ve söylemek zorunda olduğumu hissettiğim şeyler üzerinde hergün düşüncelere dalacak bir saatten fazla bir zaman buluyordum. Artık tarih, sözkonusu bile değildi; uzun zamandır tarihsel çalışmalarım, beni ancak bir psikolojik araştırma aracı olarak ilgilendiriyordu. Geçmişte karışık benzerlikler gördüğümü sandığım zaman, geçmişe yeniden nasıl dört elle sarılabildiğimi söylemiştim; ölüleri sıkıştırmak gücüyle onlardan yaşam hakkında birkaç gizli bilgi elde ettiğimi ileri sürme cesareti göstermiştim... Şimdi genç Athalaric'in kendisi benimle konuşmak için mezarından kalkabilirdi; artık dinlemiyordum geçmişi.

— Ve eski bir yanıt nasıl tatmin edebilirdi benim bu yeni sorunumu: — İnsan daha ne yapabilir? İşte bence öğrenilmesi gereken buydu. İnsanın bu zamana kadar söyledikleri, söyleyebileceklerinin hepsi midir? Kendinde bilmediği hiçbir şey yok mu? Söylediklerini tekrarlamaktan başka bir şey kalmıyor mu geriye?... Ve bende, kültürlerin, edeplerin, ahlâkların. örttükleri, gizledikleri, boğdukları dokunulmamış zenginliklerin karışık duygusu büyüyordu günden güne.

O zamanlar bir tür bilinmeyen buluşlar için doğmuşum gibi geliyordu bana; karanlık araştırmama acayip bir tutkuyla bağlıydım ve böyle bir araştırma içinde araştırmacının, kendinden kültürü, edebi ve ahlâkı söküp atmak zorunda olduğunu biliyordum.

Başkalarında ancak en vahşi belirtilerden tat almaya alışmış, herhangi bir zorlamanın bu belirtileri bastırmasından üzüntü duymaya başlamıştım. Neredeyse dürüstlükte, kısıtlamalardan, uzlaşmalardan ya da korkudan başka bir şey görmüyordum. Dürüstlüğü güç elde edilen birşey olarak sevmek hoşuma giderdi; ama göreneklerimiz ona bir sözleşmenin karşılıklı ve bayağı şeklini vermişti. İsviçre'de konforun bir parçasıdır o. Marceline'in ona gereksinimi olduğunu anlıyordum; ama yine de düşüncelerimin yeni akışını ondan gizlemiyordum. Henüz Neuchâtel'de, duvarlardan ve yüzlerden taştan bu dürüstlüğü övmeye kalkışınca:

- Benimki fazlasıyla yetiyor bana, diyerek aldım sözü elime; dürüst insanlardan iğreniyorum. Onlardan korkacak birşeyim olmadığı gibi öğreneceğim birşey de yok. Ve zaten onların söyleyecekleri hiçbir şey yok... Dürüst İsviçre halkı! Sağlıklı olmak onun hiçbir işine yaramıyor..., cinayetsiz, tarihsiz, edebiyatsız, sanatsız.., güçlü bir gül fidanı, dikensiz, çiçeksiz...

Bu dürüst ülke çok sıkı beni, önceden biliyordum böyle olacağını, fakat iki ayın sonunda bu sıkıntı bir tür öfkeye dönüşünce buradan çekip gitmekten başka bir şey düşünemez oldum.

Ocak ayının ortasıındaydık. Marceline iyiye, hatta çok iyiye doğru gidiyordu: Onu yavaş yavaş yıpratıcı sürekli ateşin arkası kesilmiş, daha taze bir kanla yanakları yeniden renklenmişti: kendi isteğiyle yürürlere çıkmaya başlamıştı az da olsa; önceden olduğu gibi sürekli yorgun değildi artık. Bu canlandırıcı havadan beklenen faydanın bütünüyle elde edildiğine, şimdi iyileşmesini tamamlayacak ılık bir ilkbaharın hüküm sürdüğü İtalya'ya inmenin çok iyi olacağına karımı ikna etmekte pek güçlük çekmedim — ve özellikle de bu yüksek yerlerden bıkmış olan kendimi.

Oysa şimdi, aylıklığım içinde, iğrenilen geçmiş yeniden canlanıyor, hepsinden de öte bu anılar gözümün önünden gitmiyor. Kızakla hızlı gezintiler; kuru havanın neşeyle yüzü kamçılایışı, karların ezilip sıçrayışı, iştahın açılması; — sis içinde kararsız yürüyüş, seslerin acayip duyarlılığı, nesnelerin apansızın beliriışı; — her tarafı sımsıkı kapalı salonda kitap okumalar, pencereden manzara seyredişler, buz kesmiş manzara; — karın acınası bekleniışı; — dış dünyanın yitiışı, düşüncelerin şehvetle içe kapanışı... Ah! hâlâ orada, karaçamlarla çevrili, kaybolmuş bu küçük temiz gölde onunla buz üzerinde kaymak, yalnızca ikimiz; sonra da akşam onunla birlikte dönmek...

İtalya'ya doğru bu iniş, bir düşüşün bütün baş dönmelerini verdi bana. Hava güzeldi. Daha ılık ve daha yoğun bir havanın içine girdikçe, dorukların sert ağaçları, karaçamlar ile sıradan çamlar,

yerlerini yumuşak bir incelik ve çekicilikle dopdolu bir bitki örtüsüne bırakıyorlardı. Yaşam için soyutlamayı terk ediyor gibiydim ve kış içinde olmamıza karşın her yandan hoş kokular duyuyordum sanki. Uzun zamandır gölgelere gülmüştük yalnızca. Yoksun oluşum başımı döndürüyordu ve başkalarının şaraptan sarhoş olmaları gibi ben de bu susuzluktan sarhoş oluyordum. Yaşamımı tasarruf edişim hayran olunacak bir şeydi; bu hoşgörülü ve umut veren toprakların eşğinde bütün isteklerim kabarıyordu. Büyük bir aşk birikimi içimi dolduruyor, bazen etimin derinliklerinden başıma doğru hücum ediyor ve düşüncelerimi baştan çıkartıyordu.

Bu ilkbahar yanılsaması pek az sürdü. Ani yükseklik değişimi beni bir an aldatabilmişti, fakat birkaç gün kaldığımız korunmalı göl kıyılarını, Bellagio'yu, Côme' yi terkeder etmez yeniden kışı ve yağmuru buluverdik. Engadine'de kolaylıkla katlanmış olduğumuz, ama artık yükseklerdeki gibi kuru ve yumuşak değil de nemli ve tatsız olan soğuk bizi rahatsız etmeye başladı. Marceline öksürmeye koyuldu yeniden. Bunun üzerine, soğuktan kaçmak için daha güneye indik; Floransa'ya gitmek için Milano'yu, Roma'ya gitmek için Floransa'yı ve kış yağmuru altında tanıdığım en iç karartıcı kent olan Napoli'ye gitmek için de Roma'yı terkettik. Adını bilmediğim bir sıkıntıyı da sürüklüyordum içimde. Sıcağın yoksunluğunda konfora benzer bir şey aramak için Roma'ya gerin geldik. Monte Pincio'da çok geniş, ama yeri çok iyi olan bir apartman dairesi kiraladık. Floransa'da da otellerden hoşnut kalmayıp Viale dei Colli üzerinde harika bir villayı üç aylığına kiralamıştık. Bir başkası hep orada yaşamayı isterdi... Biz ise yirmi gün bile kalmadık. Ancak her yeni konaklayışımızda, yerleşme işine sanki yeniden gitmeyecekmişiz gibi özen gösteriyordum. Çok güçlü bir şeytan dürtüklüyordu beni. Buna bir de sekiz bavuldan daha az bir eşya taşımadığımızı ekleyin. Hele bir tanesi yalnızca kitaplarla tika basa doluydu ve ben bunu bütün gezi boyunca bir kere bile açmadım.

Marceline'in harcamalarımızla ilgilenmesine ve bunları kısmaya kalkışmasına razı olmuyordum. Harcamalarımız çok fazlaydı, elbette bunu biliyordum ve bu böyle süremezdi. La Moriniere'den gelecek paraya güvenmiyordum artık; çiftlik hiçbir şey getirmiyordu ve Bocage alıcı bulamadığını yazıyordu. Fakat geleceğe yönelik düşünceler, benim daha fazla harcamama yol açıyorlardı. Of! Bu kadar çok paraya ne gereksinim olacaktı, tek başıma kalınca!... diye düşünüyordum ve kaygılı bir beklenti içinde Marceline'in narin yaşamının servetinden daha çabuk eridiğini gözlemliyordum.

Her ne kadar bütün yumuşaklığıyla benim üzerime dayanıyorsa da, bu alelacele yer değiştirmeler onu yoruyordu; ama onu en çok yoran şey, ki bunu kendime itiraf etmeye şimdi cesaret ediyorum, düşüncemden duyduğu korkuydu.

- İyice kavırıyorum, dedi bir gün bana, çok iyi anlıyorum doktrininizi — çünkü şimdi bir doktrin bu. Güzel belki — sonra alçak sesle ekledi ügünce: Fakat zayıfları ortadan kaldırıyor.

- Öyle gerekiyor da ondan, diye yanıtladım istemeye istemeye.

O zaman, kaba sözümün dehşeti altında bu ince varlığın kendi üstüne kıvrıldığını ve ürperdiğini hisseder gibi oldum. Ah! Marceline'i sevmediğimi düşüneceksiniz belki de. Onu bütün kalbimle sevdiğime yemin ederim. Hiç bu kadar güzel olmamış ve bana bir kadar güzel görünmemişi. Hastalık hatlarını inceltmiş ve sanki onları aydınlatmıştı. Artık onu hemen hemen hiç yalnız bırakmıyor, sürekli özen gösteriyor, koruyor, gece ve gündüz her an yanında oluyordum. Çok hafif bir uykusu vardı, ama ben uykumun daha da hafif olmasına çalışıyordum; başında durup uyumasını izliyordum ve ilk uyanan da ben oluyordum. Bazen bir saatliğine ondan ayrılıp kırdı ya da sokaklarda tek başıma yürümek istediğimde, bilmem hangi aşk kaygısı ile sıkıntı endişesi hemen yanına çağlıyorlardı beni; bazen de irademi elime alıyor, bu etkiye karşı köpürüyor ve kendi kendime: Sana yaraşan da bu değil mi, sahte büyük insan! diyordum ve karımın yanındaki yokluğumu uzatmaya zorluyordum kendimi;

ama o zaman kollarını çiçeklerle, turfanda bahçe çiçekleriyle ya da sera çiçekleriyle dolu olarak eve dönüyordum... Evet, söyledim size; candan seviyordum onu. Fakat bunu nasıl ifade etmeli... Kendime olan saygım azaldıkça, onu daha fazla yüceltiyordum; — ve insanın içinde birbirine düşman ne kadar tutkunun ve ne kadar düşüncenin bulunduğunu kim söyleyebilir ki?...

Uzun zamandır kötü havaların arkası kesilmişti; mevsim ilerliyordu ve ansızın badem ağaçları çiçek açtı. — Martin ilk günüydü. Sabahleyin İspanya Meydanına iniyorum. Köylüler kırlarda beyaz dal bırakmamışlar ve satıcıların sepetleri badem ağacı çiçekleriyle dopdolu. Hayranlığım o kadar fazla ki, bunlardan kocaman bir demet satın alıyorum. Demeti üç adam birlikte taşıyor. Bütün bu ilkbaharla eve dönüyorum. Dallar kapılara takılıyor, taç yaprakları halının üzerine kar taneleri gibi yağıyor. Dalları her yere, bütün vazolara yerleştiriyorum; Marceline'in şu anda bulunmadığı salonu bembeyaz kılıyorum. Şimdiden neşesinden sevinç duyuyorum... Geldiğini işitiyorum. İşte. Kapıyı açıyor. Sendeliyor... Hıçkırarak ağlamaya başlıyor.

- Neyin var? Benim zavallı Marceline'im.

Yanına koşuyor, sevecenlikle okşuyorum onu. O zaman, gözyaşları için özür dilercesine:

- Bu çiçeklerin kokusu beni hasta ediyor, diyor...

Ve bu, ipince, belli belirsiz bir bal kokusu... Hiç birşey söylemeden, öfkeli, gözlerim kararmış bir halde bu suçsuz körpe dalları alıyor, kırıp atıyorum. — Of! Daha şimdiden bu kadarcık ilkbahara bile katlanamıyorsa!...

Zaman zaman düşünürüm bu gözyaşlarını ve şimdi zannedersen, ölüme mahkum olduğunu hissederek göremeyeceği ilkbaharlara ağlıyordu. — Ayrıca güçlüler için güçlü sevinçler ve güçlü sevinçlerin yaralayacağı zayıflar için ise zayıf sevinçler olduğunu sanıyorum. En önemsiz bir haz başını döndürüyordu onun; biraz daha fazla parıltıya ise katlanamıyordu. Onun mutluluk diye adlandırdığına ben dinlenme diyordum ve ben ne dinlenmek istiyor, ne de dinlenebiliyordum.

Dört gün sonra Sorrente'ye hareket ettik. Orada da daha fazla sıcaklık bulamamaktan düş kırıklığına uğradım. Her şey soğuktan titriyor gibiydi. Ardı arkası gelmeyen rüzgâr Marceline'i çok yoruyordu. Bir önceki gezimizde kaldığımız otelde kalmak istemiştik; aynı odayı tuttuk... Donuk gökyüzü altında düş kırıklığı yaratan bu manzaraya ve içinde aşkımız dolaştığı zamanlar bize çok sevimli görünen otelin iç karartıcı bahçesine şaşkınlıkla bakıyorduk.

Bize iklimini övdükleri Palermo'ya deniz yoluyla gitmeye karar verdik; gemiye bineceğimiz Napoli'ye geri' geldik ve biraz bekledik burada. Fakat hiç olmazsa Napoli'de canım sıkılmıyordu. Napoli, geçmişin kendisini kabul ettirmeye kalkışmadığı canlı bir kenttir.

Günün hemen hemen her anında Marceline'in yanında oluyordum. Geceleyin yorgun olduğundan erken yatıyordu; başında kalıp uyumasını izliyor, bazen ben de yatıyordum, sonra düzenli soluklarından uyuduğunu anlayınca gürültü çıkarmadan kalkıyor, karanlıkla yeniden giyiniyordum; bir hırsız gibi dışarıya sızıyordum usulca.

Dışarıdayım! Oh! Sevinçten hay kırabilirdim. Ne yapacağım? Bilmiyorum. Gündüzün karanlık olan gökyüzü bulutlardan kurtarmış kendini; hemen hemen yusuvarlak olan bir ay parlıyordu. Öylesine yürüyordum, amaçsız, isteksiz, endişesiz. Yeni bir gözle bakıyordum herşeye; kulaklarımı dikmiş her gürültüye dikkat ediyor, gecenin nemini içime çekiyor, çeşitli nesnelere dokunuyor, dolaşıp duruyordum.

Napoli'de kaldığımız son akşam, bu serseriliği sabaha kadar uzattım. Döndüğümde Marceline'i gözyaşları içinde buldum. Bana söylediğine göre, birden uyanmış ve benim orada olmadığımı

görünce korkmuştu. Onu sakinleştirdim, elimden geldiğince yokluğumun nedenini açıkladım ve bir daha yanından hiç ayrılmayacağıma söz verdim. — Fakat daha Palermo'daki ilk gece dayanamayıp dışarıya çıktım Portakal ağaçlarının ilk çiçekleri açmıştı, en hafif bir esinti bile kokularını getiriyordu...

Palermo'da ancak beş gün kaldık; sonra yolumuzu değiştirerek ikimizin de yeniden görmek istediği Taormine'ye geldik. Köyün dağda epey yüksek bir yerde tünediğini söylemiştim: gar deniz kıyısındadır. Bizi otele bırakan araba beni hemen gara götürecekti ve ben de oradan bavullarımızı alacaktım. Arabacıyla konuşmak için arabanın içinde ayakta duruyordum. Arabacı, Katanya'dan, Theocrite'in bir dizesi gibi güzel, bir meyva gibi parlak, kokulu ve istek uyandıran ufak tefek bir Sicilyalıydı. Uzaklaşan Marceline'e bakarak:

—Com'e bella la Signora! (Bayan ne kadar da güzel) dedi hoş bir sesle.

—Anche tu sel bello, ragazzo (Sen de güzelsin çocuk.), diye yanıtladım; ona doğru eğilmiş olduğumdan kendimi daha fazla tutamadım ve kendime doğru çekip öpüverdim onu. Gülerek izin verdi öpülmesine.

—I Francesi sono tutti amanti (Fransızların hepsi aşıktır.), dedi.

—Ma non tutti gli Italiani amanti (Ama İtalyanların hepsi aşık olunan değildir.), diye devam ettim hemen gülerek... Bundan sonraki günler aradım onu. ama görmeyi başaramadım.

Siraküza'ya gitmek için Taormine'den ayrıldık. Adım adım ilk gezimizi yeniden yapıyor, aşkımızın başlangıcına doğru çıkıyorduk. Ve yine ilk gezimizde benim günden güne iyileşmeye doğru yürüyüşüm gibi, güneye doğru ilerledikçe Marceline'in durumu da günden güne kötüleşiyordu.

Nasıl bir yanılgıyla, nasıl bir kör inatla, nasıl bir kasıtlı delilikle kendimi ve özellikle de Marceline! onun daha fazla ışıkla sığağa gereksinimi olduğuna ikna etmeye çalıştım, Biskra'daki nekâhat dönemimin anısından yararlandım... Oysa hava ılınmıştı; Palermo körfezi sakindi ve Marceline bundan hoşlanıyordu. Orada. Marceline belki de... Fakat isteğimi seçmekte, arzumu belirlemekte özgür müydüm acaba?

Siraküza'da denizin durumu ile gemilerin düzensiz seferi bizi sekiz gün beklemeye zorladı. Marceline'in yanında geçirmediğim anları eski limanda geçiriyordum. Ey Siraküza'nın küçük limanı! Ekşimiş şarap kokuları, çamurlu daracık sokaklar, içinde sarhoş hamalların, serserilerin, gemicilerin yuvarlandığı pis kokulu barakalar. En berbat insanlar topluluğu benim için hoş bir arkadaş grubuydu. Ve bütün bedenimle lezzetine vardığım dillerini anlayıp anlamamamın hiçbir önemi yoktu. Tutkunun hoyratlığı, benim gözümde, sağlığın, sağlamlığın aldatıcı bir görüntüsü haline geliyordu. Ve haklıydım sefil yaşamlarının bende bıraktığı lezzeti onların olamayacağını söylemekte... Ah! Ben de onlarla masa altlarında yuvarlanmak ve ancak sabahın kederli ürperişiyle uyanmak isterdim. Onların yanında, lüks yaşama, rahata, kendimi çevrelediğim şeylere, yepyeni sağlığımın gereksiz kıldığı bu korunmaya ve bedeni yaşamın tehlikeli dokunuşundan sakınmak için alınan bütün bu önlemlere karşı duyduğum nefreti daha da şiddetlendiriyordum. Bu insanların limanın dışındaki yaşamlarım tasarlıyordum kafamın içinde. Onları daha uzaklara kadar izlemek ve sarhoşluklarının içine işlemek isterdim... Sonra birden Marceline geldi aklıma.

Şu anda ne yapıyordu acaba? Acı çekiyor, ağlıyordu belki de... Ayağa fırladım hemen; koşuyordum; sanki kapısında "Buraya yoksullar giremez" diye yazan otele dönüyordum.

Marceline hep aynı şekilde karşılardı beni; kınayan ya da kuşku belirten tek bir kelime söylemeksizin ve her şeye karşın gülümsemeye çalışarak. — Yemeklerimizi yalnız yiyorduk; bu

sıradan otelin hazırlayabildiği en iyi yemekleri getiriyordum ona. Yemek sırasında da düşünüyordum: Bir parça ekmek, biraz peynir, bir rezene kökü onlara yetiyor ve onlar gibi benim için de yeterli olacaktır. Belki de orada, hemen yakınımda, aç olan ve şu kadarcık yiyeceği bile bulamayan insanlar var... Ve işte benim masamda onları üç gün boyunca tıka basa doyuracak kadar yiyecek! Duvarları delmek, bu insanların sofraya başına üşüşmelerini sağlamak İsterdim... Çünkü açlıktan acı çekildiğini hissetmek korkunç bir azap oluyordu benim için. Ve yeniden eski limana gidiyor, ceplerime doldurduğum bozuk paraları geliştirmek için satıyordum.

İnsanın yoksulluğu bir köledir: karnını doyurmak için zevk almadığı bir işi kabul eder o; neşeli olmayan her işi acınası bir şeydir diye düşünüyordum ve bir çoğunun dinlenmesini ben ödüyordum. "Artık çalışma; sıkıyor bu seni" diyordum. Onsuz hiçbir yeniliğin, hiçbir erdemsizliğin, hiçbir sanatın gelişemeyeceği bu dinlenmeyi düşünüyordum her biri için.

Marceline düşüncem hakkında yanılmıyordu; eski limandan döndüğümde, çevremde ne denli kederli insanlar bulunduğunu ondan saklamadım. — Her şey insanın içindedir. Marceline, ısrarla keşfetmeye çalıştığım şeyi sezinlemişti; ve onun her kişi için icat ettiği erdemlere çoğu kez kendisinin de inanmasını eleştirdiğimde, bana:

- Siz, ancak onlara birkaç erdemsizlik yaptırdığınız zaman memnunsunuz, diyor. Bakışımızın, herbirinde, o kişinin önem verdiği noktayı geliştirdiğini, abarttığını ve onu olmasını istediğimiz hale bizim getirdiğimizi anlamıyor musunuz?

Haklı olmamasını isterdim, ama her kişide en berbat eğilimin bana en içten olanı gibi görüldüğünü kabul etmem gerekiyordu. — Dahası, içtenlik dediğim neydi ki?

Sonunda Siraküza'dan ayrıldık. Güneyin anısı ve arzusu kafama saplanıp kalmıştı. Deniz üzerinde Marceline daha iyiceydi... Denizin rengi gözlerimin önüne geliyor. Öylesine sakın ki deniz, sanki geminin dümensuyu hiç silinmeyecekmiş gibi. Süzülen damlaların sesini. su seslerini işitiyorum; güvertenin yıkışı ve tahtaların üzerinde yıkayıcıların çıplak ayaklarının şakırtısı. Bembeyaz Malta'yi görüyorum yeniden; Tunus'a yanaşmayı... Ne kadar değiştim!

Hava sıcak, güzel. Her şey harika. Ah! Her cümlede bütün bir şehvet hasatının süzülmesini isterdim burada... Şimdi öyküme yaşamımda olmamış bir düzen vermeye çalışacağım boşu boşuna.

Uzun süredir, olduğum kişi haline nasıl geldiğimi anlatmaya çalıştım size. Of! Kafamı bir katlanılmaz mantıktan bir kurtarabilsem! Kendimde soylu olan hiçbir şey hissetmiyorum.

Tunus. Güçlü olmaktan çok bol bir ışık. Gölge hâlâ ışıkla dopdolu. Hava bile, içinde her şeyin yıkandığı, içine dalınıp yüzüldüğü bir ışık akımına benziyor. Bu şehvet ülkesi arzuyu yatıştırmıyor, fakat tatmin ediyor ve her tatmin arzuyu daha da artırıyor.

Sanat yapıtlarının dinlencede olduğu ülke. Güzelliği ancak bir nesnede kopya edilmiş ve tümüyle yorumlanmış olduğu zaman tanıyabilen kişilerden tiksiniyorum. Arap halkının, sanatını görmesi, şarkıya dökmesi ve günbegün hovardaca kullanması gibi harika bir yanı vardı; sanatını asla tesbit edip dondurmaz ve onu hiç bir yapıtta mummy'alamaz. Bu, büyük sanatçıların olmayışının hem nedeni, hem de sonucudur... Ben, büyük sanatçıların, en doğal şeylere güzellik hakkını vermeye cesaret edip, sonra da onları görenlere "Bunun güzel olduğunu nasıl olmuş da bu zamana kadar anlamamışım. .. " dedirten insanlar olduğuna inatıdım hep.

Henüz tanımadığım ve Marceline'siz gittiğim Kairouan'da gece çok güzeldi. Otele uyumaya gideceğim zaman, açık havada küçük bir kahvenin hasırları üstünde yatmış bir grup Arabın bulunduğunu anımsadım. Bende orada onların yanında uyumaya kalkıştım. Her tarafım bitlenmiş

olarak döndüm.

Deniz kıyısının nemli sıcağı Marceline'i çok zayıflatmıştı, bize gerekenin bir an önce Biskra'ya gitmek olduğuna ikna ettim onu. Nisan ayının başındaydık.

Bu yolculuk çok uzundur. İlk gün hiç mola vermeden Konstantin'e varıyoruz; ikinci gün Marceline çok yorgun ve ancak El Kantara'ya kadar gidebiliyoruz. — Orada ay ışığından daha hoş ve daha serin bir gölge aradık ve bulduk: Gece. Bitmez tükenmez bir içki gibiydi; bize doğru akıp geliyordu. Oturduğumuz bayırdan ise tutuşmuş ova görünüyordu. Marceline uyuyamıyor o gece; sessizliğin acayıplığı ile en küçük bir gürültü endişelendiriyor onu. Biraz ateşi olmasından kaygılanıyorum. Yatağında kıpırdanıp durduğunu işitiyorum. Ertesi gün daha da solgun görünüyor bana. Yola çıkıyoruz yeniden.

Biskra. Anlatmak istediğim yer orası işte.. Evet; işte park, kanape... İyileşme döneminin ilk günlerinde oturduğum kanapeyi tanıyorum. Ne okuyordum orada?... Homeros; o zamandan beri kapağını açmadım bir daha — İşte gidip kabuğuna dokunduğum ağaç. Ne kadar da zayıfımışım o zaman!... Evet, işte çocuklar... Hayır; hiçbirini tanımıyorum. Marceline ne kadar ciddi! Benim gibi o da değişmiş. Neden öksürüyor bu güzel havada? — İşte otel. İşte odalarımız, taraçalarımız. Ne düşünüyor Marceline? Tek kelime söylemedi bana. Odasına girer girmez yatağa uzanıyor boylu boyunca; epey yorgun ve biraz uyumak istediğini söylüyor. Çıkıyorum.

Çocukları tanımıyorum, ama çocuklar tanıyorlar beni. Geldiğimi öğrenmişler, hepsi üşüşüyorlar başıma. Bunların onlar olması mümkün mü? Tam bir düş kırıklığı! Neler olmuş böyle? Felaket büyümüşler. Topu topuna iki yıldan biraz fazla bir sürede, — olanaksız birşey bu... Acaba ne gibi yorgunluklar, kötü alışkanlıklar, tembellikler, bir zamanlar gençliğin parladığı bu yüzleri bu denli çirkinleştirmiş? Hangi iğrenç işler bu güzel bedenleri bu kadar çabuk yıpratmış? Sanki kasıtlı birşey var bu çöküşte... Sorular soruyorum. Bachir bir kahvede bulaşıkçılık yapıyor; Ashour yol için çakıltaşları kırarak güçlkle birkaç kuruş kazanıyor; Hammatar bir gözünü kaybetmiş. Kim düşünebilirdi böyle birşeyi? Sadeck uslanmış; pazarda ekmek satan ağabeyine yardım ediyor; aptallaşmış gibi. Agib babasının yanında kasaplığa başlamış; şişmanlıyor; çirkin ve zengin düşük sınıftaki arkadaşlarıyla konuşmak istemiyor artık... Saygın meslekler insanı ne kadarda aptallaştırıyor! Kendi aramızda nefret ettiğim şeyleri onlar arasında da mı bulacağım yoksa? — Ya Boubaker? — Evlenmiş. Onbeş yaşında bile değil. Saçmalık bu. — Yo hayır, akşam yine gördüm onu. Açıklıyor: Evliliği gösteriş içinmiş. Sanırım rezil uçarının biri. Fakat içki içiyor, bozulup biçimsizleşiyor... Sonuçta geriye kalan bu mu? İşte yaşamın yaptığı şeyler! — Dayanılmaz üzüntümün büyük bir bölümünün yeniden görmeye geldiğim bu çocuklardan kaynaklandığını hissediyorum. — Menalque'ın hakkı varmış; Anılar mutsuzluğun icat ettiği şeylerdir.

Peki ya Moktir? — Ah! O hapisten yeni çıkmış. Saklanıyor. Ötekiler artık onunla görüşmek istemiyorlar. Görmek isterim onu. İçlerinde en güzeli oydu; o damı beni düş kırıklığına uğratacak?... Buluyorlar onu. Bana getiriyorlar. Hayır! Bozulup çökmemiş o. Hatta anılanındaki görüntüsü bile bu kadar muhteşem değildi. Gücü ve güzelliği mükemmel... Beni tanıyınca gülüyor.

- Hapiste olmadan önce ne yapıyordun?
- Hiç.
- Çalışıyor muydun?

Reddediyor.

- Şimdi ne yapıyorsun?

Gülüyor

- Eh, peki Moktir! Yapacak bir işin yoksa, bizimle birlikte Touggourt'a gelirsın. — Ve Touggourt'a gitme arzusu duyuyorum birden.

Marceline iyi değil; neler oluyor ona, bilmiyorum. O akşam otele döndüğümde, tek kelime söylemeksizin kucağıma atılıyor, gözleri kapalı. Sıyrılan giysisi zayıflamış kolunu ortaya koyuyor. Uzun zaman onu okşuyor ve sallıyorum kucağımda, tıpkı uyutulmak istenen bir çocuk gibi. Aşktan, kaygıdan ya da hastalık ateşinden mi titriyor böyle? Ah! Belki de iş işten geçmiş değil henüz... Durduramayacak mıyım acaba kendimi? — Değerimin ne olduğunu aradım ve buldum: En berbat durumda bir tür inatçılık. — Fakat nasıl oldu da Marceline'e yarın Touggourt'a gideceğimizi söyleyebildim.

Şu anda yandaki odada uyuyor. Epeydir yükselmiş olan ayışığı, taraçayı dolduruyor şimdi. Biraz ürkünç bir parlaklık bu. İnsanın kendini ondan gizlemesi olanaksız. Odamın beyaz döşeme fayansları var ve bu parlaklık bunların üzerinde görünüyor özellikle. Işık dalgaları ardına kadar açık pencereden içeriye giriyor. Odadaki parlaklığı ve kapının çizdiği gölgeyi görüyorum. İki yıl önce uyumaktan vazgeçerek kalktığım zaman, ay, evet tam şimdi ilerlediği yerden daha ileriye kadar girmişti. Omuzumu bu kapının kanadına dayamış, hurma ağaçlarının hareketsizliğini seyretmiştim... O akşam hangi sözü okumuştum?... Ah! Evet; İsa'nın Pierre'e söylediği sözcükleri: "Şimdi sen kendine bağımlısın ve istediğin yere gidersin..." Nereye gidiyorum? Nereye gitmek istiyorum?... Size, bu gezi sırasında, bir gün yalnız başıma Napoli'den Poestum'a gittiğimi söylemedim... Of! Bu taşların önünde ağlayacaktım az kalsın! Eski güzellik, basit, yetkin, sevimli ve terkedilmiş görünüyordu. Hissediyorum, sanat benden kaçıyor. Yerini neye bırakmak için acaba? Önceleri olduğu gibi sevimli bir uyum değil artık bu... Hizmet ettiğim karanlık tanrının kim olduğunu bilmiyorum. Ey yeni Tanrı! Yeni ırkları, beklenmedik güzellik biçimlerini tanımak olanağı verin bana.

Ertesi gün, şafakta, posta arabası alıp götürüyor bizi. Moktir bizimle birlikte. Moktir bir kral kadar mutlu.

Chegga; Kefeldorh': M'reyer... Bitip tükenmeyen sıkıcı yol üzerinde daha da sıkıcı olan konaklamalar. Oysa, itiraf etmeliyim ki bu vahaların daha sevimli olduklarını sanırdım. Fakat taştan ve kumdan başka birşey yok; ayrıca acayip bir biçimde çiçek açmış bir kaç bodur çalı; bazen de gizli bir kaynağın beslediği birkaç hurma ağacı müsveddesi... Artık vahaya çölü yeğliyorum..., bu öldürücü onur ile hoşgörüsüz görkemin ülkesini. Orada insanın çabası çirkin ve zavallı görünüyor. Şimdi bütün diğer yerler sıkıyor beni.

- İnsanî olmayanı seviyorsunuz, diyor Marceline. Ama o da kendisine ne şekilde ve nasıl bir doymazlıkla bakıyor!

İkinci gün hava biraz bozuyor; yani rüzgâr çıkıyor ve ufkun rengi karanyor. Marceline rahatsız; solunan kum, boğazını yakıp gıcıklıyor; çok bol ışık gözlerini yoruyor; bu düşman manzara da onu yoruyor. — Fakat şimdi çok geç geri dönmek için. Birkaç saat sonra Touggourt'ta olacağız.

Henüz çok yakın olmasına karşın, yolculuğun bu son bölümünü pek İyi anımsamıyorum. Şu anda, ikinci günde gördüğüm manzaraları ve Touggourt'a gelir gelmez yaptıklarımı gözümün önünde canlandırmam olanaksız. Fakat hâlâ anımsadığım şey ne denli sabırsız ve aceleci olduğumdu.

Sabahleyin hava çok soğuktu. Akşama doğru güçlü bir samyeli esmeye başlıyor. — Yolculuktan bitkin düşen Marceline'in varmamızla yatması bir oldu. Az çok konforlu bir otel bulacağımızı ummuştum; odamız berbattı; kum, güneş ve sinekler her şeyi renksizleştirmiş, kirletmiş ve soldurmuştu. Şafaktan beri hemen hemen hiçbir şey yemediğimizden, hemen yemeği

hazırlattırıyorum; ama her şey Marceline'e kötü görünüyor ve onu birşeyler alıştırmaya ikna edemiyorum. Çay yapmak için gerekli şeyleri getirmiştik yanımızda. Bu basit işle uğraşıyorum. Akşam yemeği için birkaç kuru çörek ile ülkenin tuzlu suyunun iğrenç bir tat verdiği bu çayla yetiniyoruz.

Son bir erdemlilik gösterisiyle akşama kadar onun yanında kalıyorum. Ve birden bütün gücümün tükenmiş olduğunu hissediyorum. Ey küllenmiş şeylerin tadı! Ey bıkkınlık! İnsanüstü çabanın hüznü! Ona bakmaya bile pek cesaret edemiyorum; gözlerimin, bakışını arayacak yerde, rezilcesine burnunun siyah deliklerine takılıp kalacağım çok iyi biliyorum; ızdıraplı yüzünün ifadesi berbat. Bana bakmıyor o da. Sıkıntısını hissediyorum. Sanki ona dokunuyormuşçasına. Çok öksürüyor; sonra uyuyor. Zaman zaman ani bir ürpertiyle sarsılıyor.

Gece kötü geçebilir ve daha geç olmadan, kime başvurabileceğimi öğrenmek istiyorum. Dışarı çıkıyorum. Otel kapısının önünde, Touggourt Meydanı, sokaklar, hatta hava bile, onları görenin ben olmadığımı beni inandıracak derecede acayip. — Kısa bir süre sonra içeri giriyorum. Marceline sakın bir şekilde uyuyor. Boşu boşuna korkmuşum; bu acayip ülkede, her yandan tehlike geleceğini sanıyor insan; çok saçma. Ve içim rahat etmiş olarak yeniden çıkıyorum.

Meydanda acayip bir gece canlılığı, sessiz bir gidiş-geliş; beyaz bumous'ların gizlice kayıp gidişi. Rüzgâr acayip müzik parçalarını yırtıyor zaman zaman ve onları bir yerlerden taşıyıp getiriyor. Bana doğru gelen biri var... Mektir bu. Beni beklediğini söylüyor, çıkacağımı düşünmüş. Gülüyor. Touggourt'u iyi tanıyor, buraya sık sık gelirmiş ve beni nereye götüreceğini de biliyor. Kendimi onun yönetimine bırakıyorum.

Gecenin içinden yürüyüp bir Arap kahvesine giriyoruz; müzik buradan geliyormuş. Arap kadınları dans ediyorlar — tabii bu tekdüze ayak sürmesine dans denebilirse. — İçlerinden biri elimden tutuyor, ben de izliyorum onu; Mektir'in metresiymiş; Mektir de yanımızda... Üçümüz birlikte, tek mobilyası bir yatak olan dar ve uzun bir odaya giriyoruz... Üstüne oturulan çok alçak bir yatak. Odaya kapatılmış beyaz bir tavşan ürüyor önce, sonra alışıyor ve gelip Mektir'in avucundan bir şeyler yiyor. Kahve getiriyorlar bize. Sonra, Mektir tavşanla oynarken kadın kendisine doğru çekiyor beni ve ben de tıpkı insanın kendisini uykuya bırakması gibi bırakıyorum kendimi ona...

Ah! Burasını atlayabilir ya da susabilirdim — ama gerçekten uzaklaşırsa bu öykünün benim için ne önemi olabilir?...

Mektir geceyi orada geçireceğinden otele yalnız dönüyorum. Epey geç olmuş. Kurak bir sirocco esiyor; kumla yüklü ve gece olmasına karşın ateş gibi kavurucu bir rüzgar. Üç dört adım sonra terden sıırıslıklamım; fakat birden otele dönmekte acele ediyorum ve hemen hemen koşarak dönüyorum. — Belki uyanmıştır. A Belki ihtiyacı vardır bana... Hayır; odasının penceresi karanlık. Kapıyı açmak için bir an bekliyorum; yavaşça karanlığa giriyorum. — Bu gürültü de ne? ... Öksürüğünü duymuyorum... İşği yakıyorum.

Marceline yatağın içine oturmuş eğreti bir biçimde; yatağın parmaklıklarına yapışmış olan zayıf kollarından biri dik durmasını sağlıyor; çarşafı, elleri, gömleği kan içinde; bütün yüzü kana bulanmış; gözleri dehşetle büyümüş; herhangi bir ölüm çığlığı bile suskunluğu kadar korkutamazdı beni. — Kanter içinde olan yüzünde iğrenç bir öpücük konduracak küçük bir yer arıyorum; terinin tadı dudağımda kalıyor. Alnını, yanaklarımı yıkayıp temizliyorum... Yatağın yanında, ayağımın altında sert birşey: Eğiliyorum ve yerden, bir zamanlar Paris'te ısrarla istediği ve şimdi yere düşürdüğü küçük tespihi alıyorum; açık eline koyuyorum, ama eli birden eğiliyor ve tespihi yine düşürüyor. — Ne yapacağımı bilemiyorum: Yardım çağırmayı isterdim... Eli umutsuzca yakama

yapışıyor, beni tutuyor; ah! Kendisini terketmek istediğimi mi sanıyor? Bana:

- Of! Biraz daha bekleyebilirsin, diyor. Konuşmak istediğimi görünce: "Hiç bir şey söyleme bana, iyiyim" diye ekliyor. — Yeniden tespihi alıyorum yerden; eline koyuyorum, ama yine bırakıyor — ne desem? Düşürüyor. Yanında diz çöküyor ve elini göğsümde sıkıyorum.

Yarı yastıkta, yarı omuzumda kendini koyuveriyor, biraz uyur gibi görünüyor, ama gözleri iyice açık kalıyor.

Bir saat sonra doğruluyor; eli ellerimden sıyrılıyor ve gömleğini kavrayıp dantellerini yırtıyor. Nefes alamıyor. — Sabaha karşı yeni bir kan kusması...

Öyküm burada sona eriyor. Daha başka ne ekleyebilirim ki? — Touggourt Fransız mezarlığı berbattır, yarısı kumlar tarafından yutulmuştur... Bende kalan çok aziradenin tümünü, onu bu üzüntülü yerden kurtarmak için kullandım. El Kantara'da yatıyor, sevdiği özel bir bahçenin gölgeğinde. Bunun üzerinden hemen hemen üç ay geçti yalnızca. Bu üç ay, bu olayı on yıl uzaklaştırdı benden.

Michel uzun süre suskun kaldı. Bizde susuyorduk, her birimiz acayip bir huzursuzluk içinde. Ne yazık ki, öyküsünü anlatmakla Michel davranışını daha meşru kılmış gibi görünüyordu bize. Ağır ağır yaptığı açıklamada davranışının neresini kınayacağımızı bilmemek, bizi neredeyse onun suç ortağı haline getiriyordu. Bu olayın içine biz de girmiştik sanki. Bu öyküyü, sesinde hiçbir titreme olmaksızın, herhangi bir heyecanın kendisini rahatsız ettiğini belirten bir harekette, bir anlatım değişikliğinde bulunmaksızın tamamladı; ya bize heyecanlı görünmemek için kinikçe bir gurura bürünmüş, ya bir tür sıkılganlıkla gözyaşlarının bizde heyecan yaratmasından çekinmiş ya da heyecanlanmamıştı. Şimdi bile, onda ne ölçüde gurur, güç, katılık ya da sıkılganlık olduğunu saptayamıyorum. — Bir süre sonra yeniden konuşmaya başladı:

Beni korkutan, itiraf ederim, epey genç oluşum. Bazen, gerçek yaşamım henüz başlamamış gibi geliyor bana. Şimdi beni buradan söküp alınız ve bana var olma nedenleri veriniz. Kendi başıma bulamıyorum bunları. Kurtuldum belki; fakat bunun ne önemi var? Bu işsiz güçsüz özgürlükten rahatsız oluyorum. İnanın bana, kabul ederseniz cinayet diye adlandıracağım bu davranışımın yorulmuş olduğum için değil, — fakat hakkımın ötesine geçmediğimi kendime kanıtlamak zorundayım.

Beni ilk tanıdığınız dönemde kesin değişmez bir düşünce yapısına sahiptim ve gerçek insanları yapanın da bu olduğunu biliyorum; artık ona sahip değilim. Ama nedeninin bu iklim olduğunu sanıyorum. Hiçbir şey düşünceyi, gökyüzü maviliğinin bu sürekliliği kadar bezginliğe sürükleyemez. Burada, şehvet arzuyu öylesine yakından izliyor ki, her türlü araştırma olanaksız oluyor. Görkem ve ölümle çevrili olarak, mutluluğu çok fazla elimin altında ve insanın kendini mutluluğa bırakışını ise çok fazla tekdüze buluyorum. Gündüzlerin sıkıcı uzunluğunu ve dayanılmaz boşluğunu aldatmak için öğlenleri yatıp uyuyorum.

Bakın, şurada gölgede ıslanmaya bıraktığım beyaz çakıl taşlarım var, sonra onları alıp uzun süre avucumun içinde tutuyorum, rahatlatıcı serinlikleri yok oluncaya kadar. O zaman yeniden başlıyorum, çakılları değiş tererek, soğuklukları kaybolmuş olanları yine ıslanmaya bırakarak. Böylece zaman geçiyor ve akşam oluyor... Söküp alın beni buradan; kendi başıma yapamıyorum bunu. İrademde kırılmış birşeyler var; hatta El Kantara'dan uzaklaşacak gücü bile nereden bulduğumu bilmiyorum. Bazen, ortadan kaldırdığım şeyin intikam almasından korkuyorum. Sıfırdan başlamak isterim. Servetimin geri kalanından kurtulmak isterim; görüyorsunuz, duvarlar hâlâ servetle kaplı...

Pek az birşeyle yaşıyorum burada. Yarı Fransız bir hanım biraz yemek hazırlıyor bana. Gelirken kaçırtdığınız çocuk, birkaç kuruş ve okşama karşılığında yemekleri getiriyor her sabah akşam. Yabancılar karşısında vahşileşen bu çocuk, benimle çok yumuşak ve bana bir köpek gibi sadık. Bir Ouled-Nail olan kız kardeşi, her kış Konstantin'e gidip önüne gelene bedenini satar. Çok güzeldir ve ilk haftalar bazı geceleri yanımda geçirmesine izin veriyordum. Fakat bir sabah, kardeşi, küçük Ali, bizi birlikte yatarken yakaladı. Çok öfkелendi ve gelmek istemedi beş gün boyunca. Oysa kız kardeşinin nasıl ve neyle yaşadığını bilmiyor değil; önceleri bundan hiç de rahatsızlık belirtmeyen bir şekilde söz ederdi... Acaba kıskanıyor muydu? — Neyse, sonuçta bu maskara amacına ulaştı; çünkü bir bakıma can sıkıntısından, bir bakıma da Ali'yi kaybetmek korkusuyla, o olaydan sonra bu kızı bir daha evde alıkoymadım. Kızmadı buna; fakat ne zaman onunla karşılaştım gülüyor ve çocuğu kendisine tercih edişimle alay ediyor. Beni burada tutanın özellikle Ali olduğunu ileri sürüyor. Kızın biraz hakkı var belki de...